

UČITEĽSKÉ NOVINY

25/2013, 2. september 2013

Dvojtyždenník o školstve a vzdelávaní

Rozširované bezplatne, Ročník LX

Škola nemôže žiť bez nehy

Kým prvý raz zazvonilo, v čase vyjdenia 25. čísla vašich i našich Učiteľských novín, uvádzajúcich „kantorský stav“

s pomyselnou kytičkou poprázdňového povzbudenie k inšpirujúcim kolektívnym i individuálnym pedagogickým metám v novom školskom roku 2013/2014, veľa hodín na učesanie a nastavenie dobre mienených pedagogických pohnútok, plánov či tvorivých poryvov v ústrety z roka na rok náročnejšej výchovno-vzdelávacej rehole riaditeľom, učiteľom, vychovávateľom a ostatným pedagogickým i nepedagogickým zamestnancom škôl veru nezostalo.

Ruku však na srdce – aj v kontexte skúseností spred roka, dvoch či desiatich: stálo by za to v chvate času niečo vedome uponáhľať, nech už je akokoľvek netrpezlivými vnuknutiami mysle aktuálne predsavzatie o prospešnosti toho-ktorého kroku motivované a ovplyvnené? Prešprintovať, prepáliť v ouvertúre prvých dní v horlivosti za prvými hmatateľnými výsledkami žiakov príjemný vzájomný pocit z osohu, ktorý by mal vzišť skôr z týždňa na týždeň dlhých desať mesiacov žičlivostou tvorivej atmosféry práve trpezlivo-pohodovým pričinením učiteľa? Veď najmä tomu, žiaľ, príčasto administratívnymi prekérnosťami zahnanému do kúta dezilúzie o priestore na pedagogickú invenciu, by, naopak, malo byť dopriate takej voľnosti času, aby svoj ľudský potenciál i vyučovacie metódy dotiahol v súladnom tempore týmto so svojimi žiakmi do podoby obsahového, najmä však fortielne, intelektuálne a odborne vycizelovaného maxima, hodného profilácie kvalitného pedagóga, učiteľskej osobnosti harmonizujúcej s dopytom a nárokmi školskej moderny 21. storočia.

A tak tradičnosťou predprípravy pedagogických tímov škôl pred dňom „D“, ktorý sme v mene „vyššieho ústavného princípu“ posunuli na Slovensku na deň „Po“ a zajedno povzbudili týmto aj našu nostalgiu po zážitkoch a veciach hodnotovo odskúšaných generáciami i časom, boli aj motivujúce pohľady na čerstvo vybielené steny tried a učební, možno nádej nezatekajúcej telocvične v podobe aspoň „zaplátanej“ strechy, inde prekvapenie pre školákov – nainštalované interaktívne tabule či zvorovo na laviciach usporiadané počítače. Lenže, ako to je už raz dané v školskom prostredí – zväčša boli najmä šéfovia škôl umorení ani nie tak tropickým letom, ako skôr myšlienkami ponurosti perspektív: kedy sa už pohnúť so žiakmi do nových učebníc, koľko „šetriacich krízových“ nám škrtne zriaďovateľ, ako vykúrimo ďalšiu zimu iba z normatívov a vôbec, prežije naša škola s pribúdajúcimi prázdnyimi stoličkami rok 2014?

Našťastie, či už je to zázrakom, alebo slovenskou povahou, zakoreňujúcou v záhyboch jej pretrvania náš (a teda aj učiteľský) pokorný sebaironický optimizmus, aj v škole jesto, hoci v nedostatku presahujúcom európske štandardy solídnej človečskej, nevriavac profesijnej existencie, ešte priestor na „inovatívne“ ľudské prejavy. Tajomstvu dobrej školy, takej, v ktorej splynie

(pokračovanie na strane 3)

Profesori Ján Lukačka a Richard Marsina, ktorí patria k hlavným odborníkom na staré slovenské a európske dejiny, priniesli celý rad zaujímavých informácií pre učiteľov, ktorí do Mojmiroviec prišli.

Foto Ľubomír PAJTINKA

Pedagogický odkaz solúnskych bratov

Pri príležitosti 1 150. výročia príchodu byzantských vierozvestcov a vzdelancov Konštantína-Cyryla a Metoda na naše územie sa 3. a 4. júla konala v kaštieli v Mojmirovciach celoslovenská konferencia, ako jedno z kľúčových podujatí pedagógov k tejto významnej udalosti.

Organizovalo ju Metodicko-pedagogické centrum (MPC), záštitu nad ňou prevzal minister školstva, vedy, výskumu a športu SR Dušan Čaplovič a ordinár Ozbrojenných síl a ozbrojených zborov SR Mons. František Rábek. Cieľom konferencie bolo predstaviť solúnskych bratov ako významné osobnosti, ich život, dielo a odkaz pre súčasnosť. Jej pokračovaním bude príprava didaktických materiálov pre školy. „Práve v období, keď si pripomíname 1 150. výročie príchodu slovanských vierozvestcov na Veľkú Moravu, je čas, aby sme sa hlbšie zamysleli nad významom ich odkazu pre tretie tisícročie, zvlášť v oblasti edukačného procesu. Domnievam sa, že je stále aktuálne zdokonaľovať

profesijné kompetencie pedagogických zamestnancov s dôrazom na integráciu cyrilo-metodského odkazu do školského vzdelávacieho programu. Aj keď misia sv. Cyrila a Metoda bola v prvom rade náboženská, nemožno zabúdať na historické súvislosti a ich vklad do rozvoja nášho písomníctva, literatúry, politického, občianskeho a mravného života,“ uviedla generálna riaditeľka MPC Henrieta Crkoňová. „Radi by sme tieto osobnosti priblížili učiteľom a následne by sme pre nich pripravili aj metodické materiály, ktoré budú môcť využívať vo vyučovacom procese. Cieľovou skupinou konferencie sú učelia základných a stredných škôl,“ uviedla spoluorganizátorka konferencie Mária Nogová z MPC.

Na konferencii okrem iných vystúpili osobnosti, ako profesori histórie Richard Marsina a Ján Lukačka, Andrej Škoviera zo Slavistického ústavu Jána Stanislava SAV, Ľubomír Hlad z Katedry náboženských štúdií Filozofickej fakulty Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre či Jozef Pavlovič z Katedry slovenského jazyka a literatúry Pedagogickej fakulty Trnavskej univerzity. Pozvanie na konferenciu prijalo celkovo 25 prednášajúcich z viacerých špičkových slovenských univerzít a vedeckých pracovísk, v hľadisku sedelo viac ako 120 záujemcov. Sprievodnou akciou bola výstava prác učiteľov a žiakov zo základných umeleckých škôl a stredných umeleckých škôl.

František ŠÍPKOVSKÝ

Elektrotechnické merania na DVD

(I. časť)

Národný projekt Vzdelávanie učiteľov v súvislosti s tvorbou školských vzdelávacích programov pokračuje, pripravuje sa multimedialné vzdelávacie DVD k problematike elektrotechnických meraní. Odborné podklady k obsahu tohto DVD pripravila Ing. Soňa Labajová zo Strednej priemyselnej školy elektrotechnickej na Ul. K. Adlera v Bratislave, ktorá súčasne aj viedla cvičenia pri natáčaní. Porozprávali sme sa s ňou o tom, čo prinesie multimedialná vzdelávacia pomôcka pedagogickým zamestnancom a následne žiakom.

Pani Labajová, ktorým pedagógom je určená ukázková hodina Meranie základných veličín z nového multimedialného DVD? V prvom rade všetkým pedagógom stredných odborných škôl s elektrotechnickým zameraním, strojníckym a dopravným priemyslovkám, ale aj stredným odborným školám, ktoré sa zameriavajú na automo-

bilový priemysel, prípadne majú vybrané diagnostické zariadenia. DVD môžu využívať aj pedagógovia v gymnaziálnom štúdiu. Natočená ukázková hodina je vhodná aj ako pomôcka napríklad na hodiny fyziky, kde sa v treťom ročníku žiaci venujú aj elektromagnetickým poľiam. Naše multimedialné DVD má teda široké uplatnenie vo výchovno-vzdelávacom procese, je jednoduchým návodom pre učiteľov exaktných učebných predmetov.

Povedzte si, čo presne ukázková hodina obsahuje.

Najskôr sa oboznámime s jednotlivými funkčnými prepínačmi analógového osciloskopu a jednotlivé časti popíšeme pod nákreš prednej časti osciloskopu. Potom zapojíme jednotlivé schémy a podľa návodu nastavujeme jednotlivé hodnoty. Pri meraní striedavého napätia osciloskopom si povieme, že výhodou spomínaného meracieho zariadenia je fakt, že napätie môžeme merať v širokom frekvenčnom

pásme, čo bežné voltmetre, zvlášť na veľmi vysoké frekvencie, nie sú schopné odmerať. Dôležité je, že zdôrazníme postup pri meraní, pričom najskôr vyradíme časovú základňu, dáme ju do režimu X-Y. Potenciometer pri prepínači vstupnej citlivosti vytočíme doprava a na obrazovke sa nám zobrazí úsečka, ktorá zodpovedá dvojnásobnej maximálnej hodnote v dielikoch. Odčítame počet dielikov z rastra obrazovky osciloskopu, pričom nezabudneme zdôrazniť, že jeden centimeter zodpovedá jednému dieliku. Z predného panela zistíme citlivosť vstupného deliča napätia vyjadrenú vo V/dielikoch. Potom vynásobíme dĺžku úsečky s citlivosťou a dostaneme dvojnásobnú maximálnu hodnotu vo voltoch.

Ako postupujete pri meraní frekvencie?

Na RC generátore nastavíme frekvenciu, pričom na osciloskope nastavíme časovú základňu tak, aby na obrazovke oscilo-

(pokračovanie na strane 2)

Európska únia

Európsky sociálny fond

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť / Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ. Kód ITMS: 26110130085

Možno stačí urobiť revolúciu v triede

Strana 6

Rásť so svojimi múdrymi žiakmi...

Rozhovor s PaedDr. Ivanom Eduardom Hnátom, dlhoročným pedagógom a čestným členom Slovenskej chemickej spoločnosti

Strany 9 - 11

V srdci Budapešti je škola, v ktorej sa učí, zhovára a spieva po slovensky

Strany 12 a 13

Do nového školského roka 2013/2014 vám želáme veľa zdravia, síl a chuti objavovať a rozvíjať vo svojich žiakoch a študentoch to najlepšie, čo v nich je.

Vaša redakcia Učiteľských novín

NÁŠ JAZYK

Dnes nadovšetko oceňujeme úsilie štúrovcov a vzdávame úctu materinskej reči

Vyhlasenie ministra D. Čaploviča na oslavách 170. výročia kodifikácie spisovnej slovenčiny v Hlbokom.

Tak ako písmo, ktoré priniesli našim predkom sv. Cyril a Metod, čím ich pozdvihli na úroveň rozvinutých národov vtedajšej Európy, tak aj štúrovi kodifikáciou spisovnej slovenčiny dali nášmu národu moderný jazyk, ktorý im otvoril bránu k všestrannému rozvoju a identite.

A práve v tomto roku, keď oslavujeme výročie príchodu solúnskych bratov na naše územie, si pripomíname aj 170. výročie kodifikácie nášho spisovného jazyka. Chceme tým oceniť úsilie štúrovcov a súčasne vzdať úctu našej materinskej reči.

V júli roku 1843 sa evanjelickí vzdelanci Ľudovít Štúr, Jozef Miloslav Hurban a Michal Miloslav Hodža stretli na fare v dedinke Hlbokom a dohodli sa na kodifikácii spisovnej slovenčiny na základe stredoslovenských nárečí. Položili tým základy takej podoby slovenského jazyka, v akej ho používame dodnes.

Ide o významný medzník, ktorý si treba pripomínať, aby sa udržiaval v povedomí širokej verejnosti a inšpiroval najmä mladú generáciu. Veď vlastný jazyk patrí medzi základné atribúty každého národa, a je preto v jeho bytostnom záujme pestovať ho a kultivovať. Bez rozvinutého jazyka nie je možné zveľaďovať kultúru a vzdelanosť národa, preto oslava vzniku spisovnej slovenčiny je pripomenutím si našich koreňov a hodnôt, ktoré Slovákom umožnili nielen prežiť, ale sa aj rozvíjať vo svojom zvrchovanom štáte uprostred zjednocujúcej sa Európy. Práve preto navrhujeme posilniť hodinovú dotáciu slovenčiny v štátnom vzdelávacom programe, aby to materinské a zjednocujúce formovalo naše poznanie, úctu k tradícii, kultúre a dejinám. Malo by pre nás zostať prioritné, aby sme ovládali jazyk, v ktorom dokážeme vyjadrovať svoje myšlienky a ciele, ako aj to, že v ňom vieme nachádzať spoločnú reč a prejavovať úctu k štátnemu jazyku, v ktorom uchováваме krásu slova, poznania a lásky k štátotvornému národu.

Dušan ČAPLOVIČ, minister školstva, vedy, výskumu a športu SR

O ČOM PÍŠE

Septembrová Rodina a škola

- Máme doma prváka
- Začínajúci učiteľ
- Ako žijú slovenské deti?
- Inšpirácia zo Švédska
- Biť alebo nebiť deti?
- Náš hosť – prekladateľka PhDr. Vladimíra Komorovská
- Musíme mať na Slovensku neúspešných žiakov?
- Pátranie po predkoch pokračuje – žiaci budú písať rodinné ságy

Ako zvýšiť záujem žiakov o odborné vzdelávanie?

PROJEKT

Národný projekt *Podpora profesijnej orientácie žiakov základnej školy na odborné vzdelávanie a prípravu prostredníctvom rozvoja polytechnickej výchovy zameranej na rozvoj pracovných zručností a práca s talentami*

"Európsky sociálny fond pomáha rozvíjať zamestnanosť podporovaním zamestnateľnosti, obchodného ducha, rovnakých príležitostí a investovaním do ľudských zdrojov."

Prioritná os 1: Reforma systému vzdelávania a odbornej prípravy
Opatrenie 1.1: Premena tradičnej školy na modernú
ITMS kód projektu: 26110130549

Štátny inštitút odborného vzdelávania (ŠIOV) pripravil národný projekt *Podpora profesijnej orientácie žiakov základnej školy na odborné vzdelávanie a prípravu prostredníctvom rozvoja polytechnickej výchovy zameranej na rozvoj pracovných zručností a práca s talentami*, ktorý sa sústreďí na vysoko aktuálne potreby trhu práce. Projekt je spolufinancovaný z prostriedkov Európskeho sociálneho fondu (ESF) a snaží sa pripraviť kvalitných odborníkov a pracovné sily, ktoré trh vyžaduje, aby žiak našiel svoje uplatnenie.

V súčasnosti je v oblasti školstva nežiaducim javom nezáujem žiakov základných škôl (ZŠ) o štúdium na odborných školách. V závislosti od tohto javu priamo úmerne stúpa nedostatok kvalitných odborníkov na trhu práce. Cieľom národného projektu s pracovným názvom *Základná škola pre praktický život* je odborné vzdelávanie na základných školách a príprava prostredníctvom rozvoja polytechnickej výchovy zameranej na rozvoj pracovných zručností a prácu s talentami.

mi. V projekte sa využijú inovatívne formy a metódy výučby, aby žiaci ZŠ boli pripravenší na rozhodnutie o budúcom štúdiu či kariére.

Do projektu bude v rámci všetkých aktivít zapojených až 500 základných škôl na Slovensku s výnimkou Bratislavského kraja a dotkne sa minimálne 5 000 žiakov. Z toho 49 pilotných škôl bude vybavených zariadením odborných učební biológie, chémie, fyziky a techniky. Vo všetkých zapojených pilotných a 451 nepilotných školách sa bude uskutočňovať overovanie aktivít národného projektu s plánovaným výsledkom vytvoriť rovnováhu medzi potrebami trhu práce, nadaním a zručnosťami žiakov.

Tri aktivity k cieľu

Národný projekt sa realizuje prostredníctvom troch aktivít, z ktorých každá plní špecifické úlohy.

Aktivita č. 1 má na starosti vybaviť odborné učebne a využívať didaktické pomôcky, metodicky podporiť a kontinuálne vzdelávať učiteľov biológie, chémie, fyziky a techniky vo všetkých 500 zapojených ZŠ. Odborné učebne budú využívané aj po ukončení aktivít národného projektu. Na základe získaných skúseností z projektu sa navrhne zmena normatívo na vybavenie odborných učební, ktorá bude zohľadňovať efektívnosť v rámci pilotného overovania a prepojenosť na potreby národného hospodárstva. Vďaka kontinuálnemu vzdelávaniu získame minimálne tisíc vyškolených učiteľov pripravených viesť vyučovanie s využitím moderných vzdelávacích pomôcok a postupov.

Hlavným ťažiskom **Aktivity č. 2** je vytvorenie a následné využívanie nástroja na identifikáciu potenciálu orientácie žiakov II. stupňa ZŠ na odborné vzde-

ľovanie a prípravu. „Nástroj“ má priamy vplyv na ich rozhodnutie o voľbe budúceho povolania a na zvýšenie záujmu a počtu žiakov hlásiacich sa na stredné odborné školy (SOŠ). Súčasťou tejto aktivity sú aj exkurzie a Dni otvorených dverí pre žiakov 49 pilotných základných škôl na SOŠ či do firiem so zameraním na danú profesiu. Zároveň sa uskutoční aj kontinuálne vzdelávanie výchovných alebo kariérnych poradcov s využitím už spomínaného nástroja na identifikáciu potenciálu profesijnej orientácie žiakov, aby im pomohli usmerniť ich ďalšie študijné kroky podľa ich talentu a schopností. Okrem využívania „nástroja“ budú pracovať aj s novovytvoreným katalógom pracovných pozícií, ktorý pomôže vysvetliť mladým ľuďom, aké možnosti majú v jednotlivých povolaniach.

Úlohou **Aktivity č. 3** je zlepšiť úroveň práce s talentami formou súťaží žiakov v kombinovaných družstvách základných a stredných škôl. Súťaže budú orientované na odkrytie potenciálu žiakov ZŠ na jednotlivé oblasti odborného vzdelávania s cieľom motivovať ich do výberu ich ďalšieho štúdia na strednej škole. Žiaci majú možnosť využiť úspešné výsledky zo súťaží na prijímacích pohovoroch na SOŠ, zúčastniť sa na sústredeniach pred súťažami alebo workshopoch pre učiteľov. Motivujúcim faktorom pre víťazov jednotlivých súťaží bude zahraničná pracovná cesta do vedeckého centra vo švajčiarskej Európskej organizácii pre jadrový výskum (CERN). Na súťažiach môžu participovať školy z celého Slovenska vrátane Bratislavského kraja.

Projekt prinesie žiakom základných škôl nielen modernizáciu obsahu vzdelávania v oblastiach Človek a príroda (biológia, fyzika, chémia) a Človek a svet práce (technika), ale aj lepšiu orientáciu v problematike výberu ich budúcej profesie.

Mgr. Lenka HORÁKOVÁ, manažérka publicity, ŠIOV

v stupňoch prepočítame potom priamou úmerou v príslušnom vzorci: $\varphi = \frac{d}{D} \cdot 360^\circ$

Ako zdôvodníme výber témy pre toto vzdelávacie DVD, prečo ste sa rozhodli v rámci ukážkovej hodiny venovať práve meraniu základných veličín?

Praktické laboratórne cvičenia poskytujú veľké možnosti na rozvíjanie schopností a zručností žiakov aj ich aktiváciu a vzájomnú spoluprácu. Dôležitým aspektom laboratórnych praktických cvičení je uplatnenie teoretických vedomostí z elektrotechnických predmetov alebo aj fyziky a ich prepojenie s praxou. Z didaktického hľadiska sú pre školskú prax efektívne a zároveň atraktívne najmä tie praktické cvičenia, s ktorými sa žiaci môžu stretávať v bežnej praxi. V rozličných sférach života sa môžu stretnúť s obrazovkou osciloskopu napr. v medicíne, v automobilovom priemysle, v diagnostike, atď. To znamená, že aj neelektrické veličiny za určitých okolností dokážeme pozorovať na obrazovke osciloskopu. Z tohto dôvodu je dobré, aby sa aj žiaci iných stredných škôl naučili aspoň základy ovládania osciloskopu, vyhodnotenie priebehov z obrazovky osciloskopu. V súčasnej elektrotechnike je osciloskop jeden z najdôležitejších meračích prístrojov, pretože dokáže merať a zaznamenať rôzne tvary a rôzne frekvencie signálov vrátane poruchových.

Mgr. Beáta REPÍKOVÁ, manažérka publicity

(Druhá časť rozhovoru prinesieme v ďalšom vydaní UN).

STRUČNE

Školy využívajú zahraničné partnerstvá

Medzinárodná spolupráca sa vďaka programu eTwinning udomácnila aj v prostredí našich škôl. Dôkazom je 536 projektov spolupráce so školami v zahraničí, ktoré v minulom školskom roku realizovalo 187 základných a stredných škôl zo Slovenska.

Pod vedením 287 učiteľov sa tisícky žiakov zapojili do programu partnerstva škôl v Európe a zdokonaľovali v používaní cudzích jazykov i moderných informačno-komunikačných technológií. Zároveň 48 pedagógov získalo za svoje projekty aj certifikáty kvality.

Slovenské školy nadviazali projektmi partnerstvá so školami v 35 krajinách Európy, najčastejšie s Českom a Tureckom. Z cudzích jazykov sa slovenskí žiaci zdokonaľovali predovšetkým v angličtine, ktorá bola komunikačným jazykom v 360 projektoch. V ďalších projektoch sa na komunikáciu najčastejšie používala nemčina a španielčina.

Program partnerstva škôl eTwinning sa realizuje od roku 2005 ako hlavná aktivita programu diaľaného vzdelávania eLearning Európskej komisie. Doposiaľ možnosti spolupráce využilo na Slovensku 3 947 učiteľov z 1 594 škôl. Koordinačným pracoviskom programu eTwinning, ktorý sa realizuje s podporou Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR, je Národná služba pre elektronickú spoluprácu škôl pri Žilinskej univerzite v Žiline.

Michal KALIŇÁK, hovorca ministra

UČITELSKÉ NOVINY

Dvojťždenník o školstve a vzdelávaní

Vydáva Štátny inštitút odborného vzdelávania. Adresa vydavateľa: Bellova 54/a, 833 63 Bratislava, IČO: 17314852

Učiteľské noviny vychádzajú ako súčasť národného projektu Vzdelávanie učiteľov v súvislosti s tvorbou školských vzdelávacích programov.

Adresa na doručovanie pošty:
Vydavateľstvo Parentes
P. O. Box 17, 902 01 Pezinok
e-mail: uciteliazneba@gmail.com

Šéfredaktor:
PhDr. Ľubomír Pajtinka, PhD.,
tel.: + 421 904 700 570,
e-mail: uciteliazneba@gmail.com

Redakčný tím:
Prof. PhDr. Miron Zelina, DrSc.,
e-mail: zelina@fdu.uniba.sk
Dušan Mikolaj,
e-mail: dusanmikolaj@gmail.com

Mgr. Milan Soukup,
e-mail: mgr.milan.soukup@gmail.com

Ľudovít Pomichal,
e-mail: ludo.pomichal@chello.sk

Mgr. Tomáš Mikolaj,
e-mail: mykolight@gmail.com

Fotoreportér: PhDr. Ján Súkup,
e-mail: sukup@stonline.sk

Design: Branislav Malík, ARTWORK
Nevyžiadané rukopisy nevraciam.

Redakcia si vyhradzuje právo upraviť titulok príspevku a vykonať v rukopise potrebné stylistické, jazykové a ďalšie úpravy, ako aj rozhodnúť o jeho nezadení. Redakcia sa nemusí stotožňovať s obsahom príspevkov.

Tlač: Versus, a. s., Moskovská 4, 811 08 Bratislava, prevádzka Pribinova 21, 819 46 Bratislava

Vydávanie Učiteľských novín finančne podporuje Európsky sociálny fond.

Učiteľské noviny sa distribuujú zadarmo. Zadané do tlače 2. 9. 2013.

EV 2461/08

S europaľprojektmi je škola hrou

ASFEU

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť / Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ.

Zavádzanie nových, moderných prvkov do vyučovacieho procesu sa postupne realizuje takmer na všetkých základných školách, či už pomocou interaktívnych tabúl, didaktických pomôcok, alebo on-line verzií pracovných zošitov. Ani najnovšie technické prostriedky však nedokážu úplne nahradiť doménu starých klasických škôl – vlastné poznanie získané skúsenosťou. Mnohé školy preto inovovali obsah a metódy vyučovania viacerých predmetov spojením zážitkového učenia sa a informačno-komunikačných technológií. Tvorbou nových učebných materiálov sa nielen rozšíril obsah učiva – množstvo informácií pre žiakov, ale aktivitami realizovanými v prírode mohli žiaci lepšie porozumieť súvislostiam, o ktorých nadobúdali vedomosti. V rámci operačného programu Vzdelávanie získali školy prostredníctvom Agentúry Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR pre štrukturálne fondy EÚ (ASFEU) nenávratné finančné príspevky, pomocou ktorých realizovali svoje projekty. Ich výsledkom je vzdelávanie, ktoré žiakov podnietilo do učenia sa a stalo sa pre nich hrou.

Objavuj, obdivuj, ochraňuj

Základná škola s materskou školou v Mikušovciach získala na svoj projekt sumu 106-tisíc eur. Projektový tím školy sa zameriaval na inováciu školského vzdelávacieho programu – vyškolenie pedagogických pracovníkov, rozšírenie vyučovania prírodovedy a biológie o zážitkové učenie a rozvoj environmentálneho čítania, vytvo-

Riešenie praktických úloh vo vyučovaní.

renie metodických a učebných materiálov na inovatívne spôsoby výučby cudzích jazykov a ich overenie v praxi. Súčasťou projektu bola Letná škola environmentalistiky. Cieľom bolo napomôcť učiteľov v získaní zručností v tvorbe a spracovaní fotografií a videozáznamov (potrebné pri tvorbe učebných materiálov – učebných textov, pracovných listov, testov a didaktických pomôcok), skvalitnenie výučby environmentálnej výchovy pomocou zážitkového

vyučovania, hrových aktivít, praktického spoznávania prírody, ekosystémov, prírodných zákonitostí. Materiály na prírodovedu a biológiu boli vypracované pútavou formou, doplnené fotografiami rastlín, živočíchov, ekosystémov a pod. Všetky boli vypracované vo forme voľných listov. Pri vyučovaní boli žiaci vedení k tomu, aby získané informácie analyzovali, spájali s tým, čo už vedia aj z iných predmetov, hľadali súvislosti a prichádzali na podstatu javov.

Môj zážitok a poznanie – cesta k mojim vedomostiam

Špeciálna základná škola v Revúcej orientovala edukačný proces na zvyšovanie spôsobilostí žiakov a sprístupňovanie učiva žiakom s mentálnym postihnutím prostred-

ním zámom zážitkového vyučovania. Na projekt získala nenávratný finančný príspevok vo výške 100-tisíc eur. V projekte sa sústreďila na sled aktivít. V úvode sa obstarali moderné didaktické prostriedky a súčasne pedagogickí zamestnanci boli zaškolení na ich ovládanie. Aktivity projektu sa realizovali najmä na hodinách vecného učenia, jazykovej výchovy a prvkov výtvarnej výchovy, vlastivedy, slohu, dejepisu, zemepisu, prírodopisu, občianskej výchovy a telesnej výchovy, počas ktorých sa žiaci pod vedením pedagógov sústreďovali na vyhľadávanie relevantných informácií k vybranému učivu a jeho overovaniu v reálnom prostredí. Množstvo naplánovaných exkurzií či výcvikov malo za cieľ vytvoriť emocionálny zážitkom u žiakov dlhodobú pamäťovú stopu. V rámci projektu žiaci zozbierali a vytvorili databázu informácií o miestach exkurzií, múzeách, rastlinách, zvieratách, hradoch a pod. Na záver projektu zážitky a postrehy, ktoré z absolvovaných akcií zdokumentovali, verejne prezentovali.

Odbor informovania a publicity ASFEU

Exkurzia na Muránsky hrad.

Festival spolupráce zdravotne znevýhodnených a zdravých žiakov

MOSTY BEZ HRANÍC

Športové gymnázium na Triede SNP v Košiciach, kolektívny člen Olympijského klubu Košice, pri príležitosti 5. výročia spolupráce Autistického centra Rubikon – Súkromnej základnej školy s materskou školou pre žiakov a deti s autizmom Košice-Myslava s Olympijským klubom Košice nadviazalo v priebehu rokov 2012 – 2013 aktívnu spoluprácu s týmto centrom.

Jednou zo zastávok Posolstva Hráč XXX. Olympiády 2012, ktoré sa uskutočňovalo pod mottom „Sme jeden tím“, bolo práve myslavské centrum autizmu, ktoré pozdravili niekdajšie absolventky košického športového gymnázia, olympioničky sestry Dank a Janka Veldákové. Rok na to 18. mája sa žiaci školy s členmi Olympijského klubu Košice zapojili do úpravy detského ihriska v areáli školy.

Pokračovalo sa ukázkami gymnastickej rozcvičky žiakmi gymnázia na V. ročníku Výnimočnej letnej olympiády pre výnimočné deti, ktorá sa konala 21. júna 2013 počas Olympijského festivalu detí a mládeže Slovenska. O tri dni neskôr spolupráca v školskom roku 2012/2013 vyvrcholila návštevou detí autistického centra v Športovom gymnázii i v Sieni olympizmu pri tom-

to gymnázii. Delegáciu detí s učiteľmi privítala v priestoroch školy riaditeľka PaedDr. Tatiana Švecová spolu s čestným predsedom Olympijského klubu Košice, strieborným olympijským medailistom Antonom Švajlenom. Návšteva siene mala až nečakaný priebeh, deti tu hosťom kládli najrôznejšie otázky. Prehliadka priestorov školy bola zakončená v pracovni riaditeľky, kde na deti čakali cukríky i viaceré školské suveníry.

Touto spoluprácou žiaci gymnázia naplňajú a dokazujú, že sú schopní konať nezištne pre dobro iných.

MUDr. Marián KAFKA, gestor Siene olympizmu, člen Slovenskej olympijskej akadémie

Škola nemôže žiť...

(dokončenie zo strany 1)
posolstvo pozitívnej energie vedomostí a výchovného kánonu s atmosférou vzájomnej priazne, vedomej spolupatričnosti a emotívneho premostenia učiteľov a žiakov, zavše osoží aj vytrhnutie zo zabehnutých konvencií, zväčša zakotvených pravidlami hry (ak už máme voláme aspoň po íveroch Komenského vznešenosťou ľudského citu naplneného ihravého programu školy) v školskom poriadku.
Genius loci sa nerodí zo dňa na deň, tobôž v škole. V tých, ktorým pridala patinu výnimočnosti až slávy ich história a udalosti napísané pedagogickými osobnosťami, najmä však pridaná hodnota prítomnosti ich vari ešte znamenitejších absolventov, vedľa, čo za zázrak chodbami a triedami vznášajúci sa neviditeľný duch času dokáže spôsobiť. Ako inšpiruje, privráva sa prímerní, pohľadza dušu. Učiteľa i žiaka. Dospelých i detí. Všetkých, ktorí zo školy, i tej v najzatuľanejšej dedinskej málotriedke, z ktorej vzišiel aspoň jeden Slovensko obohacujúci budúci odborník, vzde-

lanec, ale aj fortieľny murár či vodič-mechanik kombajnu, vysokoškolský profesor, vedec, lekár, umelec, možno športovec, nespochybniteľne však človek hodnotovo a ľudsky hodný etickej poklony a jej nasledovania, vytvárajú spoločnosť, bez ktorého by nemala onú, žiaľ, pričastým omieľaním „filmového prívlastku“ už sprofanovanú náviečku základu života. Nielen zodrané hlasivky učiteľa, obsah učiva, učebnice, ktorých niet, či od vstupu Slovenska do eurozóny stále iba trojmiestne konečné číslo na počítačovom výstupe z platového ohodnotenia majú byť pokrom pre médiá. Nevráviac o nedocenení, nevšímavosti až dehonestácii spoločnosti, schopnej aj v čase „nastolenej vytúženej demokracie“ správať sa voči múdrosti, vzdelanosti a etike grobianky až odporujúco. Skúsme inak, obráťme garde, nechajme priestor vniknutiu cností. Koľkože len riaditeľov škôl, učiteľov, vychovávateľov, ale aj rodičov – nevráviac o deťoch samotných – sa prihlási všetkými desiatimi. Nech by sme aj mali akýkoľvek dostatok, škola nebude nikdy naplno a hodnotovo dýchať a žiť, ak do nej nevrátime ľudskosť, záchy, lásku a vášeň z túžby po poznaní a objavovaní – v človečskej i vo vzde-

lanostnej dimenzii. Tak v príbehu učiteľa a jeho posolstva dávať, učiť, vychovávať, vzdelávať, rozosievať dobro, ako aj v prežívaní žiaka, schopného s láskou prijímať dar vedomostí, túžiť po múdrosti, vnímať užitočnosť dennodenne sa mu prihovárajúceho pedagóga nielen v konkrétnej hodine a dni, ale pre celý jeho vzdelanostno-ľudský, intelektuálny a zároveň i emocionálny fundament. Hoci čas, ktorý žijeme, je viac mrhavý a nežijlivý ako milosrdný a láskavý, a svet našej slovenskej malosti nepreonačime, predsa len skúsme. Možno ešte nikdy ako doposiaľ v novej ére našej samostatnosti – vrátane školskej a vzdelanostnej, v okružení povrchnosti, nekompetentnosti, dekadencie morálky a eticko-estetických hodnôt, neohrozene si tykajúcich s cynizmom – sa vyjavuje nevyhnutnosť až žiadostivosť oživotvorenia vzájomného vnímania sa, pochopenia, povzbudení. Rodičia, ktorí v chvate času z rôznych – profesijných i rýdzo osobných – dôvodov nevyslyšia nateraz tichú prosbu očí svojich detí o pohladenie, radu a pomoc, prívetivé slovo bližšieho, možno raz, ak sa nám vôbec podarí „učlovečiť“, to hádam, ak sa k nim priblíži sebareflexia, ocenia.

Sú deti a žiaci, ktorí stoja o pohladenie, empatický vzťah s učiteľom, pochope- nie a slovo podpory, primárnej ľudskej pomoci, podmienenej neraz emočným vyprahnutím detí, absencie ich citového zázemia. Stačí ich objasť, privinúť. Niekedy pohľadom z očí do očí dopriať okamih pookriatia detskej duše. Ani škola nemôže žiť bez nehy. Je neraz pre deti a žiakov dôležitejšia ako bleskovo vyspané vybrané slová. Aj neha – hoci i priamo v učebnom procese – má svoje podoby, obrazy, symboly i súvislosti. Nože si skúsme nalistovať básnika. Pre potechu z verša, ale aj kvôli vnemom, rozvíjajúcim obrazotvornosť, dobro a cit. Tak, ako to v básni Svet nemôže žiť bez nehy činí v prvej z troch strof Ján Smrek:

„Svet nemôže žiť bez nehy, a preto zrodili sa vtáky a tráva lezie na brehy a v žite svietia slepé maky, a kade ideš, chrobáček pod nohu tvoju ponúka sa, šliapni: nič nikde, ani vzlyk, nešliapni: zaspieva ti krása.“

Ludo POMICHAL

ÚIPŠ

Pracovné príležitosti pre učiteľov v regiónoch

V národnom projekte *Moderné vzdelávanie – digitálne vzdelávanie pre všeobecnovzdelávacie predmety* vzniklo doteraz 45 pracovných miest na plný úväzok a viac ako 200 pracovných miest na 70 hodín mesačne.

Ústav informácií a prognóz školstva, ktorý realizuje národný projekt do prvej polovice decembra 2015, plánuje prostredníctvom pracovných zmlúv vytvoriť honorovanú spoluprácu s minimálne 800 učiteľmi z celého Slovenska. Ich úlohou je vypracovanie minimálne 12 800 scenárov digitálnych vzdelávacích objektov v 11 všeobecnovzdelávacích predmetoch, ktoré sú členené na témy.

Počet učiteľov zapojených do národného projektu neustále rastie. Ústav informácií a prognóz školstva eviduje viac ako 1 300 žiadostí učiteľov o spoluprácu. Pri ich žiadostiach vyhodnocuje kvalitatívne predpoklady na úspešné zvládnutie práce, ktorá sa od autorov digitálnych vzdelávacích objektov očakáva.

Učители, ktorí aktívne pracujú na tvorbe digitálnych vzdelávacích objektov, sú odmeňovaní sumou 10 eur za hodinu, pričom na jeden digitálny vzdelávací objekt sa predpokladá 50 hodín práce.

Učiteľ zapojený do projektu si môže zarábať až 8 000 eur, čo predstavuje spracovanie 16 scenárov, ktoré priemerne pripadajú na jedného učiteľa. Výška odmeny však závisí od aktivity a množstva spracovaných scenárov na vybrané témy, preto si aktívnejší učители môžu privyrobiť aj viac ako spomínaných 8 000 eur. Prv z nich už teraz dostávajú na svoje účty peniaze za prácu na národnom projekte. V júli odišlo na 90 účtov našich učiteľov, ktorí sa spolupodieľali na národnom projekte, viac ako 38 000 eur.

„Spomínaný národný projekt dáva priestor ľuďom z praxe, teda učiteľom, aby boli spoluarchitektmi moderných digitálnych vzdelávacích objektov. Teda pomôcky, ktorá im výrazne pomôže v kvalitnej výučbe. Mimoriadne ma teší, že ich spoluúčast na projekte bude aj finančne ohodnotená,“ konštatuje minister školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky Dušan Čaplovič.

Cieľom tejto aktivity je vypracovanie lokálneho obsahu. Podstatný rozdiel oproti iným projektom je aj v tom, že učители prostredníctvom tvorby scenárov pre digitálne vzdelávacie objekty zhodnocujú svoje doterajšie praktické skúsenosti a vedomosti. Tie sú takýmto spôsobom uchovávané pre ďalšie generácie.

„Na rozdiel od minulých rokov dnes môžeme konštatovať, že národné projekty v školstve sú v plnom prúde. Pomáhajú školstvu a vzdelávaniu a zároveň vytvárajú pracovné príležitosti. A čo je nemenej dôležité, ide o prácu v regiónoch. To sú konkrétne výsledky, na ktoré budeme nadväzovať ďalšími projektmi financovanými z eurofondov,“ konštatoval na margo bilancie vytvorených pracovných príležitostí Dušan Čaplovič.

Registrácia učiteľov je možná na webovom sídle projektu Digitálne vzdelávanie.sk.

Katarína STOLÁRIKOVÁ

Národný projekt „Moderné vzdelávanie – digitálne vzdelávanie pre všeobecnovzdelávacie predmety“

Legislatívna klietka kurikulárnej politiky

KURIKULUM

Na scéne slovenského školského systému nie je kurikulárna politika (alebo politika obsahu vzdelávania) jej silnou stránkou. Dokumenty, ktoré túto politiku regulujú (učebné plány, učebné osnovy či po novom štátne a školské vzdelávacie programy a ich súčasť), sú síce neustále podrobované zmenám, tie však nemajú konca-kraja a ani nikdy nemali fundamentálne zdôvodnenie. Ohlásenie radikálnej kurikulárnej reformy malo prísť roku 2008, dočkali sme sa však skôr chaosu, množstva neujasnených vecí v školách, ktoré viedli roku 2011 k úpravám štátnych (a následne školských) vzdelávacích programov, no a v súčasnosti máme na stole ďalšie návrhy zmien. Ani v tých posledných však nenachádzame vierohodné zdôvodnenia, ktoré by nasvedčovali, že sa s obsahom vzdelávania vykonalo niečo koncepcnejšie, zásadnejšie a že sa slovenským základným a stredným školám už konečne poskytne relatívne stabilný kurikulárny rámec na ich vzdelávaciu prácu.

Trhliny v mantineloch

Chyba je už niekde v základoch. Na Slovensku nikde niet skupiny odborníkov či expertov na základné otázky kurikulárnej politiky. Štátny pedagogický ústav (ŠPÚ) stratil v tejto oblasti kredit a autoritu už dávno, doposiaľ sa nikomu nepodarilo napraviť jeho pozíciu tak, aby sa z tejto inštitúcie stal líder na koncipovanie obsahu vzdelávania, ako tomu bolo v dávnejšej a už asi aj zabudnutej minulosti. A ak sa aj vo vnútri vzdelávacích obsahov konkrétnych predmetov udialo za posledné roky niečo pozitívne, predmetové inovácie sú príliš izolované a príliš úzke na to, aby zasiahli kurikulárnu politiku ako takú. Tá totiž stojí za (a nad) predmetmi a musí byť súdržným rámcom pre kurikulum ako celok. Presne v takejto situácii vznikol roku 2008 aj veľkolepý pro-

jekt kurikulárnej reformy, v tejto situácii sa rodil jej „koncepčný“ a legislatívny rámec a v jeho intenciách sa deje i väčšina zmien v súčasnosti. A zrejme je načase povedať, že patová situácia v rozbehnutej kurikulárnej reforme, ktorej z vyššie uvedených dôvodov chýba dobré pozadie, je zafixovaná už na úrovni školského zákona, ktorý celej kurikulárnej politike vymedzuje mantinely. Absencia pozadia spôsobila, že mantinely sú už v princípe zle rozostavané, majú príliš veľké trhliny a z bludného kruhu nezládnutej kurikulárnej politiky akoby niet úniku. Najväčšie trhliny sa pokúsím teraz naznačiť.

Školský zákon sa vehementne prihlásil k modernej kurikulárnej politike. Zaviedol model dvojúrovňového kurikula, definoval štátne vzdelávacie programy ako úroveň prvú a školské vzdelávacie programy ako úroveň druhú. Priniesol

zásadný medzičlánok do stanovenia štruktúry obsahu vzdelávania – tzv. vzdelávacie oblasti. Distribuoval úlohy pri konkretizácii obsahu vzdelávania cez vymedzenie rámcových učebných plánov (a učebných plánov na úrovni škôl), výkonových a vzdelávacích štandardov i učebných osnov. A v tomto duchu naštartoval zmeny v tvorbe obsahu vzdelávania cez centrálné úlohy (najmä na úrovni tvorby štátnych vzdelávacích programov) a cez nové úlohy škôl pri tvorbe svojich školských vzdelávacích programov. Idey a pojmy, ktoré školský zákon do seba absorboval, boli akiste ušľachtilé, ako sa s nimi zákon vyrovnal a čo s nimi urobil, je však presne to, čo už na samom začiatku vytvorilo spomenuté trhliny súčasnej slovenskej kurikulárnej politiky a možností, ako obsah vzdelávania vymedziť.

Vzdelávacie oblasti – obrátený medzičlánok

Obávam sa, že tí, ktorí chystali koncepciu kurikulárnej reformy a následne ju predstavili do školského zákona, ani netušili, čo majú v rukách, keď sa chopili pojmu vzdelávacia oblasť (či vzdelávacie oblasti). Uvedenie tohto kurikulárneho článku do koncipovania obsahu vzdelávania je totiž výnimočná a potenciálne veľmi produktívna záležitosť. To by však nemohol byť definovaný tak, ako je definovaný zákonom, a nemohlo by sa s ním pracovať tak neproduktívne a formálne, ako sa to udialo na úrovni štátnych i školských vzdelávacích programov. Školský zákon zabíja vzdelávacie oblasti hneď v zárodku, keď hovorí, že vzdelávacia oblasť je „okruh, do ktorého patrí problematika príbuzných školských predmetov rámcového učebného plánu“ (§ 2 písm. i). Nevedno, načo je potrebné definovať takýto okruh, pretože ak má byť definovaný, nemôže to byť inak, len na báze už stanovených predmetov a stanoveného rámcového učebného plánu. K vzdelávacím oblastiam sa teda máme dopracovať cez stanovené predmety a učebný plán – čo je však celkom absurdné, úplne zbytočné a postavené na hlavu. Vzdelávacia oblasť, tak ako ju stanovuje zákon, nie je medzičlánkom na ceste ku konkretizácii obsahu vzdelávania – od všeobecného rámca obsahu vzdelávania cez definovanie stabilných vzdelávacích oblastí až ku konkrétnym a z nich odvodeným vzdelávacím obsahom vytvoreným tradične na báze vyučovacích predmetov, teda tak, ako by to malo byť. A tak sa stalo, že zoznam predmetov jednotlivých vyučovacích predmetov nadiktoval, aké vzdelávacie oblasti budú existovať, a jednotlivé stupne (všeobecného) vzdelávania majú odlišujúce sa vzdelávacie oblasti (lebo majú odlišné vyučovacie predmety). Prosto, slovenský školský systém akoby na jednotlivých stupňoch nepracoval v zjednocujúcej idei všeobecného vzdelania, ktorú môže premyslená štruktúra vzdelávacích oblastí poskytnúť. A tak vzdelávacie oblasti – to každý vie – dnes fungujú ako nadbytočný prvok kurikulárnych dokumentov. Ak by sme totiž rubriku vymedzujúcu vzdelávacie oblasti z týchto dokumentov vypustili, nestalo by sa vôbec, ale vôbec nič.

Čo ďalej školský zákon takýmto vymedzením vzdelávacích oblastí implicitne hovorí? Nuž to, že vzdelávacie oblasti sa vzťahujú len na tie školy, ktoré majú stanovené rámcové učebné plány a pracujú v systéme školských predmetov. Ale to nemajú a nebudú mať všetky školy! Tvorca zákona totiž zabudol na jednu zásadnú vec. Že do školského systému zahrnul a školami v zákonomom slova zmysle urobil aj školy materské. Ich kurikulárny rámec je teda schematicky vymedzený rovnako ako v školách pre vyššie vzdelávacie stupne – teda štátnymi a školskými vzdelávacími programami. No materské školy ani v minulosti a ani teraz nemajú vyučovacie predmety, nemôžu mať teda vzdelávacie oblasti definované v tom zmysle, ako ich vymedzuje zákon. Ak však postupujú podľa štátnych vzdelávacích programov, potom tieto oblasti musia mať, a rovnako v zmysle zákona (podľa stanovených položiek štátneho i školského vzdelávacieho programu) by materská škola mala mať aj rámcový učebný plán (s vyučovacími predmetmi). Ten však materské školy tradične a pochopiteľne, rovnako ako predmety, nikdy nemali a nemajú ani v súčasnosti. Bludný kruh. Ten pravdepodobne spôsobil, že existujúci štátny vzdelávací program pre materské školy si síce zadefinoval vzdelávacie oblasti, ale v úplne inej logike a v inom poňatí ako na všetkých ďalších vzdelávacích stupňoch. Tým sa, paradoxne, materské školy ako súčasť školského systému štruktúrne ešte viac vzdialili od celku všeobecného vzdelávania, ako to bolo v čase, keď svoj vzdelávací obsah vymedzovali v tzv. zložkách výchovy. Z plánovania obsahu vzdelávania

v materských školách sa tak od roku 2008 stáva čistý folklór. Ten umocňuje tiež skutočnosť, že aj pri neexistencii učebných plánov a pri legislatívne nemožnom vymedzovaní vzdelávacích oblastí si materské školy začali (opäť v zmysle popleteného zákona) tvoriť učebné osnovy, čo nerobili nikdy predtým.

Čo ešte hovorí takéto zákonné vymedzenie vzdelávacích oblastí? Že nie všetko, čo sa v školách vyučuje, je súčasťou celku všeobecného vzdelania a že v školách existuje aj obsah, ktorý do vzdelávacích oblastí nepatrí či nezapadá. Táto prapodivná slovenská logika (najmä všeobecného) vzdelania vypláva na povrch, ak spojíme svojské zákonné vymedzenie vzdelávacích oblastí s vymedzením učebných plánov. Tie – ako rámcové – zgrupujú síce centrálné definované predmety do vzdelávacích oblastí, ale poznajú aj vecne nedefinované obsahy pre tzv. disponibilné hodiny. Tie nepatria do žiadnej vzdelávacej oblasti, sú akoby nad rámec zákonných predstáv (vlastne žiadnych) o celku vzdelania. Obsah pre disponibilné hodiny je teda úplne voľný a nekonečne bezbrehý, takže súčasťou vzdelávania na základnej škole sa môže stať naozaj čokoľvek. Celkový obraz o chabom poňatí vzdelávacích oblastí dotvára aj existencia našej špecifickej kurikulárnej reality – totiž tzv. prierezových tém. Tie rovnako stoja mimo celku vzdelávacích oblastí, azda nie preto, že by do všeobecného vzdelania ako takého nepatrili, ale preto, že sa prosto nezmestili do legislatívneho konceptu vzdelávacej oblasti. Prierezové témy totiž nie sú v školách vyučovacími predmetmi v bežnom slova zmysle. A zrejme len prílišnou horlivosťou tvorcov vzdelávacích programov pre materské školy sa stalo, že napriek tomu, že netvorili vzdelávacie oblasti ako zgrupovanie vyučovacích predmetov (čo sa dialo pri základných a stredných školách), ušili si na seba nevedno prečo podobný bič a popri svojich vzdelávacích oblastiach si navyše zadefinovali aj prierezové témy.

Ako som už spomínal, kategória vzdelávacích oblastí mohla byť, v prípade jej rozumného vymedzenia, jedným z kľúčových prvkov kurikulárnej politiky či reformy kurikula. To by však muselo platiť, že bude využitá na to, aby vyčerpávajúco definovala základné štruktúrne prvky obsahu (najmä všeobecného) vzdelávania, a bude tak tvoriť medzičlánok (v prípade predškolského vzdelávania aj koncový článok) na ceste od všeobecného poňatia cieľov a obsahu vzdelávania k jeho konkrétnemu vymedzeniu v predmetoch a témach vzdelávania. Muselo by rovnako platiť, že vzdelávacie oblasti budú také isté a stabilné pre všetky vzdelávacie stupne, lebo, nepochybne, základné okruhy všeobecného vzdelávania sú na všetkých jeho stupňoch identické (matematické vzdelávanie ako súčasť všeobecného vzdelávania sa predsa začína v materskej škole a končí takpovediac pri maturite: oblasť je teda tá istá, len naprieč vzdelávacími stupňami sa vetví a prehľbuje; to isté platí pre jazykové, prírodovedné či iné vzdelávacie ako kultúrne stabilné časti všeobecného vzdelávania). Takto dokážeme lepšie vnímať (i stanoviť) vzdelávacie ciele, zabezpečiť kontinuitu vzdelávania (už pri tvorbe obsahových a výkonových štandardov) i jeho účelné vyhodnocovanie. Ktovie, či tí, ktorí koncept vzdelávacích oblastí do slovenského kurikulárneho prostredia zaviedli, vôbec tušili, že práve tento sa mohol stať akousi poistkou historicky sa kumulujúceho nárastu a postupnej atomizácie vyučovacích predmetov. Táto poistka, pri jej rozumnom použití, mohla slúžiť na to, aby sa zrevidovala historická a asi už aj neudržateľná akumulácia vzdelávacích obsahov, aby konečne prišlo k ich reálnej vzájomnej koordinácii, pretože dobré vymedzenie vzdelávacích oblastí je spoľahlivým kľúčom na udržanie obsahu vzdelávania ako zmysluplného celku. Pri takomto použití by medzičlánok vzdelávacích oblastí do nového svetla nepochybne dostal aj možnosti, ako vymedziť to, čomu hovoríme učebné plány.

Vyčerpaná podoba učebných plánov

Kurikulárne pohyby (najmä v základnom školstve) sa totiž v ostatnom období zredukovali na akýsi nezmieriteľný zápas o povahu učebných plánov, pohrávajúci sa donekonečna s otázkou, ako vymedziť objemy výučby pre jednotlivé vyučovacie predmety. Tento zápas, ktorý v poslednej akcii ŠPÚ znovu vyústil do fixácie objemov výučby predmetov podľa ročníkov, sa odohráva v takom poňatí učebného plánu, ako ho poznáme ešte azda z 19. storočia, a ukazuje sa, že dnes už nevedie nikam. Len udržiava napätie medzi zástancami voľnejšieho verzus pevnejšieho rámcového učebného plánu. Vymedzenie vzdelávacích oblastí vo vyššie uvedenom zmysle slova však umožňuje nahliadnuť na rámcový učebný plán v novom zmysle slova: totiž tak, že fixné časové objemy vrátane tých ročníkových je možné vymedziť práve voči vzdelávacím oblastiam. Tieto fixné objemy v rámci definovaných oblastí môžu (či vlastne musia) spoluzahrnúť aj objem dnešných disponibilných hodín, veď predsa každý vzdelávací obsah, ktorý škola ponúka, musí patriť do niektorého obsahového komponentu – oblasti vzdelávania. Možností na profiláciu školy sa črtá dosť a môže byť naozaj zmysluplná. Vyučovacie predmety (napokon i tzv. prierezové témy) zo vzdelávacích oblastí vyplývajú, prináležia im a sú definované ako obsahový štandard a dokonca aj ako súbory učebnicových a iných metodických materiálov plánované na definovaný objem výučby. Vytvára sa tu aj koncepcnejší priestor na voľbu dopĺňujúcich obsahov školských vzdelávacích programov, ktoré, na rozdiel od súčasnosti, keď sú do tvorby štandardov či učebných osnov tlačené samotné školy (čo rozhodne nie je ich úloha), môžu na požiadanie a pre potreby škôl profesionálne vznikať v špecializovaných pracoviskách a ich zoskupení.

V prípade učebných plánov teda školský zákon bude musieť prekročiť svoj tieň a vymedziť tento pojem nanovo a funkčnejšie – znovu to však bude musieť urobiť s domyslením celej kurikulárnej politiky, nevyhnúc sa preoraniu toho, čo chce dosiahnuť existenciou a vymedzením štruktúry štátnych i školských vzdelávacích programov. Lebo nielen chabé vymedzenie vzdelávacích oblastí a zatuchnuté poňatie učebných plánov, ale aj mnohé ďalšie zákonom požadované komponenty vzdelávacích programov z nich viac ako reálny kurikulárny nástroj robia hromadu papierov navyšujúcich byrokratickú mašinériu celého vzdelávacieho systému. Tvrdím s istotou, že napr. pre školský vzdelávací program prvého stupňa základnej školy je ako pre reálny a živý kurikulárny dokument väčšina zákonom stanovených prvkov tohto dokumentu (§ 7 ods. 4) úplne zbytočná. A tie, ktoré by tam nevyhnutne mali zostať, nepriniesli pre školu vlastne nič nové alebo im, paradoxne, život (v príslube autonómie a slobody) skôr znepríjemnili, ako uľahčili.

Začarovaný kruh učebných osnov

Legislatíva, ktorá sa nevyrovnala ani so vzdelávacími oblasťami a s k nim prislúchajúcimi učebnými plánmi, sa dokonca nevyrovnala ani s učebnými osnovami. Teraz tu vôbec nejde o to, že na Slovensku stále visí vo vzduchu otázka, či popri rozpisovaní obsahových štandardov majú učebné osnovy, ako ich stanovuje zákon, ešte stále legitimitu. Skôr ide znovu o popletenosť a chaos, ktoré sa zákonným vymedzením učebných osnov dostali do škôl. Pokiaľ ide o existenciu učebných osnov, zákon je nastavený tak, že z definície školských vzdelávacích programov ich musia mať aj materské školy, čím sa dostali do situácie, že pre svoje vzdelávacie programy boli prinútené vyrábať úplne cudzorodý prvok. Cez definíciu vzdelávacích programov boli do tohto skutočne dotlačené, a to napriek tomu, že definícia učebných osnov v zákone (§ 9 ods. 5) im tvorbu učebných osnov

úplne a paradoxne znemožňuje. Hovorí sa tam totiž, že učebné osnovy „vymedzujú výchovno-vzdelávacie ciele, obsah a rozsah vyučovania jednotlivých predmetov podľa učebného plánu“. Materské školy nemajú ani učebné predmety, ani učebný plán, zato však všetky do jednej dnes disponujú krvopotne a vlastnoručne vyrobenými učebnými osnovami. Tu sa však celý slovenský legislatívny príbeh učebných osnov nekončí. Všetky školy, v mene kurikulárnej reformy, dostali do vienka tvorí si učebné osnovy vo vlastnej réžii. Tak im to uložil zákon, keď vymedzil, čo z neho pre školy vyplýva pri tvorbe školského vzdelávacieho programu. Ľudová tvorivosť sa teda v školách musela rozvinúť na plné obrátky. Ale naozaj musela? A mohla sa vôbec? Okrem dokumentácie (položiek), ktoré sú súčasťou školského vzdelávacieho programu, zákon totiž ešte stanovuje, čo všetko tvorí „pedagogickú dokumentáciu“ školy (§ 11). A tam sa stretávame s pozoruhodnou vecou: školský vzdelávací program nie je pedagogickou dokumentáciou, niektoré jeho súčasti – vrátane učebných osnov – už pedagogickou dokumentáciou sú. Ale čo je ešte zaujímavejšie, učebné osnovy sú (podľa písm. 4 tohto paragrafu) pedagogickou dokumentáciou, ktorú vydáva ministerstvo školstva! Čo to potom znamená? Jednoducho to, že pri súčasnej práci s učebnými osnovami sa tak či tak postupuje protizákonne, alebo aspoň nie v súlade so zákonom. Ešte väčším problémom však je, že v súlade so zákonom sa v tejto veci (tak ako v mnohých ďalších) ani konať nedá.

Výchovná perla

Pozrime sa však ešte na skutočnú slovenskú kurikulárnu perlu. Leží zabudnutá v zákone v podobe celého § 10 s naozaj trblietavým názvom „Výchovné štandardy, výchovné plány, výchovné osnovy“. Skutočne sa veľmi čudujem tým, ktorých sa to bezprostredne týka, že dodnes nahlas nepovedali, že tu ide o donebavolajúcu hlúposť, ktorú začína mierne signalizovať už § 8, vymedzujúci tzv. výchovné programy, ktoré pravdepodobne vznikli ako analógia vzdelávacích programov. Áno, chápem, tvorcovia legislatívy si chceli stať za slovom a ustáť, že školský zákon je zákonom o výchove a vzdelávaní. A výchove chceli dať silný status. Tak to aj urobili. Žiaľ, tým najhorším, najpovrchnejším a najtriviálnejším spôsobom, ako sa len dalo. Jednoducho prevzali kategórie a pojmy vygenerované a šité na mieru školského, vzdelávacieho a didaktického prostredia a prišli im prívlastok „výchovné“. Tak vznikli nielen „výchovné programy“ (pri nich sa už dvojúrovňovosť akosi nepodариla), ale aj „výchovné štandardy“, „výchovné plány“ (ktoré sa musia v mimoškolskom prostredí ad absurdum vymedzovať vo vyučovacích hodinách) či dokonca „výchovné osnovy“, ktoré okrem Slovenska zrejme svet ešte nevidel. A z výchovných zariadení (podľa §§ 113 a 120) sa stali inštitúcie, ktoré, ak chceli naozaj naplniť kurikulárnu literu zákona, tak aspoň v období, keď tvorili zákonom predpísanú kurikulárnu dokumentáciu, museli celkom zabudnúť na svoju originálnu funkciu a poslanie. Lebo taká je kurikulárna politika štátu, ktorý starostlivo dbá o vyvážený podiel výchovy a vzdelávania vo svojom pedagogickom prostredí.

Nedokončený príbeh

V popletenosti súčasného školského zákona by sme mohli ísť ďalej, prekračujúc do istej miery vlastnú kurikulárnu politiku, aj keď ďalšie veci s ňou veľmi súvisia. Ponechám teda už bokom celú kapitolu týkajúcu sa režimu tzv. experimentálneho overovania – ak by sme ju mali vziahnúť na celú problematiku otvoreného kurikula v jeho dvojúrovňovom vymedzení. Ponechám stranou aj vymedzovanie vzdelávacích stupňov, ktoré sa pri lepšej vôli dá čítať ako akýsi slovenský kompromis medzi nadnárodnými klasifikáciami a národnou tradíciou: neodpustím si však aspoň poznámku, že tento slovenský kompromis je nielen nezapamätateľný, ale doslova mätúci. O tom, aký chaos spôsobil v odbornom diskurze

pedagogickej verejnosti, pomlčím úplne. Celkom stačí to, o čom som hovoril vyššie, aby bolo jasné, že legislatívne pozadie našej kurikulárnej politiky doslova bráni tomu, aby bol na Slovensku akýkoľvek koncepčný posun v kurikulárnej oblasti vôbec možný. Z vlastnej skúsenosti dobre viem, že pri zásadnejšej revízii jedného zo štátnych vzdelávacích programov (pre materské školy, v ktorom sme sa snažili najmä „upratať“ vzdelávacie oblasti) sme buď museli robiť kompromisy s legislatívnymi prekážkami, alebo proste explicitne vyložiť, že konkrétne legislatívne prekážky neprekonaťne bránia možnosti dôslednejšej a koncepčne homogénnej revízie tohto programu. Ak sa teda konajú a budú konať pokusy o inováciu základných kurikulárných dokumentov v nedomyslených a sporných intenciách tohto zákona, nikdy nemôžu byť úspešné a ich efektom bude zbytočné zaťažovanie škôl kurikulárnym úradovaním, ktoré v zásade nepovedie k ničomu lepšiemu. Konštatujem, že taká je povaha inovácií štátnych vzdelávacích programov pre základnú školu, aká je teraz pred verejnosťou na diskusii. Úprava učebných plánov zasa zostala len hrou na počty hodín, ktorá síce znova upokojí jednu stranu názorového spektra, no znepokojí tú druhú. Zmeny vyučovacích predmetov (napr. opätovné zavedenie prvouky) sú skôr estetickým fahom ako riešením, ktoré by odpovedalo na jasne definovaný problém. Zatriedenie prierezových tém do kategórie medzipredmetových vzťahov nie je ani definíčne správnym riešením a už vôbec nie návrhom, ktorý by sa snažil o pevnejšiu štruktúrlnu výstavbu obsahu základného vzdelávania. Zmeny vo vnútri jednotlivých vyučovacích predmetov sú síce badateľné, ich podrobnejšie štúdium v komplexnosti však naznačuje, že znovu ide o nekoordinované úpravy predmetov ako jednotlivostí vykorenených už dávno z jednotiacej idey o povahe všeobecného vzdelávania ako takého. S jednotiacou ideou sa ani teraz, rovnako ako predtým, vôbec nepracuje. O zmysle inovácií tohto druhu mám teda vážnu pochybnosť. Možno by sa mohlo zdať, že ako súčasný predseda Vedeckej rady ŠPÚ som mohol takýmto málo zdôvodneným a polovičným riešeniam zabrániť a otvoriť cestu novým. Ako som však ukázal, príčiny nezvládania takýchto riešení sú zásadnejšie. A zo svojej pozície, ktorá nemá výkonný dopad, som mohol tak nanajvýš chápať – že čas tlačí, existujúce legislaívne pravidlá vytvárajú limity...

Záver

Obávam sa, že možnosti na kurikulárne inovácie sa v našich existujúcich podmienkach už dávno vyčerpali a narazili na svoje hranice. Akýkoľvek ďalší návrh v intenciách týchto hraníc nebude ničím iným, len obťažovaním škôl a učiteľov bez skutočného efektu a naozajstného zmyslu. Na ťahu je kľúčovejší politický hráč – ten, ktorý sa odhodlá zmeniť základné pravidlá kurikulárnej politiky na tej najzákladnejšej úrovni – na úrovni školského zákona. Ak existuje vôľa tento zákon meniť, tak pre kurikulárnu oblasť musí ísť o vôľu naozaj pevnú, lebo zmena musí byť štruktúrálna. Jej východiská určite existujú a ich pretavenie do slušnej legislatívy bude už len úsilím o prekonanie prekážok, ktoré jej stoja v ceste. Viem, že ich nie je tak veľa, len ich treba rozpoznať a natrvalo presunúť do zabudnutia. Skúsme pripustiť, že takýto hráč sa nájde a bude v tejto veci úspešný. Potom musí súčasne vedieť, že nie je na konci, ale na začiatku cesty. Dobrý zákonný rámec je totiž len podmienkou úspešného rozvoja kurikulárnej politiky a dobrého nastavenia obsahu vzdelávania. Tento proces nastavovania však nie je krátkodobou úlohou. Je určite dlhšia ako jedno či dve volebné obdobia. Aj toto vedomie musí byť súčasťou toho, kto s kurikulárnou politikou akokoľvek hýbe.

Prof. PhDr. Branislav PUPALA, CSc., samostatný vedecký pracovník Centra pedagogického výskumu ÚVSK SAV, predseda Vedeckej rady ŠPÚ
Ilustračné foto stock.xchng

DIGIPEDIA

Projekt Digipedia

DIGIPEDIA je program digitalizácie školstva, ktorý v sebe spája viaceré prvky. Prvým je zabezpečenie digitálneho vzdelávacieho obsahu najmä pre regionálne školstvo. Nejde len o kvalitu digitálneho vzdelávacieho obsahu, ale aj možnosť jeho prepojenia s konkrétnymi učebnicami, printovými metodickými príručkami pre učiteľov či s pracovnými zošitmi pre žiakov a študentov. Druhým nevyhnutným pilierom, na ktorom bude postavený proces digitalizácie školstva, je modernizácia potrebnej infraštruktúry. Školy plánujeme vybaviť nevyhnutnou modernou vzdelávacou technikou, ktorá umožní využívať digitálny vzdelávací obsah v bežnej výučbe. Tretí pilier patrí medzi prioritné, je ním zvyšovanie digitálnych zručností pedagógov. Cieľom je preto pripraviť z odbornej stránky na novú rolu čo najvyšší počet pedagógov.

Aktuality

- Rozposlanie listov na školy** s pokynmi na registráciu učiteľov do portálu Planéta vedomostí – **koncom augusta a začiatkom septembra 2013**.
- V prípade problémov pri registrácii učiteľov na portál bude školám k dispozícii Centrum podpory používateľov Dátového centra rezortu školstva. Kontakty: **0800 138 033**, *digipedia@iedu.sk*.

Téma

Prečo sa má učiteľ registrovať na portál? Po júnových informačných konferenciách v Bratislave a Košiciach prichádza Planéta vedomostí k ďalšej etape – registrácii učiteľov na portál. Registráciou sa učiteľom otvorí možnosť aktívne pracovať s digitálnym obsahom, najmä **tvoriť vlastné prípravy/ prezentácie na hodiny a úlohy pre žiakov**. Učiteľ bez registrácie má len „pasívny“ prístup na prezeranie digitálneho vzdelávacieho obsahu Planéta vedomostí, podobne ako rodič alebo žiak. Po registrácii portál navyše ponúka ďalšie možnosti:

- Aplikácia prihlasovania sa na škole**nia umožní učiteľom vybrať si termín a miesto školenia, ktoré im najviac vyhovuje.
- Ďalšou výhodou je možnosť využívať **kolaboračný portál**. Je to miesto akejsi „sociálnej siete“ pre učiteľov, na ktorej sa môžu podeliť o svoje poznatky a získavať skúsenosti a nápady od iných. Tento portál bude členený do skupín s témami jednotlivých predmetov a moderovaný odborníkom na danú oblasť.
- Portál nahlasovania chýb** dáva učiteľom možnosť aktívne nahlásiť chybu v digitálnom vzdelávacom obsahu, ktorá bude automaticky zaslaná jej riešiteľovi a po posúdení gestorom následne opravená.

Cieľom odborného metodického školenia, ktoré bude trvať 3 – 4 hodiny, bude:

- oboznámiť učiteľov s digitálnym vzdelávacím obsahom Planéta vedomostí na webovom portáli a možnosťami využitia portálu,
- poukázať na spôsoby využitia digitálneho vzdelávacieho obsahu vo vyučovacom procese,
- motivovať učiteľov k využívaniu Planéty vedomostí.

Program odborného metodického školenia

Informačná časť – digitálny vzdelávací obsah Planéta vedomostí:

- charakteristika a funkcionalita portálu Planéta vedomostí,

- ukážka digitálneho vzdelávacieho obsahu na portáli,
- účel a možnosti kolaboračného portálu.

Metodická časť – tvorba úloh a prezentácií:

- príprava vlastnej vyučovacej hodiny s využitím digitálneho vzdelávacieho obsahu Planéta vedomostí,
- práca učiteľa na vyučovacej hodine s využitím Planéty vedomostí,
- didaktický prínos tvorby vlastných prezentácií,
- tvorba úloh pre žiaka a spätná väzba v prepojení na digitálny vzdelávací obsah Planéta vedomostí.

Praktická časť – osvojenie si prezentovaných informácií

Zoznam školiacich centier

Banskobystrický kraj

- Stredná odborná škola, Školská 5, Banská Bystrica
- Základná škola, A. Bernoláka 20, Detva
- Gymnázium, Haličská cesta 9, Lučenec
- Gymnázium, Okružná 2469, Zvolen

Bratislavský kraj

- Gymnázium, Ladislava Sáru 1, Bratislava

Košický kraj

- Spojená škola, J. Fabiniho 3, Spišská Nová Ves

Nitriansky kraj

- Základná škola, Benkova 34, Nitra
- Základná škola, Hradná 22, Nové Zámky

Prešovský kraj

- Gymnázium, Kukučínova 4239/1, Poprad
- Súkromné gymnázium, Školská 311, Spišská Teplica
- Základná škola, Bernoláкова 1061, Vranov nad Topľou

Trenčiansky kraj

- Základná škola, Dolné lúky 357/1, Brezová pod Bradlom
- Základná škola, Na dolinách 27, Trenčín
- Súkromné gymnázium Futurum, Na dolinách 27, Trenčín
- Základná škola, P. J. Šafárika 3, Prievidza
- Základná škola, Mládežnícka 1434/16

Trnavský kraj

- ZŠ, Kláštorná 995/4, Šamorín

Žilinský kraj

- Základná škola, Hviezdoslavova 822/8, Trstená
- Stredná priemyselná škola stavebná, Veľká okružná 25, Žilina

Harmonogram školení, ako aj spôsob registrácie na školenia bude zverejnený aj na webovom sídle Planéta vedomostí.

Dôležité termíny

Školenia pedagógov na prácu s portálom Planéta vedomostí sa budú konať od 2. septembra 2013 do 31. decembra 2014, pričom každé školiace centrum uskutoční približne 26 školení, t. j. 4 – 5 školení za kvartál. V prípade veľkého záujmu sa môžu termíny školení v určitých školiacich centrách pružne pridať. Konkrétne termíny školení budú dostupné po prihlásení sa na webovom sídle Planéta vedomostí začiatkom septembra 2013.

Rubrika DIGIPEDIA vás bude pravidelne informovať o konkrétnych aktivitách programu *Digipedia*.

(mš)

Možno stačí urobiť revolúciu v triede

PREČO ZAOSTÁVAME

Práca našej školy plynie akosi stereotypne, rok čo rok sa spravidla opakuje algoritmus prác, postupov, techník a metodík vyučovania, prípravy a priebehu školského roka. Zmeny z času na čas prinášajú nové projekty, do ktorých sa niektorý učiteľ či učiteľia pustia, nové vzdelávacie impulzy, ale aj kontroly či inšpekčná činnosť môže naštartovať zmeny v práci toho-ktorého učiteľa alebo aj celej školy. Permanentne konštatujeme, že naše školstvo zaostáva za najlepšimi. Chcelo by to zásadný skok, malú revolúciu v práci smerom k pozitívnej zmene. Zvyčajne sa radi spoliehame na celospoločenskú reformu školstva, na to, že niekto iný nastaví za nás nový mechanizmus a fungovanie systému. Že niekto iný za nás urobí ten dôležitý krok k zásadnej zmene. Faktom však je stará známa pravda, že ešte nikto neurobil taký zákon, ktorý by zabezpečil, že všetci učiteľia začnú zrazu lepšie učiť. Niektorí dokonca hovoria, že aj keby sa platy učiteľov zo dňa na deň strojnásobili, nenašlo by sa veľa takých, ktorí by učili trojnásobne lepšie...

V úspešných školských systémoch je veľa kompetencií delegovaných priamo na školy a učiteľov, ktorí sú „hýbateľmi“ kvality. Pocit zodpovednosti, vízia toho, čo chceme so svojimi žiakmi dosiahnuť, poznanie potrieb detí, rodičov, regiónu, svojho štátu, náležité materiálne a technické podmienky, to je základ. A, samozrejme, rozhodujúce je učiteľské majstrovstvo – to, čo nikto nedokáže teoreticky popísať, ale čo robí vynikajúceho učiteľa miláčikom žiakov.

Na Slovensku, samozrejme, vieme o podpriemernom financovaní školstva, o slabých platoch učiteľov, ale na druhej strane by sme mali vedieť aj to, že nie všetko je iba o peniazoch. Všetko je v rukách učiteľa. Úspech je postavený na jeho vízii, poznaní, vedomostnom potenciáli, zručnostiach a kompetenciách, na schopnosti využiť všetko, čo je dostupné, na dosiahnutie vysokej kvality. Pravda, takýto učiteľ nemôže mať dve či viac zamestnaní, takýto učiteľ nemôže mať prázdnu knižnicu, takýto učiteľ nemôže hovoriť, že vie, že jestvuje pedagogická tlač, ale nemá čas na čítanie, takýto učiteľ musí mať podporu vedenia školy.

Áno, vedenie školy musí podporovať iniciatívnych učiteľov. Vieme, že je veľa riaditeľov, ktorí „chcú mať pokoj“. Nemajú radi učiteľov, ktorí prichádzajú s novými nápadmi a riešeniami, ktorí „otravujú“, „prinášajú novinky“ a s nimi aj nové starosti. Mnohým sa najlepšie spí v pokojných vodách, najlepšie je chodiť po vyšliapaných chodníkoch, ktoré nám tu zanechali kolegovia pred desiatimi či dvadsiatimi rokmi.

A potom, je to ešte zriaďovateľ a rodičia. Ak zriaďovateľ cez svojho starostu, primátora či predsedu samosprávneho kraja iba žiada bezproblémový chod školy či školského zariadenia, je to hrob novátorstva. Vzdelávacia inštitúcia síce funguje, ale nevyvíja sa.

Nové idey

Škola je pomerne konzervatívny prvok spoločnosti, ale aj ten potrebuje svoje revolučné chvíľky. Potrebuje pohyb, nové idey, myšlienky, aj tu sa musí experimentovať, skúšať. Učiteľ nesmie v novom školskom roku vybrať predvlastnejšie prípravy a odučiť podľa nich svojich 33 jednododinoviek za školský rok... Takýto učiteľ nie je pripravený na novátorstvo, chodí v starých topánkach po modernom svete. Jeho žiaci to vidia a vedia o tom. Vedia aj o tom, že by všetko mohlo byť inak. Žiak je neskutočne vnímavý a od najnižšieho veku vie rozlíšiť, ktorý učiteľ to s ním myslí úprimne

a dáva mu všetko, čo bude potrebovať. Že neplní len osnovy či štátne a školské vzdelávacie programy, ale učí naozaj moderne, zaujímavo, plnohodnotne. Žiak si toto poznanie odnáša do svojho života. Učiteľ nastavuje mladých ľudí na vnímanie toho, čo je pracovitosť, poctivosť, pravdivosť, učí žiaka ako budúceho občana dobru, láske, spravodlivosti, ale aj schopnosti prekonávať prekážky, siahnuť na dno svojich síl, učí ho tvorivosti, pružnosti myslenia, hľadaniu riešení... alebo ho to neučí. A to sa tiež zapisuje do celoživotnej výbavy dieťaťa.

ných odborných školách a 4 108 v špeciálnych školách. Spolu 34 658 tried na základných a stredných školách, takže práce je naozaj dosť. Najmä ak si uvedomíme, že máme viac ako 70-tisíc učiteľov. Zlepšiť by sa mala teda väčšina z nich. Mnohí hovoria, že by sme sa mali venovať menej téme veľkých reformných zmien a viac na prvý pohľad malým, ale v konečnom dôsledku veľkým zmenám v kvalite práce každého učiteľa. Odporúča sa, aby sa menej pozornosti venovalo výsledkom a zabezpečeniu testovania a viac odbornej pomoci

Učiteľ potrebuje podporu

Pri diskusiách o zmenách kvality školy v Čechách sa neraz pripomína, že riaditeľ školy vo Fínsku či v Kanade má čas na svojich učiteľov a najmä čas na ťahúňov medzi nimi a ich odmeňovanie. To je zásadný rozdiel oproti situácii u nás. Spoločnosť musí dať učiteľovi materiálnu, odbornú, spoločenskú silu, aby raz mala schopnosť, tvorivých, dobrých ľudí. Ide o to, aby sa štát, samospráva, rodičia, vedenia škôl zamerali na podporu učiteľov. Uči-

Niektorí odborníci tvrdia, že dnes nepotrebuje žiadnu novú veľkú reformu školského systému. Potrebujeme však zásadne zlepšiť vyučovanie v každej škole a každej triede. Tých máme na Slovensku 21 853 na základných školách, 2 496 na gymnáziách, 6 201 na stred-

učiteľom a najmä žiakom. Menej pozornosti veľkým diskusiám o reformách a viac konkrétnej práci učiteľa v škole a triede... Prijatie žiadneho zákona ešte nezmenilo kvalitu práce učiteľa, o to sa musí postarať iba on sám či s pomocou ľudí, ktorým na tom záleží.

CIEĽ

Žiak potrebuje vedieť, kde je jeho miesto

Každý z nás by si mal dokázať uvedomiť, že je súčasťou spoločnosti, sveta, v ktorom žije. Okolo neho je už viac ako sedem miliárd ľudí, z ktorých každý má svoje sny, túžby, želania. Mal by vedieť, že pred jeho narodením sa na našej Zemi vystriedalo už asi 117 miliárd jeho predchodcov, ktorí tu žili a pripravovali svet vždy pre nasledujúce generácie.

Niektorí odborníci navrhujú, aby sa každý školský rok pre žiakov začínal štyrmi prezentáciami.

Najsťkrátym filmom či grafickou ukážkou o veľkosti Zeme vo vesmíre, ktorú väčšina z nás pozná. Ukážka predstavuje vesmír, našu galaxiu, jednotlivé planéty, našu Zem, jej veľkosť, veľkosť kontinentov, krajín, miest a napokon jednotlivca, ktorý je zrníčkom tohto veľkého kolosu.

Žiakom by sa mal potom premietnuť film či filmy o ľudskom utrpení, vojnovom násilí, zločinoch, ale aj o ľudskom dobre a pomoci, akú svetu dala Matka Tereza či pápež Ján Pavol II.

Okrem toho by sa mala žiakom premietnuť či ukázať časová os existencie

ľudstva. Na nej vidno dĺžku trvania civilizácie, dĺžku jestvovania druhu *Homo sapiens* a napokon časový úsek jedného ľudského života na tejto osi. Je dobré vidieť to, aby sme si uvedomili, že pred nami tu boli tisícky generácií a my sme len súčasťou veľkého kolobehu sveta. Súčasne to dáva možnosť uvedomiť si, že z celkového časového hľadiska existencie nášho vesmíru predstavuje ľudský život len pár sekúnd. A napokon by sa mal žiakom premietnuť film o prvom lete človeka do vesmíru či na Mesiac. Jeho cieľom by malo byť vzbudenie záujmu o dosahovanie vysokých cieľov a súčasne ukázanie toho, že je možné dosahovať ich, ale iba pri vysokom nasadení a pracovitosti i vzdelaní a múdrosti človeka.

Každý človek je obrazom toho, čo z neho urobila výchova a vzdelávanie. Kľúčovým cieľom na úrovni rodiny i školy by v tom najširšom zmysle slova mal byť dobrý, zdravý a múdry človek. V tomto nám nebráni nič ani pri začiatku školského roku s letopočtami 2013/2014.

(lupa)

teľ potrebuje túto podporu predovšetkým preto, aby mohol podávať na každej vyučovacej hodine špičkový výkon, ktorý prinesie všetkým jeho žiakom zážitok a nové obohacujúce chvíle poznávania. Takýto pohľad na možnú zmenu a revolučnú prestavbu vzťahov a kvality v práci učiteľa a školy môže na prvý pohľad vyzeráť ako nedostupný sen, utópia a nerealizovateľný projekt. Kto však chce, ten ho zrealizuje, kto nechce, ten bude hľadať výhovorky a sťažovať sa na všetky strany sveta na nepriazeň či nevyhovujúce podmienky. Ako hovoria úspešní – všetko je v ľuďoch. Ak by všetci vynálezovia i dejinách ľudstva čakali, kým budú mať ideálne podmienky, dodnes by sme zrejme žili v jaskyniach a naháňali mamuty.

Prekážky

Môže sa nám zdať, že prekážky, ktoré stoja pred každým, kto by chcel niečo zmeniť sám na sebe a svojej práci v škole, sú neprekonateľné – žiaci sú neposlušní, škola ich aj tak nezaujíma, nemajú motiváciu a chuť učiť sa, rodičia iba nadávajú na učiteľov a podceňujú ich, triedy sú veľké, riaditeľ uprednostňuje aj tak iba svojich kamarátov, starosta nemá na školu čas, atď., atď.

Samozrejme, pre učiteľa, ktorý chce niečo zmeniť, je to vždy riziko, lebo možno rozvíri stojaté vody, znepriatelí si tých, ktorí chcú iba „chodiť do roboty“. Ale na druhej strane platí, že ak človek má byť človekom a učiteľ má byť naozaj hrdý na svoju profesiu, nesmie sa obzerať na pohodlných a má stále pracovať na sebazdokonaľovaní. Veď to isté chceme aj od svojich žiakov... Dôležité je veriť svojim myšlienkam a snaham a možno sa pridajú aj ďalší.

Na začiatku školského roka má každý žiak šancu byť po celý školský rok jednotkárom a výborným študentom. Pripomeňme to našim študentom. A ešte jedna

vec je dôležitá – každý školský rok je iný, preto žiakov neškatuľkujme podľa ich výsledkov z predchádzajúceho roku, ale skúsme ich naštartovať na nový výkon.

Moment prekvapenia

Keď sa známeho českého fotografa Jana Saudka pýtali – majstre, ako je možné, že každá vaša fotka je taká skvelá, odpovedal: Pretože ukazujem iba fotky, ktoré prekvapujú! A o tom to u majstrov každého remesla, učiteľov nevynímajúc, je. Učiteľ, ktorý má v rukách množstvo nových poznatkov a informácií, by mal nimi svojich žiakov prekvapovať, aby mali pocit, že sú naozaj jedinečné. A platí aj ďalšie pravidlo – každý žiak by si mal nájsť na vyučovaní preňho zaujímavé a rozvíjajúce témy a informácie, aby mal pocit, že naozaj vedomostne a intelektuálne i odborne a zručnostne rastie.

V prvý deň nového školského roka vstúpi na prvej vyučovacej hodine učiteľ do triedy, kde ho očakáva 20 či 30 tváří čakajúcich na jeho slová a činy. Premýšľali ste niekedy, čo im ako prvé poviete, keď vstúpite do triedy, ako sa budete tváriť? Otvorením dverí dávate najavo, vysielate posolstvo, čo ste pre žiakov nachystali. Oslovenie, prvé vety po prázdninách, prvé myšlienky o spoločnej práci, pravidlá spolupráce, očakávania... Tón hlasu, jeho výška, gestá, úsmev či mračenie sa vypovedá veľa o tom, či prichádza pán učiteľ, alebo iba učiteľ, alebo iba zamestnanec...

Aký je recept na zmenu? Povedať si, že to chceme robiť, že chceme urobiť pozitívne zmeny, a začať ich robiť.

Námety pre vás

Niekoľko námetov pre tých, ktorí chcú v novom školskom roku dosiahnuť vyššiu kvalitu v práci s triedou:

- Vyučovací proces je nedotknuteľný (žiaci sa v čase určenom na vyučovanie nesmú zúčastňovať rôznych zbierok, nepedagogických aktivít).
- Vo vyučovacom procese nemajú miesto žiadne šoubiznisové aktivity (lepenie papierových refaží, stavanie najväčšieho počtu snehuliakov, robenie najdlhších hadov z plastových fliaš, robenie súťaží miss a boy školy či mesta...). Namiesto toho sa treba orientovať na súťaže a projekty na podporu tvorivosti, zlepšenie pamäti, kreativity, umeleckého a estetického čítania, technickej tvorivosti a podobne. Najdôležitejší je vyučovací proces a jeho kvalita, zaujímavosť, podnetnosť pre žiaka.
- Keďže odborníci zistili, že na Slovensku prevažná väčšina žiakov, ktorí zlyhávajú vo vzdelávaní, má problém s technikami učenia sa, učiteľ sa ubezpečí, že každý žiak tieto techniky dobre zvláda, teda že sa vie učiť... Ak zistí problémy, snaží sa žiakom pomôcť sám alebo za pomoci odborníkov, aby každý žiak mohol zažívať radosť z úspechu pri poznávaní...
- Učiteľ zlepši komunikáciu s rodičmi, vysvetlí im svoj zámer zásadne prispieť k vyššej kvalite vzdelávania a vyzve ich na spoluprácu v tomto snažení.
- Ak učiteľ zistí, že niektorý žiak pri vzdelávaní zlyháva, osloví psychológa a rodičov a spoločne sa snažia nájsť príčinu neúspechov.
- Učiteľ sa snaží využívať na dosahovanie najlepších možných vzdelávacích výsledkov moderné vyučovacie pomôcky a prostriedky, snaží sa o zvyšovanie motivácie žiakov...
- Očakáva sa, že snahy učiteľa nájdou pochopenie a silnú podporu vo vedení školy a u zriaďovateľa a že tí sa budú snažiť aktívnych učiteľov oceniť...
- Ak chcete pomôcť svojim žiakom k lepším výsledkom, pestujte u nich zodpovednosť, vytrvalosť, pracovitosť, schopnosť prekonávať prekážky... Voľakedy sa tomu hovorilo pozitívne morálne-vôľové vlastnosti.

Ľubomír PODLUŽIANSKY
Ilustračné foto stock.xchng

Myšlienky užitočné aj učiteľom...

SPOMIENKA NA MILANA RÚFUSA

V starých novinách ešte spred roku 1989 sme našli noblesný rozhovor s našou národnou literárnou osobnosťou Milanom Rúfusom. Dialóg s ním viedol Ľuboš Jurík, ktorý vydal viacero vynikajúcich kníh rozhovorov o literatúre i živote. Keďže majstra Rúfusa už nemôžeme osloviť osobne, chceme pripomenúť pár jeho jedinečných myšlienok. Vnímavý učiteľ v nich isto nájde mnoho inšpirácie i podobenstiev pre svoje poslanie a úlohu.

Máloktorý autor sa vedome dištancuje od základnej prainšpirácie svojej tvorby, ktorá vyviera zo zážitkov a z citových skúseností detstva či mladosti. V čase dospievania mnohí začínu písať, aby uniesli ťarchu zážitkov a citových impulzov. Ako ste sa vy prepísali cez tento čas dospievania, inými slovami: ako si spomínate na vašu neskoršiu tvorbu?

veň časťou osobností, naskrze nie zanedbateľnou, ustáli sa do definitívnej alebo aspoň minimálne meniteľnej podoby hneď na počiatku svojho detstva. Do detského tielka, poddajného a mäkkého ako vosk, otláčajú sa prvotné zážitky tak hlboko, že všetko, čo pride po nich, premietne sa už na ich pozadí. Veci sa teda majú tak, že niekto jednoducho odkiaľsi prichádza, či pochádza, a na tom sa

ho čaká: znovu postaviť rozborené. Pokiaľ ide o moju genézu, patríam k dlhému radu tej slovenskej inteligencie, ktorá pred vstupom do mesta musela si očistiť topánky z poľnej hliny. Osem rokov som to robieval doslova, keď som denne dochádzal po šesťkilometrovej poľnej ceste do mikulášskeho gymnázia a za vrbickým mostom, pred vstupom na asfalt, čistil som si obuv od hliny

” Som človek používajúci poéziu na veci, ktoré sú mimo nej. To znamená, že existujú veci, ktoré sú mi viac ako poézia. Neviem sa zbaviť pocitu, že to podstatné je mimo slov. Je to bytie. V knihe Stôl chudobných som na tento problém narazil hneď od počiatku. Všimnite si, že nápisy na pomníky mŕtvym vymýšľajú živí. A preto bývajú tie nápisy plné sentimentality a fráz. Ja som ten nápis chcel robiť tak, akoby ho urobili tí „moji mŕtvi“. Teda skôr tak, ako sa robí závet. A teda mi čerta záležalo na tom, aby som v takzvanej poézii skočil trojitého rittbergera a štyroch dvojitých salchowov. Dokonca mi záležalo, aby som to neurobil. Odtiaľ to motto z Hrubínovej Čiernej dennice, ktorá je testamentom posledného veľkého dedičana v českej poézii. Môžem vám, ak chcete, zarecitovať z Romaina Rollanda to, čo hovorí o posledných dielach Beethovenových. Len, prosím vás, neupodozrievajte ma z nijakých analógií, ide mi o problém, nie o osoby. Okrem toho vás prosím, chápťe niektoré Rollandove pomenovania ako symbol, termín pre prapodstatu, mýtus, pravdu: „Ak sa už nemáme čo rozprávať s nikým iným, iba so samotným Bohom, potom nám už netreba veľké frázy: rozumieme si na pol slova. A tak dochádzame k božskej nahote niektorých piesní. Je to zárak umenia, no mnohí umelci to ani netušia... je to viac ako umenie.“ Ešte raz vás prosím, aby ste neporovnávali mená či diela, ale problémy. Aby sa bralo do úvahy len to, o čo mi išlo, nie to, ako som to urobil. Vzaté doslova: možno ma pritísnuť k stene a povedať: „Ak si naozaj chcel toto, prečo si vôbec hovoril, prečo si nemlčal?“ Lenže ja som zároveň cítil potrebu oznámiť, podeliť sa so spoločenstvom. A tak som predsa len hovoril. S trojnásobným rizikom: že som sa pustil po ceste, ktorá nikam nevedie, ale že ma neprijmú. Že som sa pustil po ceste, ktorá vedie niekam, ale že je neúnosne riskantná, že stroskotám na vlásočku, že sa potknem na zmiečku prachu, ktoré by mi chýbalo k absolútnej dôvere, ako vo vesmíre, kde sa veci dejú v takej zákratnej rýchlosti a tlaku, že i zatúlaný prášok môže spôsobiť ranu. Sám som si dodnes nie istý, ako som pochodil. Problém ostáva pre mňa otvorený a stále premýšľam o všetkých troch rizikách.

Je to zvláštny, paradoxný úkaz. Časťou svojej osobnosti vyvíja sa človek vlastne celý život. Celý svoj život rozmnožuje počet skúseností, dešifruje si ich písmo a necháva sa nimi poučovať, teda koriguje svoj predchádzajúci názor, alebo si ho upevňuje a spresňuje – skrátka – pracuje na ňom i na sebe. No záro-

nedá nič meniť. Svet prvotných skúseností sa v ňom zafixuje v podobe istoty a kedykoľvek sa v dospelom živote dostane do situácií, ktoré ním otrasú, rozboria stavbu jeho hodnôt, tu vždy, mimovoľne až reflexne, vracia sa k svojim počiatkom, aby si na chvíľu odpočinul a nabral sil do ťažkej práce, ktorá

a ornice. Prichádzal som totiž odtiaľ a nemá zmyslu otázka, či je to dobré a či je to zlé. Detský zrak prijme, poľudští a okrášli takmer všetko. Nepochybujem o tom, že pre deti narodené na Štrkovci je aj Štrkovec pekný. Prečo by sme mali byť smiešni my s našou hlinou na topánkach? Chcel by som teda

” S básňou je to tak ako s tátoškou z rozprávky. Nesie svojho jazdca, radí mu, je múdry a silný, občas silnejší než sám jazdec. Avšak sú body, po ktoré môže a v ktorých mu neostáva už nič iné, ako povedať svojmu chránencovi: „Nič sa nedá robiť, ďalej už musíš sám.“ Sú body, v ktorých mu už neostáva nič iné, ako trpezlivo čakať, či sa jeho chránenec vráti k nemu živý z ohňa skúšok, ktorými si ho overuje bytie. Pretože všetky bytosti sú rovnocenné. A z tejto rovnocennosti ich nevykúpi ani peniaze, ani výhoda intelektu, ani talentu. Je to tak a je dobre, že je to tak. Nemôže byť niekto menší iba preto, že sa mu nedostáva slov.

upozorniť na relativitu objektívnych hodnôt, zafixovaných a mystifikovaných detskou pamäťou. V umení hrá detstvo úlohu média, prostredníctvom ktorého sa chceme spojiť s tajomstvom, aby sme ho rozlútili.

Detstvo, to sú napokon aj prvé dotyky so spoločnosťou, v ktorej ste žili. Spomínam si na detstvo dvojakým spôsobom. Raz to má kvalitu privátnej spomienky, v ktorej každá udalosť viažuca sa na tento čas nesie v sebe silný citový náboj, svetielkuje, vyžaruje, bez ohľadu na objektívny dosah príbehu. Ten druhý spôsob je pokusom klasifikovať objektívne tieto javy i napriek

” Dlhoročné dobýjanie sa autora do básne – to je vždy autorovo súkromie. Cyklus či zbierka básní, ktorú mám na mysli, sa začal roku 1949 v polohe, do ktorej ma vyniesla Modrá vlna, Trať mládeže. Bola pre mňa hlbokým zážitkom v neopakovateľnom pocite ľudského spoločenstva, družnosti a radosti z toho, že človek našiel niečo, čomu by chcel slúžiť, bez toho, žeby ho tá služba ponížovala, naopak, oslobodila ho, vyviedla ho z nebezpečenstva stratíť sa v sebe samom. Pretože sám sebe človek nikdy nie je východiskom, ale prepadliskom, a preto hľadá bratov. A keď tých nenájde, hľadá fетиše, vymýšľa si predmety, bez ktorých sa zdanlivo nemôže zaoberať a ktoré vraj zaručujú jeho takzvanú úroveň, šťastie. Je to nešťastné hľadanie náhradných objektov tam, kde zlyhala trvalá náklonnosť. Bol som preto veľmi vďačný prostrediu, ktoré mi pomohlo nájsť bratov, a v tom bode som začal.

тому, že sú mojou citovou slabôstkou. No a z tohto druhého bodu videné, bol by som si vedel vybrať aj šťastnejší čas na svoje detstvo a dospievanie. Už prvé detské zážitky boli poznačené desaťročím veľkej hospodárskej i politickej krízy, ktorá vyvrcholila v mníchovskej tragédii. Čas vnútorných istôt, nenarušovaných zvonka, sa mi skončil už ako desaťročnému. Vtedy prišla zmena vrchnosti a s ňou zmena právd. Čo ešte včera bolo pravdou, dnes sa už vyhlasovalo za lož. Pred očami desaťročného prebiehali spoločenské metamorfózy dospelých. To, čo potom pri našli dejiny, bolo z roka na rok strašnejšie. Hukot nemeckých vojenských transportov ozýval sa nepretržite tatranskou kotlinou. Potom prišlo Slovenské národné povstanie, nepretržité represálie fašistov, potom desaťtýždňov vo frontovom zázemí pri oslobodzovaní Mikuláša. Veru, mám dosť málo dôvodov, aby som pri slove detstvo, dospievanie vyrazil zo seba sentimentálne „ach!“. A predsa... A predsa... Bolo to detstvo, bolo to moje detstvo, ktoré si vie ustlať i na kameni a zakvitnúť tam fantastickým kvetom. Okrem toho v prvom desaťročí svojho života dôverne som sa zoznámil s človekom, ktorý ma už nikdy neprestane priťahovať a vzrušovať. Chudobný človek, rovný ako svieca. Nie spotrebiteľ, nie nervózny konzument, ale bojovník zápasíaci o existenciu spôsobom, ktorý vzbudzuje úctu. Nijaký anjel, nijaká krasotinka a vôbec už nie krasoduch. Drsný vo svojich spôsoboch, a vnútorne čistý. Láska na celý život. Druhá vec, ktorú mi prinieslo detstvo a ktorú dnes už treba považovať za veľikánsky dar, bolo harmonické spolužitie človeka a prírody. Prežil som krásne, zelené detstvo. Mával som dni, keď som ráno vyrazil do poľí a vrátil sa iba večer a vlasy mi voniavali vrbovým prúťm, konopami a ďatelinou. Odvtedy ten kraj a jeho kontúry akoby boli odtlačené priamo vo mne, do smrti ich bude zrkadliť moja pamäť.

Neskôr, ako tvorivý umelec, začína básnik čoraz častejšie a nástojčivejšie uvažovať o zmysle poézie vôbec a svojej tvorbe zvlášť. Čo pre vás poézia znamená, čo znamená tvoriť? Neviem, či vás moja odpoveď nesklame. Ste mladý človek a často som už počul mladých ľudí prisahať na Umenie, na Tvorbu, na Poéziu. Tieto prísahy sú mi dnes vzdialené, i keď priznávam, že vo vašom veku som tiež mal sklony k prísahám. Vlastne ani neviem presne odpovedať na vašu otázku. Skúsím to teda z druhej strany: čím pre mňa umenie nie je. Predovšetkým neznamená pre mňa nič výlučného. Je to jedna z foriem účasti na živote. Som človek používajúci poéziu na veci, ktoré sú mimo nej. Pre estétov som asi nula. Vlastne by mi mohli vyčítať, že Poéziu zneužívam. Bránim sa predstave o sebe ako o umelcovi. Niečo sa mi na tom nepáči. Stále ešte hľadám celistvosť. S umením a umelcom sa už dávnejšie udialo to, čo sa teraz pred našimi očami deje so športom. Z amatéra, teda komplexného človeka, sa stal profesionál, človek jednostranný. Výkony v jeho odbore ho tyranizujú a on obetoval svoju celistvosť, aby ich dosiahol či prekonal. Rozdiel medzi takýmto športovcom a takýmto umelcom je iba v tom, že športový profesionál má zakázané dopovať, zatiaľ čo umelec dopuje otvorene a programovo. Je ako rehoľník, pohltý jediným, upísal sa čomusi. Možno som blázon, ale ja by som chcel takýto jednostranný úpis zrušiť. Neza-

kladám si teda na predstave Umenia, Poézie, Majstra. Tým menej, že v modernom umení pôsobí už množstvo šarlatánov, ktorí zneužívajú práve túto tradičnú predstavu o tvorbe ako o osvietení a o umelcovi ako o vyvolanom, Veľkom Nezrozumiteľnom Mágovi. Na akej predstave si teda zakladám? V jednej oravskej dedine bol som raz navštívil ľudového rezbára. Nazdával som sa naivne, že nájdem dielňu, atď. Keď sme prišli k nemu, práve vynášal hnoj z ovčiny. Na moju otáz-

” Päťdesiate roky, čas zúrivkej studenej vojny. Keď som ako sedemnáročný chlapec na poľnej ceste do školy počul v májový deň roku 1945 odrazu zvonit všetky zvony, ohlasujúce prvý deň mieru, sadol som si na úvrať a plakal som od úľavy a od radosti. A teraz som sa cítil ako oklamany človek, zistil som, že vojna sa neskončila, že pokračuje v ovzduší zúrivosti a nenávisti, ktorá kvapkala odkiaľsi zhora na naše hlavy ako napalm. Aj tak páčila.

ku o dielni začudovaný odpovedal: „A načo mne varšťa? Robím si svoju robotu, a keď mi príde vôľa, vyrezávam.“ Zahanbil som sa za svoju hlúpu otázku a pochopil som v tej chvíli, že umenie vo svojich normálnych počiatkoch vznikalo asi takto. A takto si ho dodnes predstavujem. Ako prirodzenú súčasť života, nie ako jeho výlučnosť. Ja viem, že kultivované špičkové umenie si dnes nevyhnutne žiada dielne, školy, že vrcholný výkon tu predpokladá obrovské úsilie, účasť celej osobnosti. Ale to neznamená, že i v takomto obrovskom nápore tlaku by musel umelec stratiť prehľad o svojom zaradení do spoločenstva, že by sa musel stať obeťou svojho povolania. Iba ak by jemu samému takáto štylizácia konvenovala.

(red)
Ilustrácia Ján FiřMA

Čo sa u nás nezvykne písať

O BRITSKOM ŠKOLSTVE

Žiaci prosperujúci s vyznamenaním bývajú pýchou rodičov. Ale sú naozaj spokojní a šťastní? Zíde rodičom vôbec na um, že ich ratolesť hromadí jednotky iba za cenu nadľudského úsilia a nesmiernych útrap?

Gypsies zo Slovenska v britskej škole

Aby sme si rozumeli – *gypsy* je anglický termín pre príslušníka etnickej skupiny Rómov. A aby neprišlo k nedorozumeniu – to, o čom bude teraz reč, nemožno vydávať za všeobecne platné, za podnetné pre slovenskú realitu hádam áno. Rochester je mesto v juhovýchodnom Anglicku a má zhruba 27-tisíc obyvateľov, teda približne toľko ako Lučenec. Do školy poskytujúcej základné vzdelávanie tu chodí aj vyše dvesto rómskych detí, ktorých rodiny sa sem prisťahovali z osád na východnom Slovensku. Temer každé chodí do školy a pracuje v nej „jedna radosť“. Veľkú časť problémových detí tu dokázali zmeniť na úspešných žiakov. Po príchode do školy sa žiak zaregistruje do počítačového systému. Ak sa tak nestane, rodičom príde SMS, že ich dieťa nie je v škole. Ak má žiak päť percent neospravedlnených hodín, škola si predvolá rodičov a hľadajú za príčiny, prečo žiak v škole chýbal. Potom sa žiak pozorne kontroluje, a ak vymieškávanie pokračuje, rodičia dostanú pokutu. Tá môže byť až 100 libier (približne 116 eur). Ak pokuta nepomôže, prípad rieši súd a následne môže deti rodine odobrať „sociálka“. Opatrenia viditeľne zaberajú. Rodičia rómskych detí si uvedomujú, že za zlú dochádzku im môžu odobrať deti a nedostali by štedré sociálne dávky.

Pravdaže, aj tu majú neposlušných žiakov. Ak sa žiak na vyučovacích hodinách nevie zmestiť do kože, potrestajú ho napríklad umiestnením do „polepšovne“ – teda miestnosti, kde je spolu s ostatnými nesprátnikmi a rieši tam úlohy, ktoré mu učiteľ zadal. To, že v Anglicku je sociálny systém naozaj štedrý, dokazujú nielen dávky, ale aj školské poplatky. Desiatu a obed, školské pomôcky, knihy či zošity majú žiaci zadarmo, za povinnú uniformu platia. V škole rešpektujú, že *gypsies* vyznávajú odlišné hodnoty ako Nerómovia, nesnažia sa ich násilu zmeniť. Ak sa snažili zmeniť ich kultúru, viedlo to ku konfliktom. Zmenu dosahujeme spravidla vtedy, ak ich zaradíme medzi ostatné deti. Pre rómske deti sa organizujú aj rôzne kultúrne a športové projekty, ktoré im pomáhajú začleniť sa medzi ostatných. Rozpočet školy, pretože má aj rómske deti, sa každoročne zvyšuje približne o 200-tisíc libier (vyššie 230-tisíc eur). Využívajú sa napríklad na platy učiteľov a ďalšieho personálu, zdravotníckej služby, organizovanie voľného času. Peniaze mňa (kontrolované) riaditeľ školy podľa svojho uváženia. Načo také investície z verejných prostriedkov? Dvestotisíc teraz vraj ušetrí milióny neskôr – negramotní a sociálne neprispôsobiví by si nezohnali prácu a nezriedka by skončili vo väzení. A štát by to vyšlo drahšie.

Prečo v Británii nie sú humanistické školy?

Kľúčová odpoveď je: pretože British Humanist Association (BHA, Britská humanistická asociácia) kladne propaguje integrované inkluzívne školy pre deti všetkých vyznaní, pravdaže, aj deti z „nenáboženských“ rodín. Jestvovanie religióznych škôl v pluralitnej spoločnosti považuje za eticky nerozumné a sociálne rozvrtné. Podľa britských humanistov má byť náboženstvo súkromnou vecou, vplyv akéhokoľvek na verejných školách by nemal mať miesto. Ak máme odpovedať podrobnejšie, treba povedať aspoň tri nasledujúce príčiny (prameň: webové sídlo BHA):

1. V Británii je málo rodín, ktoré sa definujú ako humanistické, a aj tie sú roztrúsené po celom kráľovstve. Na vytváranie samostatných škôl v povinnom vzdelávaní to nestačí. Humanistické („náboženské“) rodiny chcú mať pre svoje deti predovšetkým dobré vzdelávanie a chcú, aby sa im vštepovali humanistické morálne hodnoty, ale nič nenasvedčuje tomu, že si prajú separátne humanistické školy.
2. Náboženské skupiny musia spravidla zložiť 10% finančných nákladov na fungovanie svojej školy. Komunálne humanistické komunity však toľko peňazí nemajú. Niektoré nábožen-

ské školy vznikli/vznikajú prevzatím takých jestvujúcich škôl, ktoré boli neúspešné alebo nepopulárne.

3. Mnohé štátne školy, čo sa týka etiky a morálnych hodnôt, sú viac alebo menej aj tak humanistické. Keď bude koniec kolektívnym modleniam a výučba o náboženstvách sa stane univerzálne objektívnou a vyváženou (bude zahŕňať humanizmus), štátne školy budú humanistické vo všetkom okrem mena.

(Britská humanistická asociácia je veľká organizácia podporujúca svetský humanizmus a združuje ľudí, ktorí sa snažia žiť dobrý život bez náboženskej viery. Vo svojej kampani presviedča, že vo Veľkej Británii všetci žiaci vo všetkých typoch škôl by mali mať príležitosť zoznámiť sa s rôznymi filozofickými pohľadmi na svet a morálku.)

Detektívi hľadajú neplatičov školného

Keď sa po roku 2006 zavádzalo v Anglicku (v Škótsku nie) univerzitné školné, niektorí poslanci v parlamente sa uškŕňali – to budeme po celej Európe naháňať študentov, ktorí dostali pôžičky, a vymáhať splátky dlhov? Ako je to po rokoch? Štátna Student Loans Company (Spoločnosť pre študentské pôžičky) bola donútená prijať

neúsmevné kroky v snahe získať približne 52 miliónov libier (vyššie 60 miliónov eur), ktoré jej dlhujú absolventi britských univerzít zo štátov Európskej únie. Spoločnosť pre britskú tlač potvrdila, že si najala súkromnú detektívnu agentúru, ktorá má nájsť „zmiznutých“ absolventov britských univerzít v EÚ a začať dlhy vymáhať.

Stovky študentov zo štátov EÚ sa vrátili po absolutoriu domov. Napriek tomu, že im vznikla povinnosť začať splácať svoje britské univerzitné školné, nerobia to. Mnohí z nich britským úradom ani neoznámili, kde žijú, či sú zamestnaní a koľko zarábajú, a svoju pôžičku alebo prestali splácať, alebo so splácaním ani nezačali. Najväčší počet týchto študentov je v štátoch postihnutých krízou (Írsko, Grécko), ale dlhy nesplácajú ani absolventi z Francúzska či Nemecka. Údaje o slovenských neplatičoch doteraz neboli publikované.

Kritika školského topmanažmentu pokračuje

Polemiky o dianí v britskom školstve sa medzi učiteľstvom i v tlači stali „trvalkou“. V prvom rade z nich vychodí mienka, že britské školstvo upadá, pretože je nútené správať sa podľa trhového bájoslovía z 80. rokov minulého storočia. Aj napriek tomu, že praktické skúsenosti, nielen v Británii, zreteľne ukázali, že manažérsky systém školám neprospieva. Odsudzuje sa najmä odoberanie rozhodovacej právomoci pedagogickým odborníkom a jej odovzdávanie podnikateľským manažérom. Tvrdenia, že vzdelávanie má slúžiť ekonomike a zamestnanosti, síce počujete často, ťažko však zistíte, čo majú znamenať. Iste, uplatniteľnosť vzdelanosti je zásadná vec. Ale nemožno ju obmedziť iba na uplatniteľnosť pri produkcii výrobkov nevyhnutných na konzumný spôsob života. Treba sa naučiť premýšľať o tom, tvrdia nepredpojatí Briti, akým prínosom je pre celú spoločnosť, jej fungovanie, sociálny a kultúrny rozvoj.

Diskusia sa vedú aj o tom, ako a prečo sa noví manažéri britského školstva pokúšajú vládnuť pomocou rebríčkov zostavovaných po rôznych testoch a prieskumoch. Rebríčkovanie sa vraj zvyšuje kvalita škôl. Britská pedagogická komunita takéto manažovanie kritizuje a ukazuje, že excelové rebríčky vedú predovšetkým k tomu, že školy prispôbujú svoje vzdelávacie programy tak, aby žiakov pripravili na úspech v externom testovaní, a že priveľký dôraz na výsledky externého testovania skresľuje obraz toho, čo všetko sa žiak v škole naučil.

Značnú frekvenciu v britských školských polemikách má aj téma talentovaných a nadaných detí, ktoré sú vzhľadom na svoj výnimočný potenciál schopné vysokých študijných výkonov. Pri hľadaní úspor verejných finančných zdrojov pridelených školstvu sa nedoceňuje, že tieto deti potrebujú na realizáciu svojho prínosu pre spoločnosť vzdelávací program a servis, ktorý bežné školy neposkytujú. Obmedzovanie škôl/tried pre talentované a nadané deti je pre verejnosť skľučujúce. Predstava štátu, že všetky školy možno (celkom rýchlo) premeniť na „inkluzívne“ školy, kde budú podmienky na individualizáciu a diferenciaciu vyučovania zodpovedať potrebám optimálneho rozvoja mimoriadne nadaných, sa v praxi škôl ukázala ako naivná.

Ak vás niečo z prečítaného podnieti porovnávať a premýšľať o dianí v slovenskom školstve a debatovať o tom s kolegami, budem rád.

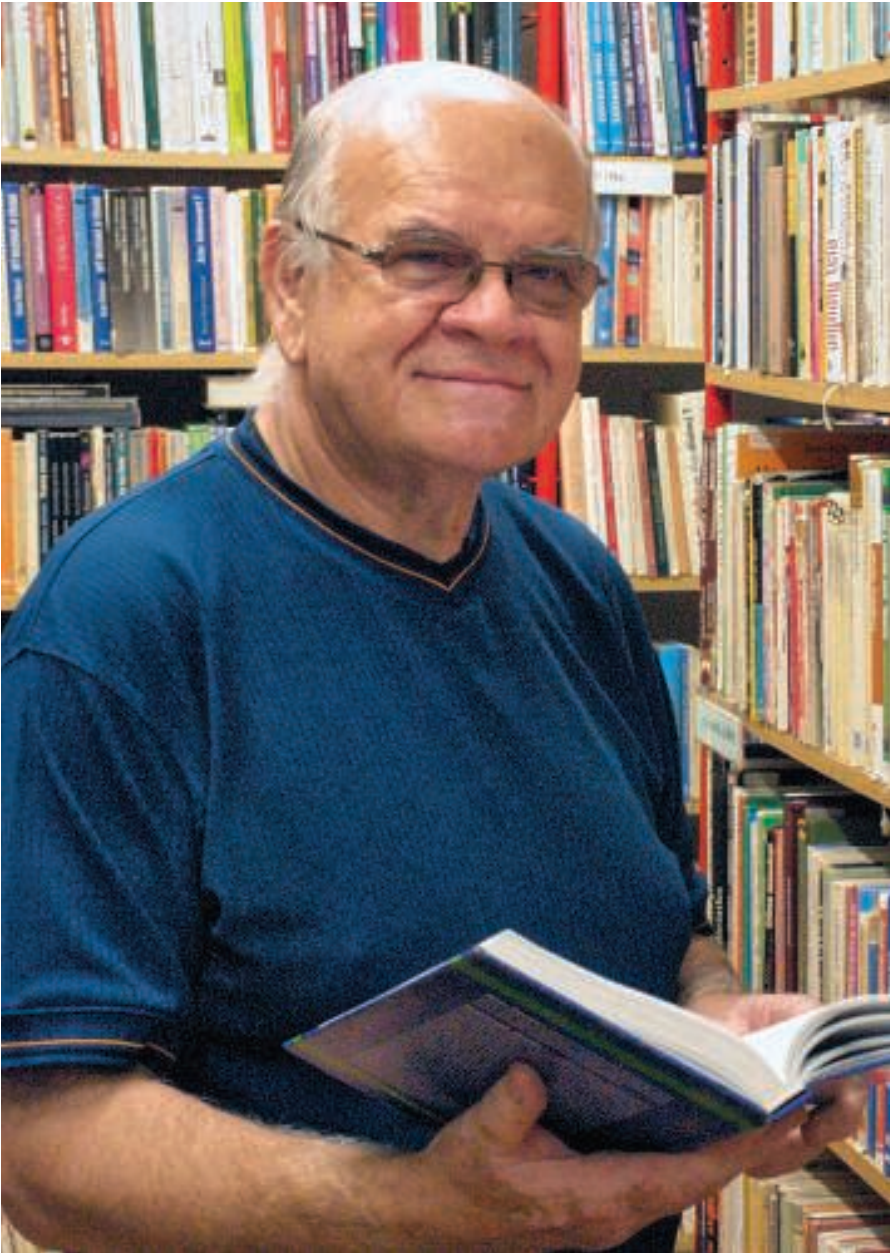
Mgr. Peter SMIDA, učiteľ,
spolupracovník redakcie UN, Londýn
Ilustračné foto stock.xchng

Rásť so svojimi múdrymi žiakmi...

PaedDr. Ivan Eduard Hnát je rodák z Brodského (1940), žije v Holíči. Roku 2002 bol ocenený Veľkou medailou sv. Gorazda, od roku 2011 je čestným členom Slovenskej chemickej spoločnosti. Do roku 2011 dlhoročný pedagóg Gymnázia F. V. Sasinka v Skalici sa vo svojej bohatej pedagogickej práci venuje nadanej a talentovanej mládeži i metodike výučby chémie, tvorbe učebníc. Takmer pol storočia sa jeho pedagogické pôsobenie spája s vyhľadávaním a rozvíjaním chemických talentov, s organizovaním a úspešnosťou študentov na Chemickej olympiáde. Reprezentanti Slovenska si nedávno zo 45. ročníka Medzinárodnej chemickej olympiády v Moskve priniesli 1 zlatú, 2 strieborné a 1 bronzovú medailu. V neoficiálnom hodnotení štvorčlenných družstiev sme pri účasti 73 krajín získali 6. miesto v Európe a 15. na svete.

Čomu vďačíte za to, že ste sa stali pedagógom?
V prvom rade rodinnému prostrediu. Otec bol učiteľom v národnej škole, neskôr riaditeľom, mamka tiež krátko učila. Bývali sme na dedine. V tom čase tam bola jednotriedka, neskôr dvojtriedka. Obdivoval som otca, ako si vedel poradiť pri vyučovaní rôznych predmetov naraz – veď mal na každú triedu iba 9 minút! Občas som dostal za úlohu dohliadnuť na prácu nás piatakov – najmä pri počtoch a „merbe“, to ma bavilo a cítil som sa veľmi dôležite. Po vyučovaní som sedával s otcom v riaditeľni, učil sa fúkať dvoma prstami na starej remingtonke a zoznamoval sa s triednou knihou, triednym výkazom (dnes katalógom) a mnohými ďalšími rekvizitami spojenými s učiteľským povoláním... Všetko sa mi veľmi zišlo o pár rokov neskôr. Iní tápali, ja som vedel... Obdivoval som otcovo písmo, písal veľmi pekne, ešte mám niekde jeho zošit krasopisu. Kedysi boli na učiteľa kladené oveľa prísnejšie požiadavky. Musel nielen pekne písať, ale nesmel mať rečovú alebo telesnú chybu, obliekať sa mal v nerušivých farbách... Aby ma otec „schladil“, uštedril mi v piatej triede zopár dvojok, aby som vraj v meste hanbu neurobil... Neurobil som! V meštianke som mal samé, tak som šiel na jedenáštočnú strednú školu (JSŠ). Mal som vynikajúceho učiteľa matematiky a ten ma „dostal“. K matematike som si zvolil chémiu – tá ma vždy lákala... Pred maturitou som spolužiakom vysvetľoval príklady z matematiky, dариlo sa mi, nuž bolo rozhodnuté... Po zmaturovaní roku 1957 som mohol so svojím pôvodom (3 = iný) na pedagogickú dráhu. O rok neskôr by to vyšlo už iba na poľnohospodárstvo... Mal som šťastie.

Učili ste chémiu, matematiku, informatiku, polstoročie ste spojený s Chemickou olympiádou (CHO), doteraz pôsobíte ako predseda Krajskej komisie CHO v Trnave... Ktoré z úspechov vašich odchovancov vás doteraz najviac potešili?
Chemická olympiáda vznikla oficiálne ako mladšia sestra Matematickej a Fyzikálnej olympiády roku 1964, teda sme na prahu jej päťdesiateho ročníka. Vtedy mi riaditeľ našej strednej všeobecnovzdelávacej školy priniesol leták CHO so slovami: „Ty budeš robiť Chemic-kú olympiádu!“. Ja som poslušný, tak robím... a doteraz nik nepovedal, že mám skončiť. Už roku 1967 sa dostavil prvý veľký úspech, moja žiačka získala druhé miesto v krajskom kole CHO, pritom prvý (mimochodom, iba so lepším časom vypracovania) bol žiak zo Strednej priemyselnej školy chemickej z Bratislavy... Vtedy existovala jedna kategória a jeden veľký kraj. Naš úspech bola viac-menej náhoda, ale potešila. Samozrejme, že to dievča išlo študovať chémiu a na dôvazok matematiku, učiteľský smer. Potom som začal zbierať úlohy z jednotlivých ročníkov, venovať sa príprave systematicky... Poriadny úspech však prišiel až roku 1988, keď môj študent Michal Dallos (Gontkovský) postúpil na Medzinárodnú chemickú olympiádu (MCHO) do Fínska a roku 1989 na MCHO v bývalej NDR získal zlatú medailu. Roku 1995 potom z MCHO v Číne priniesol striebornú medailu Vlado Végh. Za zmienku stojí, že na farmáciu, kam chcel ísť študovať, musel robiť prijímacie skúšky z biológie, a takmer to

nevyšlo... Všade inde na Západe by ho brali všetkými desiatimi bez skúšok – u nás nie! Chcel som zbierku medailí rozšíriť, doplniť o bronz, ale chlapec, ktorý na to mal, v čase krajského kola dostal vysoké teploty a nemo-hol sa zúčastniť... Na to, aby sa podaril výrazný úspech, je potrebná súhra viacerých priazni-vých okolností – žiak na to má a chce, učiteľ má ochotu sa ním zaoberať a tiež má na to, a trochu musí prispieť aj šťastena... Michal Dallos mal mimoriadne štúdium na Univerzite Komenského v Bratislave. Končil po štyroch rokoch s titulom RNDr., po skonče-ní pôsobil deväť rokov na univerzite vo Viedni, aj si tam urobil doktorát. Teraz pracuje v che-mickom podniku v Rakúsku. Vlado Végh far-máciu vyštudoval, urobil si doktorát a pokiaľ viem, podniká v oblasti farmácie.

Chémii teda vďačíte za mnohé...
Môžem smelo povedať, že popri CHO som sa aj ja naučil veľmi veľa z chémie, asi viac ako na vysokej... A to je pre učiteľa dôležité, aby nezakrpatel. Učiteľ rastie spolu so svojimi múdrymi žiakmi a nesmie brať ako porážku, keď ho predbehnú... Vďaka CHO som sa stal členom Ústrednej ko-misie CHO v Prahe, kde som pôsobil do roku 1992, aj ako recenzent úloh kategórie C, to napokon donedávna aj na slovenskej pôde. Tesne pred rozdelením republiky sa konštituo-vala aj Slovenská komisia CHO, ktorej členom som dodnes – v rokoch 1993 – 2012 ako člen predsedníctva slovenskej komisie, v rokoch

1993 – 1997 ako predseda krajskej komisie v Nitre a od roku 1997 po územnej reorga-nizácii ako predseda krajskej komisie v Trna-ve... Priamo i nepriamo som sa tak podieľal na príprave študentov z chémie aj v rámci kra-ja. Nielen jej riadením, ale aj organizovaním kvalitných seminárov pre záujemcov o CHO a o chémiu vôbec.

Milióny túžia po nesmrteľnosti, a pritom nevedia, čo si počať v daždivé nedeľné popoludnie.

Susan Ertz

No a na prahu 50. ročníka tu máme ako mo-tiváciu veľký úspech z júlového 45. ročníka MCHO z Moskvy, kde naši slovenskí študenti skončili šiesti v Európe a pätnásti na svete. Je úžasné, čo z toho mála, čo v tomto smere in-vestujeme, dokážeme vyťažiť...

Ste autorom a spoluautorom učebníc *Chémia pre maturantov*, *Názvoslovie organických zlú-čenín*... Ako z tohto pohľadu vnímate školskú reformu, jej ciele a diskusie okolo nej, o ko-rekciách jej smerovania?

Reforma u nás stíha reformu, čo nepovažujem za šťastné riešenie. Ešte sa jedna ani poriad-ne nerozbehne a už máme novú. Za veľmi nešťastnú považujem reformu tuším z roku 1978, keď sme vo „výskume“ dokázali, že vy-braní a cez prázdniny pripravovaní ôsmaci sú múdrejší ako bežní deviati. Učebný plán bol stavaný na nesplniteľných 35 týždňov. Žiaci týchto pokusných ročníkov považovali sami seba za pokusných králikov. Na dverách učeb-ní mali napísané: „Pozor, rezervácia.“ V týchto triedach sa nesmelo ísť do divadla, na koncert, do kina, na brigádu, čo bolo vtedy úplne bež-né... Okrem iného sa vtedy zaviedla množi-nová matematika, ktorá narobila viac škody ako osohu... Deti kreslili obrázky, čo zabralo veľa času (a za nepekne nakreslené dostávali horšiu známku z matematiky!), namiesto toho, aby počítali desiatky príkladov. Úspech mali učiteľky, ktoré potajomky učili po starom... Aj ostatné predmety mali učivo predimenzo-vané, tvárili sme sa, že máme samých géniov. Nemáme! Máme normálnu populáciu, v pod-state ako všade inde – šikovných i menej šikov-ných žiakov.
Po návrate k deväťročnej dochádzke na ZŠ sa dlho nevedelo, čo s deviatackým učivom, tak sa vyplňalo „vatou“. Namiesto toho, aby sme sa vrátili k osvedčenej forme päť ro-čníkov na prvom stupni + štyri na druhom (v Česku tak urobili bez váhania ihneď), sme u nás ponechali systém 4 + 5. Na škodu veci. Na prvom stupni sa majú žiaci naučiť poriad-ne písať, čítať a počítať, základy vlastivedy a prírodovedy, začať so základmi cudzieho jazyka. Naši žiaci však píšú otrasne, nečíta-teľne, neúhľadne, s mnohými gramatickými chybami a mnohým je to, žiaľ, úplne jedno. Naša generácia sa ešte učila podľa stareho pravopisu, ktorý sa menil roku 1953 a bol oveľa komplikovanejší ako ten súčasný. Potom išla reforma za reformou... Poviem prí-klad za chémiu spred pár rokov. Malo vyjsť celkovo 11 – 12 učebníc. Bol som spoluau-torom aj recenzentom... Vyšlo ich šesť. Ajhľa, ďalšia reforma, ktorá riadne okresala nielen chémiu, ale aj iné prírodovedné predmety. Ťažké zásahy utrpela aj matematika. Nuž ale keď štvorka z matematiky a dvojka zo správ-a-nia je vstupenka do „lepšej“ spoločnosti a dô-vod na hrdenie sa, nečudujme sa!
Ideme od mantinelu k mantinelu. Znova sa všetko prerábalo. Chémia sa posunula do 6. ročníka s dotáciou pol hodiny týždenne! Ne-smieme žiakov učiť značky prvkov, namiesto toho im kreslíme guľôčky rôznej veľkosti! Ale v tretej triede, kde sa zavedie anglický jazyk, musia vedieť deťurence „spelovať“! To je azda jednoduchšie, ako naučiť sa 10 – 12 značiek najbežnejších prvkov? Nedovolili nám zaradiť do chémie ketóny, tak sme ich skryli k oxoderi-vátom – to už mohlo byť... Do náplne predme-tu nám hovoria psychológovia, do názvoslovia slovenčinári, čím často vznikajú trápne situá-cie... A pýtať sa, načo potrebuje žiak vedieť vzorec diskriminantu, riešiť kvadratickú rovnicu alebo upraviť algebrický výraz, či poznať vzo-rec acetónu, je rovnako nepatričné, ako keď sa opýtame, načo má žiak vedieť, kde leží Paríž, kto bol a čo napísal Puškin či kto je súčasný prezident USA... Jednoducho sú znalosti, ktoré patria k všeobecnému vzdelaniu.
Každá nová reforma zvyčajne pretrhla násled-nosť, postupnosť, nadväznosť, primeranosť. Fyzika predbieha matematiku, biológia ché-miu, atď. Keď to s odstupom času prehod-nocujem, vari najlepšie prepracované učeb-né plány na základnej deväťročnej škole boli v časoch, keď som nastupoval do školstva roku 1961. Stačilo vychádzať z nich a obohacovať ich o nové poznatky, vynechať nepotrebné, prekonané, nie všetko zmiesť zo stola... Výrazným spôsobom sa nedávno oklieštili la-boratórne práce z prírodovedných predmetov. Chemikov sme k smrti vystrašili a tí sa zbavili stoviek drahých aj chemicky čistých chemiká-lií, ktoré už nikdy nekúpia... A zrazu zisťujeme, že Európska únia potrebuje tisícky technikov a prírodovedcov... Vrátime sa do často zlikvi-dovaných, vybrakovaných laboratórií?!

Číže bez reforiem by sme sa podľa vás boli zaobišli?
Tým nechcem povedať, že naše školstvo ne-potrebuje zmeny, ale uvážlivo. Nie za každú (pokračovanie rozhovoru na strane 10)

Rozhovor s osobnosťou

IVAN EDUARD HNÁT

Rásť so svojimi múdrymi...

(dokončenie rozhovoru zo strany 9)

cenu. Ak by som mohol o tom rozhodnúť, dal by som do zákona, že aspoň desať rokov sa nesmie meniť učebný plán, učebné osnovy. Rovnaké typy škôl by mali mať rovnaký učebný plán! Majstrovstvo učiteľa by sa prejavilo v tom, ako ho naplní, aké formy použije, ako učivo sprístupní. Školy by sa tak líšili kvalitou učiteľov, nie učebným plánom. Učitelia by si tak mohli pripraviť svoje pedagogické postupy a postupne ich zdokonaľovať. V súčasnosti učiteľ nemôže využiť to, čo robil pred dvoma-tromi rokmi, čo je pre neho veľmi zaťažujúce a deprimujúce. Trpí tým kvalita vyučovania a plytvá sa energiou i časom, najmä učiteľa.

A neviem, či to bolo súčasťou nejakej reformy, ale pred pár rokmi sme zrušili vari polovicu materských škôl, z mnohých sa stali krčmy, a dnes máme nadbytok krčiem a totálny nedostatok škôlok, takmer všade sa píšu v predstihu poradovníky!

Sú aj úspešné krajiny, kde z úrovne vzdelania profitujú aj hospodársky...

A vziať si niekde vzor!? Jeden reformátor chcel holandský model (ale bez asistentov učiteľa), iný fínsky (ale za naše platy), ďalší rakúsky (ale bez laborantov, bez koeficientov obťažnosti predmetov)... A čo tak ostať pekne doma a vytvoriť svoj vlastný?! Máme vlastné tradície, podmienky, mentalitu a zvyklosti. Tak budme svojskí! Napokon, keď naši o niečo lepší žiaci ako priemer idú študovať do USA, patria tam k najlepším...

A pozoruhodné je, ako pristupujeme k svojej histórii školstva. Mnohí zodpovední majú rôzne vyhlásenia, napríklad, že osemročné gymnázia netreba, ale keď príde na pripomenutie si výročí niektorých skutočne starých škôl, radšej ani neprídu.

A dôvod, prečo nie osemročné gymnázia? Vraj „vybrakujú“ základnú školu a niet v nich „ľahúňov“. Ono sa to často končí tak, že ľahko je byť jednookému kráľom slepých. V skutočnosti to však funguje presne naopak, než by si niekto myslel. Veď na ZŠ sa aj v minulosti robila vonkajšia diferenciácia a dobrí žiaci sa zaraďovali do A, resp. B tried a slabší do C a D... Tak o čom je reč?

Máte svoje učiteľské krédo, ktoré vám pomáha prekonávať ťažké chvíle a problémové situácie?

Keď mi bolo ťažko, zvýšil som svoje úsilie a snažil sa so žiakmi dosiahnuť výraznejší úspech – v Chemickej olympiáde, korešpondenčnom seminári z chémie, v SOČ... Úspech v pedagogickej práci ma vždy povzbudil a pomohol mi prekonať aj súkromné problémy. Vždy som sa snažil venovať pozornosť nadaným a talentovaným žiakom, hľadal s nimi, čo vedia, v čom vynikajú... Mrzelo by ma, ak by som vedome zanedbal žiaka, ktorý mohol dosiahnuť viac. Či má slabší žiak trojku, alebo štvorku, nie je veľmi významné, azda len pre žiaka samotného a jeho rodičov (buď mi odpustené)... A že lajdáka pripravíme na reparát, je mrhanie času. Keby sa mu chcelo, urobí ho aj sám, alebo sa mu úplne vyhne. Ale ak múdry a šikovný žiak nevyužíva svoje schopnosti a učiteľ ho neprivedie k lepším výsledkom, je to mnohonásobná škoda.

Váš syn Bohdan vyštudoval poľnohospodársku univerzitu v Nitre, vaša dcéra Iva iba potvrdila, že učiteľstvo patrí k vašej širokej rodine. Učí biologiu a ekológiu na Gymnázii F. V. Sasínka v Skalici, kde ste obaja spoločne niekoľko rokov pôsobili. Je to príklad jablka a stromu? Alebo vášho cieľného usmerňovania k zmysluplnému poslaniu?

Nie, nie! Ide o typický príklad jablka a jablone. Dcéra žila v učiteľskom prostredí, videla, ako sa pripravujeme na vyučovanie, rozprávame o svojej práci, prežívame

me úspechy i neúspechy svoje i svojich žiakov. Učiteľ, či chce, alebo nie, si musí nosiť prácu aj domov, lebo v škole nemá možnosť serióznej prípravy... No a zapáčilo sa jej to... Myslím, že robí svoje povolanie veľmi dobre, so žiakmi dosahuje veľmi pekné výsledky na poli Biologickej olympiády, SOČ či Enersolu aj v medzinárodnom meradle. A tiež v príprave žiakov na vysokoškolské štúdium. Nás rodičov to len teší a vieme sa spolu s ňou radowať z úspechov či poľúkať, ak sa niečo nepodarí... Lebo nie všetky súťaže sú objektívne. Až nás niekedy mrzí, že sme nechtiac takto vplývali na jej voľbu...

Pre úplnosť treba povedať, že moja staršia dcéra Ľubica z prvého manželstva je absolventkou Gymnázia v Skalici. Je zamestnaná v pohraničnej polícii v Hodoníne a „zmúdrela“ až o niečo neskôr, takže v súčasnosti navštevuje externe vysokú školu, o rok by mala ukončiť magisterské štúdium.

Keby ste sa mohli znova narodiť a rozhodnúť, čím byť, boli by ste opäť učiteľom?

Asi vás prekvapím, ale zrejme áno. A s rovnakou aprobáciou... Mám svoje povolanie napriek všetkému rád. Po roku 1989 som dostal ponuku odísť zo školstva, ale ponuka ma nepresvedčila, že má zmysel. Ale skúsil som aj niečo trochu iné ako učenie, päť rokov som pracoval ako externý vedúci kabinetu chémie pri Meto-

hodli... Zlúčili nás s Gymnázium v Skalici, ktoré malo v tom čase šesť tried. Bola to nechutná „šachovačka“ škôl s politickým podtextom. Senica chcela získať ekonomickú školu zo Skalice, čo sa aj podarilo, a náhradou bolo veľké gymnázium.

Číže vás čakal zasa nový začiatok?

Boli to tri kroky vzad, nie jeden. Bolo treba začať všetko budovať odznova, pretože sme sa vrátili do historickej budovy gymnázia, ktorá medzitým slúžila inému typu školy... Trvalo veľmi dlho, kým sme zanedbané ako-tak dobehli. Pred pár rokmi sme vlastným necitlivým pričinením nás Holíččanov prišli o ďalšiu strednú školu – Via humana, ktorá zhodou okolností tiež prešla do Skalice. Chudobné mesto, ktoré sa „zbavuje“ inteligencie. A opustená budova po tejto škole úspešne chátra... A spomínam si ešte na jeden smutný moment. Mal som žiačku, ktorá dostala v priebehu štúdia leukémiu. Spočiatku, ako to býva, ju spolužiaci upodozrievali, že sa ulieva, pretože často chýbala. Až raz prišla s parochňou... Dievčina mala mimoriadny učebný plán, učila sa doma, spolužiačky jej písali poznámky a chodievala iba na skúšky. Bojovala statočne. V poslednom ročníku aj v horúčkach, s popukanými perami, ale s veľkým odhodlaním... Veľmi chcela zmaturovať. Mal som nepríjemnú predtuchu, a stalo sa... Krátko po maturite svoj nerovný

stal sa v Brodskom richtárom. Vlastne vtedy rychtárom, podľa starého pravopisu. A v Českom rozhlase som raz počúval reláciu o nejakom Hnátovi niekedy pred 300 rokmi. Obvinili ho vraj zo zrady... Veľmi mi odľahlo, keď sa napokon ukázalo, že neprávom... Ale či bol z našej rodiny?

Čo by ste pre učiteľskú profesiu urobili, ak by ste mali na to kompetencie?

Ťažká otázka. A nezbijú ma?! Hrdíme sa neraz tým, že rast nášho HDP patrí k najvyšším v Európe. Ale v rámci krajín V4 (volím porovnateľné) majú naši učitelia zďaleka najnižšie platy! Niekde je chyba, a zásadná! Netreba vari zdôrazňovať význam investovania do vzdelania. Hrozím sa predstavy, až raz príde k moci vláda, ktorá si nedá školstvo ako prioritu...

Takže pridajte niekoľko myšlienok, kým sa podarí platy výrazne – ako sľubovali všetky vlády – zvýšiť... Aké by boli reformy podľa Ivana Hnáta?

1. Urobil by som všetko, aby sa učitelia nemuseli prepúšťať. Skrátil by som týždenný úväzok na gymnáziách a stredných školách na 20 hodín. Za prvej republiky bol základný úväzok stredoškolského profesora 17 hodín, za triednictvo hodina, za zbierky (kabinety) 1 – 2 hodiny dolu, podľa hodnoty zbierok. Učilo sa aj v soboty. A štvrtok bol feriálny deň. Nezriedka boli učitelia s úväzkom len 13 – 14 hodín, a nik si nedovolil pochybovať o tom, či je učiteľ dostatočne vyťaženy! Navyše sa na učiteľské povolanie, ak mal učiteľ

nič zadarmo! Mimochodom, obdivované Fínsko v medzinárodných súťažiach hrá prinajlepšom druhé husle – stačí pozrieť výsledkové listiny. Sami priznávajú, že nevedia pracovať s talentami, nemajú na to vypracovaný systém. Skôr sa orientujú na menej schopných žiakov a tých sa snažia naučiť viac... Aj to je jedna z ciest.

4. Pokúsil by som sa teda vytvoriť komisiu, ktorá by stanovila pravidlá na objektívne (alebo aspoň čo najobjektívnejšie) odmeňovanie takej práce učiteľov, ktorá je nad rámec jeho povinností. Mnohí riaditelia to neurobia, pretože sa zvyčajne boja problémov s kriklúňmi z radov učiteľov, ktorí toho veľa neurobia, ale hlas majú silný. A na svoje si prídu aj päťolizači. No a riaditeľské miesto je predsa len o niečo málo lepšie zaplatené a dáva istý stupeň voľnosti. Ak by boli dané pravidlá, čo je za čo, riaditeľ by nemal problém. A začal by som už krajskými kolami súťaží... Mal som deväť riaditeľov, o objektívne hodnotenie sa pokúsil jeden...

5. Obnovil by som diferencičné príplatky, príplatky za spravovanie laboratórií, všetko taxatívne, nie v závislosti od vôle riaditeľa.

6. Aspoň desať rokov by som nechal školstvo bez reforiem. Prečo, to som už uviedol. Drobné úpravy náplne učiva sa predsa dajú realizovať priebežne. Učiteľ to určite urobí, ak sú nové poznatky, zaradí ich. Neviem, koľká vláda od roku 1945 je teraz v Taliansku, a že ich bolo! Ale stavím sa, že pri zmene vlády neme-nia zakaždým školskú reformu.

7. Pokúsil by som sa učiteľom pomôcť zabezpečením kvalitných učebníc a metodických príručiek. Dnes aby si každý učiteľ „písal“ svoje učebnice, ako keby nemal nič iné na práci! Pamätám si jednu veľkú výstavu učebníc a učebných pomôcok v Brne, niekedy okolo roku 1980. Delegácia z NDR vtedy prišla so súborom perfektných (už vtedy farebných) učebníc v tvrdej väzbe a k tomu so súborom metodických poznámok pre učiteľov, kde na každej dvojstránke bol vždy zmenšený text učebnice žiaka... Všetko v jednom, paráda! Možno by bolo stačilo dohodnúť sa, niečo preložiť, prípadne upraviť... Bolo by treba písanie učebníc zatraktívniť. Je to činnosť náročná a nedocenená a nevypláť sa... Kedysi v Štátnom pedagogickom ústave boli na každý predmet 3 – 4 metodicí, podľa typu škôl. Na chémiu si pamätám štyroch, dnes neviem, či je vôbec je-

Pravá múdrosť je v šťastí okrasou, v nešťastí oporou.

Aristoteles

Ivan Hnát s dcérou v učebni biológie na gymnázii v Skalici.

dicko-pedagogickom centre v Bratislave, napísal zopár metodických materiálov.

Život učiteľa prináša nielen radosti. Aké boli vaše najťažšie pedagogické chvíle?

Bolo ich niekoľko. Najhoršie som niesol fakt, keď došlo k zrušeniu Gymnázia v Holíči, kde som pôsobil medzi rokmi 1961 a 1974. Mali sme veľmi dobre vybudované laboratóriá biológie, chémie a fyziky, jazykovú učebňu, skúšajúci stroj pre 35 žiakov, plány na zriadenie internátnej školy pre západoslovenskú oblasť so zameraním na prírodovedné predmety. Školu navštevovali poprední odborníci a pedagógovia – Stračár, Hejný, Koutun, Obdržálek, Popovňák, Gatiaľ, pozrieť sa, ako by mala vyzerať moderná škola, prišli aj riaditelia a kolegovia z iných gymnázií. Nadriadené školské orgány nás vtedy hodnotili ako jedno z najlepších gymnázií na Slovensku. Prišiel však rok 1968, previerky... Boli sme označení za hniezdo pravcového oportunizmu a elitárstva. Každú dobrú myšlienku, zámer je možné zneužiť... Škola mala vtedy 13 tried denného štúdia a tri večerného. Žiadne argumenty nepomohli. Mocipáni roz-

boj prehrala. Boli sme s celou jej triedou na pohrebe v krematóriu v Bratislave. Bolo to nesmierne smutné.

Kedy vám profesia pedagóga prináša najradostnejšie chvíle?

Vždy som sa vedel tešiť z úspechov svojich žiakov, boli to tak trochu aj moje úspechy, najmä v najrôznejších súťažiach. Vždy ma to nabilo, povzbudilo do ďalšej práce. Dnes sa rovnako tešíme spolu s manželkou z úspechov našej dcéry a jej žiakov.

Vaše priezvisko je z tých, ktoré azda aj žiaci radi obracajú na žart. Či sa mylíme? Pátrali ste po svojom rodokmeni, odkedy sú Hnátovcí známi v dejinách, prípadne poznáte nejakého najslávnejšieho Hnáta?

Či moje priezvisko obracali na žart? Asi áno, ale po mňa sa to nedostalo. U študentov som mal zvyčajne rešpekt, prirodzenú autoritu. Tak mi to aspoň vraveli aj pri pomaturitných stretnutiach... A rodokmeň? Chystám sa po ňom pátrať. Z predkov bol napríklad môj starý otec sedem rokov v Kanade. A keď sa vrátil,

tzv. definitívu, vzťahoval celý rad výhod a zliav. Na ich vymenovanie nie je v tomto rozhovore priestor.

2. Každý predmet má svoje špecifiká. Predmety a ich vyučovanie nie sú rovnako náročné. V Rakúsku to riešia pomocou koeficientov. Náročnejší predmet má vyšší koeficient, menej náročný nižší. Takže na splnenie základného úväzku stačí pri náročnejšom predmete odučiť menej hodín a naopak. Nuž nazrel by som za hranice, tam to funguje. Nemalo by sa odpisovať, ale asi by som povolil výnimku.

3. Fond odmiem dnes v podstate nejstvie. A aj keď bol, riaditelia, aby si nenarobili problémy, čiastky z tohto fondu nivelizovali. Rozdiely v odmenách boli minimálne. Odmena však nie je záloha na prácu a všetci učitelia si nepočínajú rovnako. Za odučené hodiny je plat, odmena má byť za prácu navyše. Sú učitelia, ktorí si len odučia, aj takí (ešte sa nájdu), ktorí sa venujú talentovaným žiakom, pripravujú ich na súťaže, olympiády... Často za vatikánsku menu... A v medzinárodnom meradle dosahujeme stále ešte pozoruhodné výsledky, vďaka pár nadšencom. Dokedy? Učitelia nik neurobí

den. Títo ľudia sa zamýšľali nad trendom, metódou vyučovania predmetu... Dnes sa všetko hodilo na učiteľov... poraďte si! Šetríme na nesprávnych miestach. Vo viacerých štátoch nemajú školskú inšpekciu, možno by sa dalo ušetriť tu.

8. Snažil by som sa odbúrať zbytočnú byrokráciu. Roku 1990 sme sa s kolegom stali zástupcami riaditeľa a mali k dispozícii jeden písací stroj a stíhali sme. O desať rokov sme mali dva počítače a ledva sme stačili...

9. A teraz založím požiar. Vyše 20 rokov učím informatiku, ale ak by záležalo na mne, zaviedol by som ju až od 6. triedy (prímy), žiadne interaktívne tabule v nižších ročníkoch – sú zbytočne predražené a viac-menej samoúčelné. Áno, naoko to vyzerať efektne, ale iba vyzeraá... Každé dieťa má prejsť štádiom poznávania cez zmysly, teda chytiť vec do rúk, poťažkať, privoňať, pohladíť, asi aj ochutnať. Naučiť sa manipulovať s jednoduchými či zložitejšími reálnymi predmetmi. Na virtuálny svet má času v ďalšej etape vývoja, až vie s istotou posúdiť rozdiel medzi reálnym a virtuálnym. A interaktívne tabule do škôlok?! Ani omylom! Reálne hračky.

Nároky na učiteľa sú iné z pohľadu spoločnosti, štátu, rodiny, žiaka. Aký je podľa vás dobrý učiteľ?

Dobrý učiteľ by mal na sebe neustále pracovať, vzdelávať sa, rásť... Hľadať v žiakoch to, čo vedia. Nevyžívať sa v tom, čo nevedia, neurážať ich. Na to sú mimoriadne citliví. Mal by byť spravodlivý, chápať aj ohľaduplný. Mal by poznať svojich žiakov, z akého sú prostredia, aké majú problémy. Dnes tomu bránia rôzne nezmyselné predpisy. Jednoducho, mal by ostať človekom. Vedieť si priznať chybu alebo ak niečo nepozná... Veď dnes je taký tok informácií, že ani teoreticky nie je možné všetko vedieť.

Našli ste recept, ako zvládať učiteľskú profesiu aj napriek slabo motivujúcej finančnej zložke?

Je dôležité vedieť mať radosť z dobre vykonanej práce... Keď vám po rokoch bývalý žiak osobne poďakuje alebo napíše, s odstupom času ocení vašu snahu, pôsobí to ako balzam. Ale čo je zvláštne, že žiak, ktorého som učil pred 30 rokmi, zavolá na pozdrav aj z druhej strany ulice – ak však ide po vašej strane jeho syn alebo dcéra, ktorých ste učili toľ predvčerom, v mnohých prípadoch pozdrav nezaznie. A ani sa vám nevyhne... Aj to, žiaľ, patrí k učiteľskému povolaniu v súčasnosti... Ale nečudujme sa. Kam nás spoločnosť odsunula, tam sme. Zamrzí to, ale dá sa to prežiť... Učiteľ by si mal zachovať svoju dôstojnosť sám, ak tak už neurobili kompetentní.

Dlhé roky ste pôsobili v škole, ktorá má svoje korene vzdelávania už v stredoveku. Jej chodbami prešiel rad významných osobností. Ktoré z nich sú vám najbližšie? Boli to viacerí prírodovedci. Je obdivuhodné, čo ľudia už dávno vedeli... Človek je často prekvapený, čo dokázali s neraz veľmi primitívnymi prostriedkami. No a z literátov to bol napríklad Laco Novomeský.

Vy ste členom Klubu autorov a priateľov literatúry na Záhorí i Spolku slovenských spisovateľov. Na svojom konte máte štyri knihy. Čo bolo skôr? Vy učiteľom a potom vlastná tvorba? Alebo ste literárne ambície prejavili už pred voľbou povolania?

Prvé pokusy boli sprevádzané začiatonickými chybami... Písal som kvázi vtipné texty... Či sa podarili, nech posúdia iní. Serióznejšie som sa začal zaoberať poéziou až ako učiteľ. Písal som ľúbostnú poéziu, neskôr aj inú, často „do šuplíka“... Prvá zbierka mi vyšla až roku 2003. Dovtedy som svoje literárne „poklesky“ hromadil. Občas mi niečo uverejnili v novinách, nie vždy však pod mojím menom. Zbieral som odvalu...

V tejto súvislosti sa vrátim k môjmu menu Eduard. Toto meno mám v rodnom liste aj na maturitnom vysvedčení. Používam ho iba v spojení s poéziou. Niekedy roku 1973 som sa zúčastnil súťaže v speve. Vtedy som súťažil za Brodské a získal druhé miesto v okresnom kole. Všetci medailisti sme mali vystúpiť v programe pre priateľené vojská umiestnené na našom území. Meno Ivan Hnát je však v Brodskom dosť frekventované. Poznám najmenej piatich mužov tohto mena. A pozvánku na spomínanú akciu poslali jednému z nich. Ktorému, neviem. Napriek tomu, že som uviedol správnu adresu. Ale opletačky som mal ja. Lebo to vzali ako sabotovanie akcie. Preto som aj Eduard.

Vaša profesia a literárne hobby sú svojim pôsobením na iných navzájom prepojené. Čím sú jedno pre druhé?

Aj tu by sa našli nedosiahnuteľné vzory – Vojtech Kondrát, pôvodne učiteľ, Ivan Krasko, chemický inžinier... Ja to beriem ako druhú stranu mince. Na vyváženie záujmov. Matematika a chémia sú exaktné vedy, kde sa všetko riadi prísnyimi zákonmi. V poézii získka človek istý stupeň voľnosti, nemusí byť všetko pravda, môže

si ju upraviť, snívať, precítiť. Ak to nebude práve veniec sonetov, stupeň voľnosti je pomerne veľký... Umelecké sféry ma vždy lákali, aj keď som nemal z matematiky štvorku. Otec bol členom veľmi silnej ochotníckej divadelnej skupiny v Gbeloch, kde boli napr. Fero Juriga, Viktor Bolebruch, Pilárikovci. Neskôr v Popudiniách otec režíroval divadelné predstavenia. Občas som mal okrem obsluhy opony aj nejaký „štek“ typu „pani, nesiem vám list“. Vyrastal som v prostredí, kde sa v zime podarilo naštudovať jednu-dve divadelné hry, nejaké priniesli z inej dediny... Televízia bola vtedy v plienkach, putovné kino raz za týždeň. Nuž sme si kultúru robili sami. A od hovoreného slova bol len kúsok k písanému.

tiť kozliatka... Mládež, a nielen ona, česť výnimkám, nevie argumentovať. Iba sa vzájomne urážať, častovať najtvrdšími vulgarizmami. Mne osobne to prekáža. Niekedy mi to nedá a autora podobného „príspevku“ na Facebooku napomeniem. Ale to je ako pichnúť do osieho hniezda... Náš žiak (ešte ma niektorí poznajú) sa prípadne zahanbí a stiahne. Ale ak je to niekto neznámy, neprajte si čítať tie reakcie! Tak sa potom radšej stiahnem ja... Zvyknem povedať svoj názor, ak sa mi niečo nepáči. A za názor neočakávam odmenu. Tak sa snažím aspoň pre hŕstku skalných vyjadriť svoje myšlienky kultivovane. Oprášim, poskladať niektoré slová, ktoré neprávom už viac-menej zapadli prachom. Stačí mi pritom vystúpiť na javisko či malý stupienok, nemusím sa hneď štverať na „stejdž“.

Ale to je beh na dlhú trať. Urobiť slušnú prezentáciu s animáciami alebo zmysluplný „program“ s chemickou tematikou je poriadne práce. Ale baví ma to. I keď v tejto oblasti som už dávno za zenitom a s mladými sa nemôžem porovnávať. Tak robím niektoré veci možno komplikovane, ale sám a rád! A ešte dávam dokopy zbierku príkladov a úloh z chémie. Dúfam, že to všetko stihnem...

Čo by ste ako odkaz, radu či posolstvo adresovali tým, ktorí sa dnes z rôznych dôvodov zbavili niekdajšej túžby byť učiteľom?

Z bojiska sa nemá utekať, i keď mnohé veci sa rodia ťažko. Chce to len nadšenie, chuť a vytrvalosť niečo dokázať. Ak niekto ušiel z učiteľských radov, zrejme

Úvodné pokyny pre riešiteľov Chemickej olympiády v priestoroch Pedagogickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave.

Čo bude rezonovať vo vašej piatej knižke? Bude to výber ľúbostnej poézie z predchádzajúcej tvorby aj z nových veršov. Niečo na tému „vrásnenie srdca“. Ale ide to pomaly, čakám na „kopnutie“ múzy – nejakým pekným hnátom... Nechcem nič robiť nasilu.

Dnes je čoraz viac učiteľov, ktorých v ich mimopracovnom čase vidia rodiny žiakov čoraz menej pôsobiť na svoje ratolesti. Kedysi sa s osobnosťou učiteľa spájalo označenie rodinný priateľ, ktorému záleží na budúcnosti môjho dieťaťa... Vy aj vašim koníčkom zlošobíte na iných kultivovaním jazyka, zlepšovaním medziľudských vzťahov. Čím to je, že si viete nájsť čas aj mimo pedagogického pôsobenia, keď už to nemáte zaplatené?

Dnes vás rodičia žiakov často ani „nepustia“ k sebe. Najlepšie, ak o rodine žiaka (z ich pohľadu) nič neviete. A tak vám zataja, že žiak trpí nespavosťou, padúcnou, alergiami... A keď je problém, neviete mu pomôcť. Často skončíte len pri dverách, obrazne i skutočne. Osobne ma veľmi mrzí, ako často mrzáčime svoju krásnu reč rôznymi nánosmi, preberáme až príliš často cudzie výrazy, hoci na vyjadrenie, pomenovanie toho istého javu, vecí máme dostatok vlastných slovných prostriedkov. A ešte viac mi je ľúto, že všeobecne poklesla úroveň vyjadrovania. Aj v televízii, rozhlase, v divadle... Vraj moderné poňatie – nie je to teda iba v hovorovej reči. A veľmi hlboko klesla aj úroveň zábavy v televízii. Až kamsi na úroveň štvrtej cenovej skupiny. Aj to pôsobí (ne)priamo na vyjadrovanie a správanie najmä mladých ľudí. A tak si radi pozrieme zábery starších, často takých kritizovaných „socialistických“ programov. Ibaže je to až pričasto... Kvalitného nového je neveľa. Jazyk nám zhrubol tak, že už len ťažko nájsť toho kováča, čo upravil jazyk vlkovi z rozprávky, aby mu pomohol prekabá-

Minule sa ma kolegyňa s úsmevom pýtala, či poznám všetkých svojich päť čitateľov. Poznám. Niečo na tému „vrásnenie srdca“. Ale ide to pomaly, čakám na „kopnutie“ múzy – nejakým pekným hnátom... Nechcem nič robiť nasilu.

Ste hrdý na mesto Holíč alebo vás na ňom niečo aj neteší?

Začnem tým, čo ma neteší... Neteší ma najmä strata dvoch stredných škôl, ako som už spomínal predtým. Ale ani fakt, že z pôvodných fungujúcich, prosperujúcich závodov a podnikov neostalo v Holíči takmer nič, mnohí Holíčania musia za prácou dochádzať... Mrzia ma aj necitlivé urbanistické zásahy. Z centra Holíča ostalo len torzo. Jeho rázovité časti s koloritom sa podarilo sčasti alebo úplne zbúrať. Padla i synagoga, stará historická poštovňa, chátara liehovar – technická pamiatka, atď... A na čo som hrdý? Som vôbec ešte hrdý? Azda na svojich úspešnejších žiakov? A určite na holíčske gymnázium, ktoré sme vtedy ako začínajúci, mladý kolektív s veľkým entuziazmom vybudovali.

Sú pred vami ešte nerealizované túžby, ku ktorým cieľene smerujete svoje kroky?

Ale áno. Zdokonaľujem sa v práci s počítačom. Začal som kedysi roku 1983, keď som si v Tuzexe kúpil Atari. Robil som si jednoduché skúšajúce programy na precvičovanie názvoslovia, stavby atómu alebo testy. Nosil som do školy svoj počítač a farebný televízor, usiloval sa tak spestriť hodiny chémie. Absolvoval som základné aj rozširujúce školenia na prácu s PC. Bol som aj lektorom informačno-komunikačných technológií. Dnes sa pokúšam spracovať niektoré témy formou prezentácií s animáciami (pokiaľ mi na to stačia vedomosti) a usilujem sa o zdokonalenie.

mal svoje dôvody. Určite prevládala finančná otázka. No nechcem nikoho súdiť, lebo je to náročné povolanie – to vie posúdiť iba ten, kto ho skúsil – no hlboko spoločensky, morálne a finančne podhodnotené. Odkedy som v školstve, počúvam len sľuby... A uveriť im? Už som veľmi opatrný... Asi treba byť aktívny ako rakúske odbory, nástupný plat učiteľa sa im podarilo „vydiskutovať“ na 2 420 €! Keby to u nás bolo hoci o 1 000 € menej, určite by sme sa nebránili...

Aj vaša rodina je príkladom, že učiteľstvo je spoločným tmelom. Podporujú vás doma aj ako pedagóga, aj ako literáta?

Povolanie učiteľa nás asi naučilo trpezlivosti, schopnosti počúvať jeden druhého, pokúsiť sa správne argumentovať, a keď už spomínate literatúru, tak slušným vyjadrovaním sa. Asi budeme označení za nudných, ale so ženou sme spolu 37 rokov a za celý čas sme sa nepohádali. Manželka spočiatku aj chcela, ale vzdala to. So mnou sa vraj nedá. Ja si zasa myslím, že počas hádky človek povie v afekte aj to, čo by ho veľmi mrzelo, tak prečo by som mal urážať, zraňovať človeka, ktorého mám rád?! A objať sa, pohladíť či pobožkať sa môžeme aj bez predchádzajúcej hádky. Nemohol by som žiť v „talianskom manželstve“. Napokon hľadanie kompromisu a umelecké sklony mám tak trochu v popise práce – som narodený v znamení Váh. A som rád, že aj naše tri deti spolu dobre vychádzajú, ľubka z prvého manželstva je u nás vždy vítaná...

Čo vás trápi a nemuselo by?

Je mi úprimne ľúto, ako sú učitelia vo svojom pôsobení bezmocní. Nielenže utrpela naša autorita, nemáme takmer žiadne prostriedky, ak by sme aj chceli čosi v správaní našich žiakov naprávať. Žiak, ktorý dovŕšil 18 rokov, sa môže sám ospravedlniť. Samozrejme, že to využívajú. Najmä tesne pred maturitou, keď ich

nezriedka chýba aj polovica. Ani rodičia nemajú žiadne prostriedky, iba ak platí štúdium. Popravde, ani výsledky štúdia by sme nemali rodičom zverejniť! To je absurdné! A keď je výchovný problém, rodič sa postaví na stranu dieťaťa a kryje ho. Robí mu medvediu službu. Poviem príklad. Pred pár rokmi z približne 540 žiakov školy prinieslo 180 papier so žiadosťou o oslobodenie od telesnej výchovy. S požehnaním rodičov, ktorí im neraz sami boli záležitosť vybaviť u lekára! Nuž, oslobodení v lepšom prípade sedia na lavičke, v horšom niekde na pive. Mládež, česť výnimkám, mľandavie. Kvitne záškoláctvo – nik ho často nerieši, najmä na základných školách, pribudlo požívanie alkoholu, fajčenie... Hocikto vám môže vynadať, natočiť vás na video, vyfotografovať, verejne zosmiešniť, dokonca udrieť, asi aj postreliť... A škola nemá takmer žiadne prostriedky na nápravu, na riešenie. A keď sa pokúsi, ľahko sa dostane do problémov, pretože paragraf je veľmi prefikovaný znak. Aj keď ho otcíte o 180 stupňov, ostane sám sebou, ale namierený proti vám.

Dnes je často diskutovanou témou duálny systém vzdelávania. Ako jeho uplatnenie u nás vnímate vy?

Zámer sa mi páči. Myšlienka síce nie je úplne nová, ale prečo sa nevrátiť do minulosti k tomu, čo bolo dobré, a nepoučiť sa. Bývalé učilištia mali vyučovanie upravené tak, že týždeň bola teória a týždeň prax priamo vo výrobe. Ukazuje sa, že nová bude forma realizácie zámeru väčšieho prepojenia školy so životom, keď teória (podľa návrhu) bude tri dni v týždni a prax dva dni. Dáva to šancu neprodukovať absolventov, ktorí majú problém so zaradením sa do pracovného procesu, a naopak, vychovávať stredoškôľakov cieľene pre určitú oblasť výrobnnej sféry. Predpokladá to väčšie prepojenie medzi školstvom na jednej strane a „kapitánmi“ priemyslu na strane druhej. Práve týchto ľudí treba získať pre uvažovaný spôsob vzdelávania. Ak sa obzrieme ešte hlbšie do histórie, je to niečo na spôsob Baťovho systému prípravy budúcich kádrov (nielen) obuvníckeho priemyslu.

Je však veľmi dôležité, aby praktická časť prípravy stredných kádrov bola na úrovni, aby nebola formálna, ale presne zameraná na tie oblasti nášho priemyslu, našej výroby, kde mladých ľudí potrebujeme. A naopak, potreby výroby, priemyslu by sa mali premietnuť do teoretického vyučovania. Inak povedané, prepojenie musí byť obojsmerné. Iba tak môže táto myšlienka zasiahnuť uvažovaný cieľ.

Učiteľská profesia je náročná, vyčerpávajúca, ale na druhej strane svojimi výsledkami aj povzbudzujúca, motivujúca a inšpirujúca. Ako po jej završení najradšej alebo najčastejšie relaxuje PaedDr. Ivan Hnát, polstoročie spojený najmä s chémiou, s metódikou jej výučby a s úspechmi riešiteľov Chemickej olympiády? Pri čom si najlepšie oddýchnete?

Bude to znieť možno hlúpo, ale mne sa moje povolanie stalo koníčkom. Takže rozmyšľam nad tým, ako ešte to či ono z chémie sprístupniť záujemcom o štúdium, či už priamo chémie, alebo jej aplikovanej podoby. Občas si na udržanie kondície preriešim nejaké príklady z vyššej matematiky. Rád ľúštim krížovky a sudoku, prípadne rébusy alebo problémové úlohy. V minulosti som urobil aj zopár krížoviek. Máme doma veľa kníh. Keď hovorím veľa, myslím naozaj veľa, každý zo svojho odboru a okrem toho aj spoločné, tak občas siahnem po beletrii alebo encyklopédii, prelistujem, začítam sa... Rád si vypočujem peknú melodickú hudbu, blues, rock, ale aj vážnu, ale tú overenú časom. Pretože času je málo a je to lapaj, rušá ako splašený kôň...

Za rozhovor poďakoval Milan SOUKUP
Foto autor a archív I. E. H.

V srdci Budapešti je škola, v ktorej sa učí, zhovára a spieva po slovensky

REVITALIZÁCIA SLOVENSKÉHO ŠKOLSTVA V MAĎARSKU

Materská škola, všeobecná škola, gymnázium a žiacky domov s vyučovacím jazykom slovenským v Budapešti. Tak znie celý názov komplexného vzdelávacieho zariadenia, ktoré vzniklo už pred viac ako šiestimi desaťročiami (história školy sa píše od roku 1950) a pre slovenskú národnostnú menšinu má ohromný význam.

Nielen preto, že škola v príjemnom a vlúdnom tichom prostredí Ulice Lomb nepochybne pozitívne pôsobí na sebavedomie pedagógov i žiakov, keďže je situovaná v samom centre maďarskej metropoly, ale predovšetkým pre jej obsahový a významový dopad na upevňovanie národného povedomia najmladších generácií Slovákov. Škola totiž vždy bola, je a, verme, aj nadiľho ešte zostane zárukou, že ďalšie potomstvá budapeštianskych Slovákov budú slovenčinu používať a využívať ako živý jazyk, a nie iba ako pripomienku ich prastarými materami ručne vyšívaných sloganov na historických ozdobných kuchynských nástenných obrusoch.

Od časov ľúteho nenávratna k povzbudeniu dneška

Nezostalo v krajine našich južných susedov veľa z toho, čím sa Slováci hrdili od prelomu 17. a 18. storočia, odkedy sa datuje sťahovanie Slovákov zo severných stolíc Uhorska na Dolnú zem. Ba ani z čias 19. storočia, keď už migrovali Slováci za prácou a obchodom do Budapešti, ktorá sa stala jedným z najvýznamnejších slovenských centier v Uhorsku. Obdobie slovenského rozkvetu na dnešnom území Maďarska (počty Slovákov dosahovali niekoľko stotisíc!) boli poznačené najmä v prvej polovici 20. storočia veľkým asimilačným tlakom, a keď odišlo v rokoch 1945 – 1947 v rámci výmeny obyvateľstva do Československa

okolo 70-tisíc Slovákov, ktorí sú v Maďarsku dnes vnímaní po sčítaní obyvateľstva roku 2011 čo do počtu – 35 208 „duší“ – už iba ako štvrtá národnostná menšina z trinástich, dnes viac ako inokedy namiesto nostalgického bolestinstva treba v Maďarsku, mináčovsky parafrázujúc, dúchať do slovenských pahrieb. V prvom rade politikou slovenskej vlády a jej permanentnej finančnej, materiálnej, ale i morálnej podpory, využívajúc pri tom relevantné bilaterálne dohody v oblasti vzdelávania slovenskej menšiny s vládou Maďarska, musíme ešte dôslednejšie pristúpiť k revitalizácii, ak už v niektorých oblastiach s početnou slovenskou menšinou nie resuscitácii slovenského školstva v Maďarsku. Našťastie sa už tak deje.

Prišlo viacero pozitívnych impulzov. Minister Dušan Čaplovič sa téme posilnenia slovenského školstva v Maďarsku venuje permanentne, niekoľkokrát sa počas tohto roku stretol so svojim maďarským rezortným kolegom Zoltánom Balogom. Naposledy začiatkom leta pri príležitosti Dňa Slovákov v Maďarsku, ktorý sa konal v mestečku Pálháza pri slovenských hrani-

Riaditeľka Slovenskej školy v Budapešti Júlia Szabóová Marloková v príhovore na Veľvyslanectve SR v Budapešti, vľavo Peter Weiss, veľvyslanec SR v Maďarsku.

ciach v oblasti Zemplína. Na rokovaní sa zhodli na ďalšej spolupráci v otázke národnostného školstva, ako aj v ďalších oblastiach. Podstatná z pohľadu našej reportáže je však skutočnosť, že sa dohodli na prechode Slovenskej školy v Budapešti do pôsobnosti a pod správu Celoštátnej slo-

venskej samosprávy v Maďarsku (CSSM), ktorá ako kľúčová organizácia združujúca Slovákov v Maďarsku je priamym partnerom ministerstiev či vrcholných štátnych inštitúcií Maďarska. Čo to v praxi znamená? Už roku 2014 prejde aj budapeštianska Slovenská škola pod CSSM, pričom s osobitným financovaním. Slováci si tak budú môcť takpovediac „sami financovať“ a ovplyvňovať chod svojej školy v Budapešti. CSSM už má pod správou štyri školy – v Sarvaši, Békešskej Čabe, Novom Meste pod Šiatrom a od septembra tohto roku aj v Slovenskom Komlóši.

Základňa slovenskej intelektuálnej elity v Maďarsku

Po dobrej novine, ktorá už v čase školských prázdnin zapôsobil akiste pozitívne aj do ticha preskleného školského foyer na Ulici Lomb, nazríme do školy. Vyšli z nej, súc vtedy ako maturanti, neskôr však ako mnohí v Maďarsku pôsobiaci sloven-

skí intelektuáli – vedci, výskumníci, pedagógovia, publicisti či spisovatelia.

Práve jeden z nich, Ján Fuzik, predseda Celoštátnej slovenskej samosprávy v Maďarsku, v čase našej návštevy uprostred júna, keď pedagógovia a žiaci dávali bodku za školským rokom pôsobivým kultúrnym galaprogramom, si v kontexte doterajšej, už čosi vyše 62-ročnej histórie Slovenskej školy v Budapešti takpovediac pod „svojím“ maturitným tablom zaspomínal: „Túto školu som navštevoval od štvrtej triedy základnej školy. V tom čase bola v kruhu Slovákov žijúcich v okolí Budapešti naozaj pojmom. Hlásilo sa sem mnoho detí, veď tu aj boli podmienky, celkom prirodzene, neporovnateľne lepšie, ako sme mali doma, nevraviac o možnostiach kultúrneho uplatnenia sa,“ povedal vyštudovaný novinár, ktorý, podobne ako viacerí ďalší budapeštianski maturanti, využil možnosti vysokoškolského štúdia v Bratislave. Isto stojí za zmienku, že v Slovenskej škole v Budapešti maturovali aj štyri Fuzikove sestry. Akoby rodinná tradícia. A čo sa Jánovi Fuzikovi vybaví, keď sa ocitá v ovzduší školy, ktorá píše svoj zaujímavý príbeh ako pevná súčasť slovenského života v metropole Maďarska? „Mám na ňu iba tie najkrajšie spomienky. Bolo nás síce len desať maturantov, ale ôsmi sme získali vysokoškolský diplom,“ podčiarkol. „Táto inštitúcia už šesť desaťročí vychováva našu inteligenciu v Maďarsku, zaujíma v tom popredné miesto spolu s čabianskym slovenským gymnáziom. A to je pre všetkých Slovákov v Maďarsku veľká a dôležitá devíza.“

Slovenčina motivuje k štúdiu na vysokej škole na Slovensku

Iste, desať maturantov nie je veľa. Ale veď aj tento rok sa lúčili po úspešnom zvládnutí maturitných skúšok deviatí absolventi. Ako sa dozvedám od pedagógov, ale aj z ich výpovedí v školskom časopise Študentské pero, ktoré, mimochodom, získalo ako školský časopis aj medzinárodné uznanie, niektorí z nich tu prežili už svoje rané detské rôčky v materskej škole. Od roku 1993 je práve slovenská škôlka prirodzeným a aj veľmi dôležitým východiskovým faktorom i motiváciou tak pre rodičov, ako aj budúcich žiakov školy, aby získavali rečový obratnosť a návyky v slovenčine. Prirodzene, najmä pre budúcich žiakov v Budapešti je prítomnosť slovenskej materskej školy veľkou výhodou.

Maturantka Dominika Szabadová nedá na atmosféru školy dopustiť: „V ôsmom ročníku, keď som sa rozhodovala, kam ďalej, dlho som nerozmýšľala. Výborní učitelia, milí ľudia, spolužiaci, s ktorými nás okrem kamarátstiev spája aj slovenčina.“ Možno aj to bol dôvod, prečo si okrem príhlášok na maďarské univerzity podala dve aj na univerzity na Slovensku – do Bratislavy a Nitry, obe na pedagogické fakulty, odbor učiteľstvo 1. – 4. Verme, že jej to vyšlo, veď po potenciálnom štúdiu na Slovensku sa má kam vrátiť. Aj budapeštianska Slovenská škola potrebuje odborné zdatných a vyštudovaných slovenčinárov ako soľ!

Podobný záujem o slovenčinu prejavila aj Judit Bemessová. Švárna dievčina je z Mlynkov: „Doma som ukončila základnú školu, takže do Budapešti som prišla do 9. ročníka. Slovenčinu som veľmi neovládala, v Mlynkoch na základnej škole som sa ju učila ako cudzí jazyk. Odkedy som však prišla do školy v Budapešti, veľmi som pokročila, začala som recitovať, tvoriť, veľmi si vážim najmä osobitnú cenu, ktorú som získala v súťaži, ktorú vyhlásil Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku.“ Vari aj tieto a podobné impulzy, rovnako ako slovenská atmosféra v rodinách Mlynkoch, ju motivovali k tomu, aby sa aj ďalej zavdala čaru slovenčiny. Šancu rozvíjať ju vo vysokoškolskom prostredí má totiž aj na skok od Mlynkov – na Katolíckej univerzite Petra Pázmaňa v Pilišskej Čabe, kde by rada vyštudovala pedagogiku pre materské školy v slovenskom jazyku.

A aby sme mali aspoň z tretiny dotvorený obraz o ambíciách deviatich tohtoroč-

Igor Furdík, Dagmar Hupková a Gabriel Hushegyi počas galaprogramu žiakov.

ných absolventov gymnázia, ešte slovom aspoň o jednom mladom mužovi. Peter Pšenák hodnotil retrospektívu svojich štyroch rokov na gymnáziu takto: „Veľa som sa tu naučil, pričom však nie vždy šlo iba o samotné predmety, učivo. Škola a učitelia mi dali veľa do môjho ďalšieho života z ľudskej stránky. Preto mi táto budova bude veľmi chýbať. Život v nej bol fascinujúci.“ Lepšiu bodku za vyznamiami tohtoročných budapeštianskych maturantov by som vari ani nemohol dať, keby som nedodal, že Peter si podal prihlášku na Fakultu manažmentu Univerzity Komenského v Bratislave. Tak nech to mladým Slovákom z Maďarska, ktorí túžia študovať v krajine svojich predkov, vyjde!

Pre školu je kľúčová ústretovosť rezortu školstva SR

Ak by niekto staval svoje predstavy na tom, že Slovenská škola v Budapešti musí byť veľká – najmä čo do počtu žiakov, nie je tomu tak. Spomínam si na to, ako v čase 60. výročia školy pred tromi rokmi, keď sa s „bilančnými emóciami“ delila s médiami vtedajšia pani riaditeľka Anna Csörgölóvá, hovorila, že spravidla každý rok sa počet detí a žiakov od troch do 18 rokov – počnúc materskou školou a gymnáziom končiac – drží v stave do 150. Inak tomu nebolo ani v školskom roku 2012/2013, v ktorom však už riaditeľskú taktovku držala pevne, avšak zároveň i milo a ľudsky v rukách Júlia Szabóová Marloková. V škole pôsobí už viac ako dvadsať rokov, a tak komunikatívna a empatická žena s príjemným sebavedomím svoju nie jednoduchú rolu lídra školy so ctou zvláda aj vďaka dokonalému poznaniu prostredia, ľudí, vzťahov, kolegov. Ak k tomu pridám, že ju netreba do manažér-

znamenala: „V našej škole sme spoločne s ďalšími pedagógmi ešte donedávna podvedome trochu cítili, akoby sa na Slovenskú školu v Budapešti zabúdalo. Osobne sa mi zdalo, že v centre pozornosti ministerstva školstva a ďalších inštitúcií na Slovensku akoby boli vždy iba tradičné slovenské centrá mimo Budapešti. Nastala však zmena. K lepšiemu. Tým, že sme zintenzívnili priame kontakty, vzťahy a komunikáciu s pracovníkmi odboru európskych vzťahov rezortu školstva, prišli aj výstupy, ktoré potešili najmä našich pedagógov a žiakov. Veľmi pekne ďakujem slovenskému ministerstvu školstva za knižné dary, verím, že úspešne doriešime aj problém s učebnicami. Už vlani som hovorila, že pocitujeme

denti gymnázia – či už z matematiky, alebo dejepisu – v slovenskom jazyku.“ Dodajme, že počas uplynulých školských rokov nemali v škole hosťujúcich učiteľov zo Slovenska. Majú tu však pedagógov, ktorí absolvovali školy na Slovensku. Pedagogický zbor tvoria väčšinou učitelia, ktorí boli žiakmi Slovenskej školy v Budapešti, a potom tí, ktorí sa presťahovali do Maďarska a majú aprobáciu slovenčina a cudzí jazyk alebo slovenčina a prírodovedné predmety. Takže aj takýmto spôsobom sa v škole maximálne snažia o to, aby výučba prírodovedných predmetov bola zabezpečená v slovenskom jazyku, a tak následne aj vďaka tomu majú žiaci možnosť maturovať z týchto predmetov v slovenskom jazyku.

našla priame pokračovanie v motte v ustanoveniach študentskej samosprávy: „*Keď dnes považujeme svoju situáciu za lepšiu od včerašej, kráčame dobrou cestou.*“ Čo všetko na tejto ceste sprevádza žiakov slovenskej základnej školy a gymnázia v Budapešti až do okamihu, kým naposledy po 12. triede a následných maturitách nepohladia pohľadmi svoje maturitné tablo vo vstupnej hale tak, ako to bolo v prípade „deviatky“, ktorú sme predstavili z jednej tretiny v predchádzajúcich riadkoch reportáže UN? Okrem samotného vyučovacieho procesu, získavania vedomostí a tým aj zabezpečenia fundamentu na ďalší osobnostný rozvoj škola mimoriadne – a celkom

rodnosti v Maďarsku považuje naša škola za mimoriadne dôležitú úlohu. Naším pedagogickým presvedčením je, že moderným pedagogickým očakávaniam treba vyhovieť zachovávaním tradícií.“ Žiakov k tomu motivujú rôzne prestížne stimuly. Jedným z nich je aj Nadácia pre nadaných, založená Celoštátnou slovenskou samosprávou v Maďarsku. Práve táto nadácia pripravila program, ktorého cieľom je podporovať nadaných žiakov slovenských škôl. Prístup k získaným finančným prostriedkom je viazaný na prijatie na slovenské gymnázium. Práve v tomto programe už viacero rokov vynikajú žiaci Slovenskej školy v Budapešti. Popri vzdelávaní škola kladie dôraz na spoločenské aktivity. Žiakov sa nimi snaží motivovať a zároveň i pozitívne usmerňovať tak, aby získali čím viac pozitívnych zážitkov, aby spoznali hodnoty svojho okolia a osvojili si dôležitosť spolupatričnosti. Rovnako akcentujú snahu o zachovávanie národnostných tradícií, šírenie hodnôt slovenskej národnostnej kultúry. Počas sviatkov oživujú slovenské zvyky, folklórna skupina školy vystupuje so svojimi tancami a piesňami na slávnostiach obvodných samospráv, ako aj v Kostole sv. Jozefa v obvode Józsefváros, v ktorom sú aj slovenské bohoslužby.

Kvôli lepšiemu osvojeniu si slovenského jazyka skoro každý rok s podporou Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR, ako aj prostredníctvom dotačného systému Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí organizujú pre nižší stupeň školy v prírode na Slovensku. Školské výlety tematicky volia tak, aby žiaci spoznali tradičné slovenské „národnostné“ dediny v Maďarsku, slovenské ľudové pamätné domy a občas, ako vravia, sa dostanú aj na Slovensko. Do slovenských hôr však žiaci školy chodia na lyžiarsky výcvik. Najaktívnejší majú možnosť dostať sa do letného tábora vo Vysokých Tatrách, ktorý organizuje v Tatranských Matliaroch CSSM s Metodickým centrom Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici. Tieto tábory okrem poznávacieho aspektu poskytujú žiakom aj ďalšie príležitosti, aby sa zdokonalili v slovenčine.

Aj v gymnáziu kladú veľký dôraz na starostlivosť o nadaných žiakov. Tým sa otvára zoširoka priestor najmä na prejavy ich umeleckej, recitačnej, dramatickej či publicistickej tvorby. Z predmetových súťaží každoročne organizujú komunikačnú, recitačnú a pravopisnú súťaž, ako i súťaž z prírodovedných predmetov. Okrem toho škola ponúka gymnazistom možnosť zúčastniť sa na rôznych mimoškolských programoch - napr. na filmovom seminári, mimoriadnych hodinách slovenskej literatúry, premietaní filmov, výstavách, rovnako školy v prírode a lyžiarskeho tábora.

Popri rozvíjaní schopností a zručností gymnazistov zdôrazňuje rozvoj osobnosti, ako aj environmentálnu výchovu. Pozitívne formovanie osobnosti je pritom zakomponované do každej vyučovacej hodiny. Cieľom pedagogického zboru je rozvíjať vedomosti a kľúčové kompetencie študentov, vytvoriť čo najoptimálnejšie podmienky na dosiahnutie vysokej úrovne ich všestranného rozvoja, vychovať z nich vzdelaných ľudí s predpokladmi uplatniť sa v živote.

K materiálno-technickému vybaveniu školy patria okrem kmeňových tried aj odborné učebne (odborná učebňa kreslenia, tanca, chémie/biológie, fyziky, zemepisu), telocvičňa, multimediálna miestnosť, štúdio, miestnosť študentskej samosprávy, miestnosť redakčnej rady školského časopisu Študentské pero, dve miestnosti výpočtovej techniky, ako aj knižnica s 24 800 zväzkami.

Slovenská škola v Budapešti je členkou medzinárodnej vzdelávacej spoločnosti International Education Society (IES). Jej absolventi môžu získať medzinárodný certifikát IES, vďaka ktorému sa zvyšuje ich šanca na úspešnejšie uplatnenie sa v živote, na trhu práce, ako aj pri ďalšom štúdiu i za hranicami.

Lúdo POMICHAL
Foto autor

O príjemné privítanie vo foyer školy sa postarali folkloristi v kroji.

akútny nedostatok kvalitných učebníc, bez ktorých nebudeme môcť napredovať. Prišla pozitívna odozva, mimoriadne ústretovo s nami komunikujú najmä pani Katarína Čamborová a Dagmar Hupková. Potešilo ma, že aj vďaka ich angažovaniu sa podarilo zrealizovať projekt, cez ktorý už aj naša škola bude disponovať takými v súčasnosti samozrejými učebnými pomôckami, akými sú napríklad interaktívne tabule. Takže vďaka aj za toto.“ A vzápätí dodala: „Aj Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí, ktorého predseda Igor Furdík navštívil našu školu už dvakrát, pomáha spôsobom, ktorý povzbudí, milo je týmto záujmom potešený celý pedagogický zbor. Takže aj to je pre nás dôležité – dostať zo slovenskej strany impulz záujmu, že dôležitým slovenským štátnym inštitúciám úprimne záleží, aby sa naša škola v Budapešti rozvíjala.“

K problematike výučby v slovenčine, keďže ide o jednojazyčnú školu, riaditeľka poznamenala: „Naša škola je jednojazyčná. To neustále zdôrazňujeme, ako aj to, že sa snažíme všetko učiť v slovenskom jazyku, hoci máme problémy so zabezpečením niektorých pedagógov, napríklad na výučbu fyziky či výpočtovej techniky. Čiže ak sa niektoré predmety nevyučujú v slovenčine, nie je tomu tak preto, že by sme nechceli, ale jednoducho nám chýbajú ľudské kapacity, pedagógovia, ktorí by mohli kvalifikovane vyučovať predmety po slovensky. Všetky ostatné predmety však v škole vyučujeme v slovenskom jazyku, iba výnimocne dvojязыčné, teda aj v maďarčine. Tá však prichádza k slovu až vtedy, keď je potrebné žiakom konkrétnu látku takpovediac dovysvetliť: ak niečomu neporozumejú v slovenčine, snažíme sa im pomôcť vysvetlením látky v maďarskom jazyku. Je to celkom prirodzené,“ vysvetľuje deklarovanú jednojazyčnosť školy Júlia Szabóová Marloková. A keďže v čase nášho ostatného stretnutia s pani riaditeľkou bol práve čas maturitných skúšok, konkretizovala: „U nás sa maturuje po slovensky. Teraz, ale aj v uplynulom školskom roku písomnú časť maturitných skúšok absolvovali stu-

Motívy, ktoré žiakov posúvajú vedomostne i ľudsky

„Nechceme sa nikdy žalovať. Chceme sa boriť a prebijať.“ Myšlienka, ktorá sa človeku vtrie rovno v zrak pri vstupe do foyer, akoby nepripomínajúceho školu, si

logicky, keďže ide o formovanie mladšej generácie v prostredí slovenskej národnostnej menšiny v krajine mimo Slovenska – dbá a aj deklaruje svoje priority a hodnotové zameranie: „Zachovávanie národnostných tradícií, šírenie a uctievanie hodnôt národnostnej kultúry, spoznávanie dejín, literatúry a umenia slovenskej ná-

Galaprogram ako lusk, alebo Rozlúčka so školským rokom

Imponujúce, tvorivé a najmä emotívne, do žíl sa bezprostrednosťou mocne vstrebávajúce boli sekvencie horúceho budapeštianskeho popoludnia, ktoré pripravili žiaci Materskej školy, všeobecnej školy, gymnázia a žiackeho domova s vyučovacím jazykom slovenským v Budapešti v rámci Záverečného galaprogramu školského roka 2012/2013. Na podujatí, ktoré žiaci a študenti jedinečnej vzdelávacej inštitúcie so slovenským kontextom v hlavnom meste Maďarska pripravili uprostred júna s ohromným vkladom pedagógov pod vedením riaditeľky Júlie Szabóovej Marlokovej, sa láva slov, recitácií, veselých piesní a tancov v upotenom, 32-stupňovom dni rinula štáby v osviežujúcich bystrinách v predzvesti očakávaného prázdninového leta. Slovenskosťou a slovenčinou predchnuté príbehy kultúrnej akadémie sledovali aj hostia zo Slovenska: trojčlennú delegáciu Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR viedla Dagmar Hupková, riaditeľka odboru vládnych štipendií, akademických mobilit a krajanov sekcie medzinárodnej spolupráce, európskych záležitostí a celoživotného vzdelávania, vreľému prijatiu sa dostalo aj Igorovi Furdíkovi, predsedovi Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí. V dramaturgicky zaujímavom koncipovanom, nasýtenom programe, ktorému tleskali a tešili sa mu aj Gabriel Hushegyi, riaditeľ Slovenského inštitútu v Budapešti, Ján Fuzik, predseda Celoštátnej slovenskej samosprávy v Maďarsku, Zuzana Hollósyová, predsedníčka Slovenskej samosprávy Budapešti, Anna Kováčová, riaditeľka Výskumného ústavu Slovákov v Maďarsku, ako aj ďalší predstavitelia spoločensko-kultúrneho života slovenskej národnostnej menšiny v Maďarsku, sa postupne predstavili žiaci a študenti budapeštianskej Slovenskej školy 16 sekvenciami. Obzvlášť príjemne zapôsobilá skutočnosť, že na podujatie koncoročnému galaprogramu pozvali organizátori aj bývalých absolventov gymnázia. Aj tí aplaudovali svojim nasledovníkom, ktorí predviedli iskrivé vystúpenia: obstarala ich šarišská polka v podaní študentov gymnázia, detské tance škôlkarov, spev v sprievode harmoniky sestier Vanessy a Laury Glíckových, zarecitoval tretiak základnej školy Norwin Kollár, nádhorne zaspievala sólistka Antonella Morongová, na flaute zahrali Szandra Laukó a Zoltán Havas, báseň predniesol Rego Kovács... A medzi tým všetkým si našiel miesto aj dievčenský tanec z Kaloče, melódie spevokola, ciferská polka, krásne pásmo svadobných zvykov z Galgy. Žiaci, študenti, pedagógovia aj hostia galakonzertu zažili svorne atmosféru naozaj hodnú slávnosti ukončenia školského roka 2012/2013.

Život človeka nevedie len po rovine a slnkom zaliatym ružovým sadom

PARALELY SÚŽITIA ČLOVEKA A PRÍRODY

Spočiatku viedol chodníček môjho výletu po rovine a chôdza po ňom bola veľmi príjemná, najmä keď ma po chrbte jemne pohládzali slnečné lúče. Po chvíľke nenáročnej chôdze sa však chodníček odrazu stočil do svahu a tam sa cikcakovito vinul okolo skalných brál až na vrchol hory. Príjemné stúpanie po rovinke sa odrazu zmenilo na úmorné štvieranie po strmom chodníčku.

Po krátkej chvíľke štvierania ledva vydychujem a z čela mi začínajú stekať pramienky potu. Dobre mi vtedy padlo trošička si odpočinúť a nabrať sil do ďalších krokov strmým úbočím. Akosi sa mi ťažko stúpa po strmom chodníčku, keď ma k tomu ešte z ničoho nič začne do svojich pochmúrnych šiat zahaľovať pani hmla. Z vysnívaneho krásneho výletu pod azúrovým nebom a s nádhernými výhľadmi na okolitú krajinu nie je odrazu nič. Začnem pohundrávať na počasie, ktoré mi pokazilo celú vychádzku. Hory sú však už raz také, nevyspytateľné: modrá obloha sa odrazu zatiahne mrakmi a tie zaodejú vysoké končiare do svojich nevlúdnych šiat. A tak namiesto príjemnej prechádzky slnkom zaliatou prírodou musím nečakane zápasiť sám so sebou, aby som sa prekonal a aby som premohol aj všetky nástrahy okolo seba – strmý chodník, hmlu, blesky, hromy...

Rozmýšľam, že sa vrátim nazad dolu pod hustý závoj hmly, kde sa mi po rovinke a pohládzanému slnkom bude stúpať príjemnejšie ako tu hore bičovanému dažďom a bleskami. Napokon sa však predsa len rozhodujem stúpať hore na vrchol aj napriek všetkým prekážkam, s ktorými dnes na mňa vyrukovala pani príroda. A veru dobre som urobil. Po namáhavom výstupe, keď som celý premočený a vyštipaný vetrom vystúpil na vrchol hory, sa mi odrazu naskytol krásny obraz – podo mnou ležala všetka tá hustá sivá hmla a mraky, ktoré svojím ružovkastým jasom zalievalo slnko a premieňalo ich na nedozerné červenkasté more. Odrazu ešte pred chvíľkou sivé mračná, vyvolávajúce vo mne sklúčujúcu náladu, mi slnko predstavilo v celkom inom svetle. Tak pre tento romantický obrázok zapadajúceho slnka za nekonečné more mrakov sa mi sem oplátilo vyštverať, povedal som si v duchu.

Po chvíľke kochania som sa pobral na zostup dolu. Ružovkasté oblaky sa zase zmenili na smútočné sivé mračná. Teraz však už nevyvolávali vo mne pocit sklúčenosti. Obrázok zapadajúceho slnka za oblačné more zatieňil všetku depresiu, ktorú navodzovala smútočná nálada okolitých hôr zaodetých do sivých mrakov.

V živote každého jedného človeka možno nájsť paralelu s týmto príbehom. Chodníček života nikoho z nás sa nevinie len po pomyslenej rovine a slnkom zaliatym ružovým sadom, ale zavše sa musí kľúkať aj hore strmým svahom zaodetým do nepriehľadnej hmly, aby potom zase mohol chvíľku viesť po rovine. V živote neprežívame len dni radosti a šťastia, ale tých chvíľ s trápením a krížom je tiež dosť, ba u niektorých ľudí veru aj viac ako tých pekných.

Pseudohodnoty na nás útočia zo všetkých strán

Je na každom jednom z nás, či sme pripravení a dostatočne zdatní zvládnuť na našom chodníčku životom aj tú jeho trasu vinúcu sa po strmom svahu a v hmle, mrakoch, daždi, plšti, hrmavici, metelici.

Bolo by naivné myslieť si, že ten náš chodníček nás povedie vždy len a len po rovine a nikdy nás nezavedie pred ťažko zdolateľné prekážky. Bolo by to isté ako myslieť si, že počas celého roka sa na nás bude usmievať z oblohy len slnko a nikdy nebude pršať. Takouto akousi virtuálnou navitou krmíme našu mládež, ktorej najmä v televízii „servirujeme“ život bez ťažkostí a trápenia. Všemocná reklama nás, ale

konfrontovaný s každodenným životom vie, že život ponúkaný na televíznej obrazovke, na stránkach časopisov či na pouličných plagátoch sa diametrálne líši od skutočnosti. S dokonalými virtuálnymi hrdinami či modelmi sa väčšina z nás nemôže porovnávať. K dokonalosti, ktorá na nás z nich zdanlivo vane, máme všetci vrátane usmievajúcich sa modelov a modeliek veľmi-preveľmi ďaleko. O tom, ako

najmä našu mládež a už aj malícke deti nezniesiteľne „bičuje“ zo všetkých strán. V reklamných spotoch na televíznej obrazovke, z titulných stránok časopisov či z pouličných billboardov sa na nás pozerajú podmanivo usmievajúce sa tváre, z ktorých vyžaruje šťastie, spokojnosť, proste takmer dokonalá harmónia. Pri pohľade na modely ľudí z obrazovky a plagátov nadobudne človek dojem, že ich život je naozaj prechádzkou ružovým sadom, bez ťažkostí a trápenia. Na reklamu sa „vyberajú“ zdanlivo dokonalé modely a modelky, ktoré nemajú nijakú chybičku fyzickej krásy. Proste najnovší model auta, počítača či iného ľudského výtvoru bez jedinkej chybičky musí byť odhalený očiam potenciálnych kupcov v spojitosti s dokonalou ľudskou bytosťou, taktiež bez najmenšej chyby.

Život prezentovaný na televíznej obrazovke a na stránkach časopisov a pouličných plagátov je servírovaný väčšinou len a len v ružových farbách. Drvivá väčšina imaginárnych filmových hrdinov sú dokonalé osobnosti, ktoré nemajú nijaké chyby a v osobnom živote žiadne problémy. Všetkého majú dostatok, a ak sa aj náhodou ocitnú v ťažkostiach, hravo ich riešia. Našinec nepatriaci k tým „bohatším“,

„Je na nás dospelých, aby sme sa spamätali a v našich deťoch a mládeži zošľachťovali ich duchovný svet, a nie ho devastovali prevrátenými rebríčkami hodnôt aj v našom živote.“

zdanlivo ľahko prežívať život, môžeme všetci len a len snívať. To však nie je nijaký hriech. Chybou by bolo, ak by sa v nás všetkých prebudila túžba podobať sa týmto hrdinom či modelom, ktorí iba zdanlivo prežívajú život bez trápenia... Ak by sme odrazu všetci chceli byť dokonalými, čo nemajú v živote nijaké problémy, potom by nás na našej modrej planéte mohlo jestvovať len niekoľko sto-vák, nanajvýš tisícok.

Psychohygienu detí pred médiami ako téma

Plytké filmy či nekonečné seriály plné klamstva, podvodov, intríg a násilia a prázdne na skutočný cit a lásku vplývajú v negatívnom smere najmä na formovanie mladého človeka. Namiesto toho, aby sme v našej mladej generácii zošľachťovali duchovný svet, pokoru, cit a lásku, rozvíjame u nej úplne opačné hodnoty – násilie, aroganciu, honbu za materiálnym bohatstvom, namyslenosť... Je zarážajúce, že už deti v predškolskom veku si pri výbere filmov želajú „akčné“ snímky. Rozprávky, v ktorých víťazí „dobro“ nad „zlom“, ich nedokážu osloviť. Idolmi nielen detí a mládeže, ale často aj mnohých dospelých sa stávajú hrdinovia akčných filmov. Aj mnohí z nás dospelých sa „utiekajú“ k imaginárnym hrdinom pochybnej virtuálnej reality, lebo je to ľahšie ako žiť svoj ozajstný originálny život s prekážkami a problémami.

Nenápadní rodičia vzorne sa starajúci o svoju početnú rodinu alebo obetavé sestričky v domove dôchodcov opatrujúce nevládne starenky a starčekov zostávajú v tieni dokonalých modelov a modeliek nepovšimnutí. Po súťaži hoci aj regionálnej „miss“ pozná tri „najkrásky“ takmer každý v bližšom i vo vzdialenejšom okolí. Časopisy a noviny prinesú na titulných stranách nielen ich fotografie, ale často aj obsažené interview. Všemocné médiá sa postarajú, že včera ešte neznáme dievčiny sa doslova zo dňa na deň dostanú do povedomia širokej verejnosti ako výnimočné osoby. Sú však naozaj až také výnimočné?

O obetavých skutkoch, ktoré dennodenne vykonávajú nenápadní ľudia pri pomoci iným ľuďom nezriedka aj s nasadením vlastného života, nevie často ani ich najbližšie okolie. Nehovoriac o tom, že takéto vzory skutočných ľudských osobností nie sú zaujímavé pre komerčné médiá. O prezentovanie ich filozofie života nemajú záujem. Nie je to však len vina médií, v ktorých područí sa človek súčasnosti ocitá stále viac a viac. Je to aj v nás divákoch, poslucháčoch a čitateľoch, ktorí bažíme za senzáciami a nie za všedným životom, v ktorom majú miesto tak radosti, ako aj ťažkosti. Akoby sme sa chceli vymaniť z reality a utiecť do virtuálneho sveta, kde sa strasieme všetkých problémov...

Varovné signály agresie a násilia z rozprávok

Aj naše deti sa chcú podobať skôr negatívnym ako pozitívnym hrdinom z rozprávok a filmov. Niet sa však čomu čudovať, keď v nás dospelých majú žiarivé príklady, ako si chceme zlepšiť vlastný imidž a ponášať sa na vzor z billboardu alebo televíznej obrazovky. Pri sledovaní rozprávok a detských filmov sú naše ratolesti často vystavené násiliu. Hoci aj pri pozieraní kreslenej rozprávky, kde kocúr rozmiaždi myšku panvicou. Potom sa však nemôžeme čudovať, že malým deťom robí radosť mučenie a zabíjanie zvierat... S pôžitkom

odtrhajú muchám krídla alebo slankou nafukujú žabu. Nie je ťažké domyslieť si, z čoho budú mať pôžitok, keď sa raz stanú dospelými. Nie sú potreby, ktoré sa u našich detí a mládeže vyvíjajú, zvrátené? A do akých nepredstaviteľných rozmerov sa ešte rozvinú, kým dospejú, ak budú pozerať v televízii nevhodné programy? Voľá-čo tu veru nie je v poriadku.

Je na nás dospelých, aby sme sa spamätali a v našich deťoch a mládeži zošľachťovali ich duchovný svet, a nie ho devastovali prevrátenými rebríčkami hodnôt aj v našom živote. Ak sa malému človečikovi už od útleho veku servíruje všade prítomná a oslavovaná súťaživosť a reklama, nemôžeme očakávať, že nám z neho narastie osobnosť s bohatým duchovným a citovým svetom, ktorá bude dostatočne silná zdolávať všetky životné prekážky. Ba skôr naopak, z takého človečika nám môže vyrásť osoba, ktorá bude pri prekonávaní životných prekážok bezradná. No a potom pri riešení svojho životného trápenia môže ľahko skĺznuť na šikmú plochu a začne sa utiekať k alkoholu, drogám.

Mladí ľudia potrebujú pozitívne vzory

V mládeži treba rozvíjať zdravú súťaživosť, nie však „dravosť“. Ak však budeme naše deti ostreľovať zo všetkých médií sloganmi, kde sa hovorí len a len o dokonalosti, prestíži a imidži, potom z nich nevyrastú osobnosti. Primnoho sa hovorí a píše o dokonalosti a „naj“ vo všetkom. Naším ratolestiam predstavujeme svet, kde majú miesto len najkrajší, najlepši, najdokonalejší, najvýkonnejší, najmúdrejší. Akoby na našej modrej planéte pre „tých druhoradých“ – nie najkrajších, nie najlepších, nie najdokonalejších, nie najvýkonnejších, nie najmúdrejších – už nebolo miesto.

Často pri obhajovaní tejto mylnej teórie argumentujeme poznatkom z prírody, že v nej prežívajú len najsilnejšie jedince a ostatné jej ratolesti nemajú právo na život. Nie je však vôbec pravda, že v zátisiach prírody prežívajú len najživotaschopnejšie jedince. V lese nenájdem dva stromy, ktoré by boli rovnaké. Ak by platilo pravidlo, že v lese prežívajú len najživotaschopnejšie jedince, potom by museli byť všetky rovnaké, krásne, zdravé. No a každý z nás sa môže na vlastné oči presvedčiť, že to tak vôbec nie je. Rovnako je to pri všetkých ostatných organizmoch našej zázračnej prírody – samozrejme, vrátane človeka.

V záujme každého dospelého človeka by malo byť, aby z našich detí vyrástli ľudia s bohatým duchovným svetom. Osobnosti, ktoré sa nepoddajú v pasovaní sa so životom ani pri zdolávaní tých najťažších prekážok. Nebudú pri ich prekonávaní hľadať únikové cesty podľa vzoru hrdinov z akčných filmov a plytkých seriálov. To si však od nás dospelých vyžaduje byť pre našich potomkov vzorom. Príkladov skutočných osobností z radov dospelých je však veľmi málo na to, aby oslovili všetku našu mládež. Každý rodič, a potom na druhom mieste učiteľ, by mal byť svetlým príkladom pre deti. Príkladom, ktorý je najlepším výchovným prostriedkom pri formovaní ich duševného sveta i rebríčka životných hodnôt.

Našu mladú generáciu by sme mali učiť zdravému sebavedomiu a zdravej súťaživosti, nie však dravosti a nadradenosti. Aspoň drobunké zmiečko pokory by malo kľíčiť nielen v každom z nás dospelých, ale mali by sme ho zasiať aj v našich ratolestiach. Ak by sa nám to podarilo, určite by sme neboli svedkami toho, ako sa školační posmieávajú krivkajúcej starenke alebo ako mládenec povie staršiemu pánovi, že tu už len zavadzia a mal byť dávno pod zemou... Potom sa veru nemusíme obávať, že naše deti budú očakávať od života len prechádzku ružovým sadom.

Miroslav SANIGA
Ilustračné foto stock.xchng

Spontánna radosť pri spoločnom tanci detí s Detským folklórnym súborom Čakanka.

Spoločné projekty zbližujú aj deti s mentálnym postihnutím

PARTNERSTVO SLOVENSKO – NEMECKO

Špeciálna základná škola v Novom Meste nad Váhom privítala hostí z nemeckého Johann-georgenstadtu. V rámci spoločného projektu prišlo na návštevu 12 žiakov (detí s mentálnym postihnutím) a 3 učiteľky-špeciálne pedagogičky partnerskej školy. Celý júnový týždeň sa niesol v znamení spoznávania Slovenska, našej kultúry a tradícií. Nechýbala však ani dobrá nálada, radosť, smiech a krásne zážitky.

Prospešné partnerstvo škôl

Partnerstvo medzi Špeciálnou základnou školou (ŠZŠ) v Novom Meste nad Váhom a Kurfürst-Johann-Georg-Schule v Johanngeorgenstadte trvá už od roku 2011. Cieľom partnerstva a celého projektu je spoznávanie partnerskej krajiny (histórie, kultúry, geografie, súčasnosti), zlepšenie sociálnych kompetencií v spoločenskom kontakte, zažitie a rozvíjanie tolerancie, internacionálnych vzťahov, integrácia detí s postihnutím do spoločnosti. Deti zo ŠZŠ v Novom Meste nad Váhom spolu s riaditeľkou školy Mgr. Zuzanou Baierovou a projektovou vedúcou Mgr. Evou Révayovou mali možnosť krajinu partnerskej školy navštíviť a spoznávať uplynulý školský rok v mesiaci júni.

Spoločne na Gazdovskom dvore v Turej Lúke.

Paralympiáda ako súčasť poznávania

My sme časť Európy – v takto nazvanom projekte sa žiaci oboch škôl zaoberali témou *Krajina a ľudia*. Na samom začiatku obsahovo pútavých dní deti spoznávali Slovensko prostredníctvom športu. Spoločne sa zúčastnili VI. ročníka školskej paralympiády v rámci Olympijských festivalov detí a mládeže Slovenska. Najskôr sa prostredníctvom počítačovej prezentácie dozvedeli niečo o športe a úspešných slovenských športovcoch. Vzápätí sa všetci prakticky vrhli do jednotlivých športových disciplín a súťaží. Súťažili v duchu hesla Olympijských festivalov detí a mládeže Slovenska a zároveň i našej paralympiády: „Rýchlejšie, vyššie, silnejšie, čestne a v priateľstve.“ Nuž a na záver paralympiády boli najlepší športovci odmenení medailami, diplomami i vecnými cenami.

Slovenské tradície na Gazdovskom dvore

Šťastie detí z ich športových úspechov vystriedala zvedavosť pri spoznávaní sloven-

Vystúpenie Petra Hlbockého so synom Martinom: Ja som dobrý remeselník.

ských tradícií. A tak sa všetci vybrali do Gazdovského dvora v Turej Lúke. Tu sa deti oboznámili s tradičným spôsobom života v minulosti na kopaniciach v myjavskom regióne. Prezreli si stálu expozíciu myjavských krojov, remeselné nástroje, dobové zariadenie domu a chov hospodárskych zvierat. Aspoň na chvíľu sa všetci stali účastníkmi bežného života tejto poľnohospodárskej usadlosti, dokonca sa naučili pripravovať lekvárové perky s makom a tvarohom. Nemeckí kamaráti tak mohli ochutnať i jedno z typických regionálnych jedál. Slovenské tradície prišiel na Gazdovský dvor deťom priblížiť i Peter Hlbocký, dlhoročný člen Slovenského ľudového umeleckého kolektívu, so synom Martinom. Prostredníctvom vystúpenia *Ja som dobrý*

remeselník ukázali bohatú mozaiku slovenského hudobného folklóru, predstavili typické slovenské ľudové hudobné nástroje (harmoniku, heligónku, píšťalku, fujaru, ozembuch, gajdy, nineru, drumblu, mrm-lák). Prítomnosť otca a syna deti opäť potešila, veď všetci sa stali aspoň na pár desiatok minút súčasťou „remeselníckeho jarmoku“ a spoznali typické slovenské remeslá. To, že ľudová hudba a folklór majú v slovenskej kultúre dlhú tradíciu a hudba je po stáročia neodmysliteľnou súčasťou života slovenského národa, sa nemeckí kamaráti presvedčili i počas vystúpenia detského folklórneho súboru Čakanka z Nového Mesta nad Váhom.

Za kultúrou i históriou s nadšením i so zvedavosťou

Slovenskú kultúru i históriu hostia z partnerskej školy spolu s domácimi deťmi spoznávali i prostredníctvom návštevy Pamätnej izby Ľudmily Podjavorinskej (známej spisovateľky kníh pre deti, ktorej diela sú preložené i do nemeckého jazyka) v Bzinciach pod Javorinou. V piešťanskom Balneologickom múzeu si spoločne prezreli expozíciu balneológie a histórie slovenských kúpeľov, minerálnych vôd Slovenska, národopisu a archeológie. V hlavnom meste Slovenska zas počas jazdy vláčikom „Prešporáčikom“ sa všetci na chvíľu preniesli do histórie a dôb Márie Terézie. Previezli sa krásnymi malebnými uličkami a zákutiami starej Bratislavy a kochali sa výhľadmi na Starú radnicu, Rolandovu fontánu, Kostol sv. Martina, Michalskú bránu, množstvo palácov a iných historických pozoruhodností.

Súčasnú Slovensko od Váhu po Dunaj

Geografiu a súčasnosť krajiny všetky deti spoznávali a pozorovali prostredníctvom vyhládokovej plavby po rieke Váhu a jazere Šĺňave. Vláčikom „Piešťanským expresom“ zas brádzili ulice Piešťan a Kúpeľným ostrovom. Súčasný život v meste mohli pozorovať počas prechádzky centrom Nového Mesta nad Váhom, ale i Bratislavy. V Bratislave navštívili i ZOO, kde na všetky deti čakal pohľad do tajov prírody, zvieracej ríše a Dinopark s unikátnou výpravou do starohôr za množstvom dinosaurov.

Mgr. Monika ŠUPATÍKOVÁ, foto autorka

„Zlatí“ paralympionici na besede so žiakmi v Klenovej

CHVÁLA PROJEKTU NA KOLESÁCH

Slovenský paralympijský výbor (SPV) už od roku 2003 organizuje športovo-kultúrno-vzdelávaciu kampaň s názvom Na kolesách. Otcom projektu je bývalý paralympionik, víťaz Letných paralympijských hier v Sydney 2000 v dráhovej cyklistike Radovan Kaufman, ktorý roku 2003 pri zrode kampane intenzívne pomáhal, avšak počas toho prehrál svoj boj s rakovinou a vo veku 25 rokov zomrel. Kampaň sa stala významným projektom SPV, ktorý ako hlavný organizátor prijal myšlienku zbierky finančných darov na prístroje v boji proti rakovine.

Okrem zbierky finančných prostriedkov je cieľom kampane osveta a akcent na športovú stránku projektu. Jej podstatou je prejsť stanovenú symbolickú trasu na nemotorovom kolieskovom prostriedku alebo zapojiť sa do pohybových aktivít, čím účastníci aktívnou formou prispievajú k boju proti rakovine. Osveta formou besedy v školách pod názvom *Odkaz Radovana Kaufmana* za účasti paralympijských športovcov má informovať o prevencii nádorových ochorení a pokračovať v myšlienke Radovana Kaufmana – aktívne a s odhodlaním vytrvalo bojovať proti tejto zákernej civilizačnej chorobe.

Šťastlivci si „zapinkali“ so šampiónmi

ZŠ s MŠ Klenová v okrese Snina so do projektu zapojila už po druhýkrát. V júni v rámci celodenných aktivít bol pre žiakov pripravený program zameraný na športové aktivity. Už predpoludním sa nielen žiaci, ale aj pedagogickí a nepedagogickí zamestnanci školy, deti materskej školy i žiaci ZŠ s MŠ Kalná Roztoka zapojili do jazdy na bicykli či kolieskových korčuľach a prešli takmer 2 km dlhú symbolickú trasu v obci. Za dobrovoľný finančný príspevok do zbierky žiaci získali zaujímavú hračku jojo s logom SPV a následne už zvedavo počúvali životné

příbehy našich „zlatých“ paralympijských športovcov Rasfa Revúckeho a Martina Ludrovského, ktorí v družstve spolu s Jánom Riapošom získali na paralympiáde v Londýne 2012 zlatú medailu v stolnom tenise. Ich rozprávanie formou prezentácií dopĺňala manažérka SPV Katarína Kleinová. A keďže žiaci školy pod vedením Mgr. Martina Štofika sa stolnému tenisu intenzívne venujú a reprezentujú školu v krajskej lige, o otázky nebola núdza. Po skončení besedy, autogramiáde a fotografii na pamiatku

mali vybraní žiaci česť zahrať si so skutočnými slovenskými medailistami. Projekt Na kolesách pokračoval v Klenovej koncom júna športovým predpoludním, počas ktorého mali žiaci možnosť získať medailu za absolvovanie jazdy zručnosti na bicykli. Veríme, že aj finančná čiastka vyzbieraná v našej škole prispieje k zakúpeniu prístroja slúžiaceho na výskum rakoviny.

Mgr. Jaroslava ŠAFFOVÁ
Foto autorka

Letná environmentálna škola v Senci zaujala

UŽITOČNE OBKLOPENÍ PŘÍRODOU

V závere predchádzajúceho školského roka sme v ZŠ J. G. Tajovského v Senci už po druhýkrát pripravili pre žiakov se-neckých škôl Letnú environmentálnu školu. Naším hlavným cieľom bolo ponúknuť žiakom možnosť navštíviť zaujímavé miesta a vzdelávať sa pod vedením odborníkov.

Prvý výjazd smeroval do neďalekého rakušského Marcheggu, kde sme pod vedením Mgr. A. Popoviča navštívili najväčšiu kolóniu bocianov v strednej Európe hniezdiacu na stromoch. Ani doteravé komáre nás neodradili od úžasného predstavenia bocianov krímiacich svoje mláďatá. Nasledovala návšteva zámku Orth a príľahlého Zámckého ostrova, kde sme zážitkovou formou spoznávali tajomstvá lužného lesa Národného parku Donau-Auen. V lužnom divadle sme sa sami stali spoluvytvorcami dunajských luhov.

Ďalšia časť projektu nás zaviedla na Včelársku paseku do Kráľovej pri Senci. Sprewádzal nás pán R. Moravčík, ktorý okrem pútavého rozprávania predviedol žiakom ukážky chovu včiel v minulosti

a dnes. Žiaci pochopili význam včiel nielen z hľadiska úžitku pre človeka, ale aj ich nezastupiteľnosti v prírode. Posledný deň nášho programu bol venovaný životnému prostrediu Senca a jeho okolia. Naším hosťom bola Ing. V. Kolozsváriová z oddelenia verejnej zelene, údržby a čistenia mesta Mestského úradu v Senci. Jej prednáška priblížila žiakom zeleň v Senci a jeho okolí. Dozvedeli sme sa veľa informácií o možnostiach likvidácie odpadu v našom meste a o jeho separácii. Na záver dostali žiaci priestor na vypracovanie návrhov na letnú výsadbu zelene v meste.

Mgr. Ľubica BLAHOVÁ

Foto archív školy

Prestíž školy sa meria úspechmi jej žiakov v súperení s rovesníkmi

ZŠ PUGAČEVOVA V HUMENNOM

Základná škola Pugačevova v Humennom ocenila na konci školského roka 2012/2013 úspechy svojich žiakov, ktoré dosiahli v celoslovenských, krajských, regionálnych, okresných či školských súťažiach. Dosiahli ich vďaka vlastnému úsiliu, zodpovednosti a plneniu si svojich povinností. Nesmieme však zabudnúť ani na výdatnú pomoc a podporu pedagogických pracovníkov, ktorí im ju v rámci prípravy na jednotlivé súťaže poskytli.

Uplynulý školský rok bol bohatý na jazykové, prírodovedné, spoločenskovedné a športové súťaže, do ktorých sa zapojili desiatky žiakov našej školy. Úspechy sme žali takmer vo všetkých súťažiach, organizovaných či už na úrovni okresu, kraja, alebo v rámci celého Slovenska.

Nedá mi nespomenúť prvé miesta v obvodných kolách Olympiády v anglickom jazyku (Monika Ivančáková), v Biologickej olympiáde (Jana Vajsová), v recitačnej súťaži Šaliansky Maľko (Mária Havrišková) či rovnaké triumfy v atletike, vo florbale, v bedmintoni a mnohé ďalšie. Viaceré ceny, respektíve čestné uznania získali naši žiaci aj v súťažiach Gorazdovo výtvarné Námestovo, Európa v škole či Literárne talenty.

V súťažiach na krajskej úrovni si najúspešnejšie počínali atléti, ktorí si vybojovali 3. miesto, čím nadviazali na minuloročné úspechy našich žiakov. Základná škola

na Pugačevovej ulici zaznamenala veľký úspech aj v rámci Slovenskej republiky vo viacboji všestrannosti, zaslúžil sa oň

žiak Patrik Megela. Pre našu školu získal druhé miesto a hrdí sa titulom vicemajstra Slovenska. V prostredí našej školy vyrastal aj ďalší športový talent – Július Firkaľ, ktorý v drese VK Chemes Humenné v kategórii žiakov a kadetov získal titul vicemajstra Slovenska vo volejbale. Úspešnou reprezentáciou i v ďalších športoch výrazne prispel k dobrému menu školy. Ocenení boli aj žiaci, ktorí si vynikajúco počínali v školských súťažiach – Pugačevský klokan, Veľká Morava, Štúrovi, Hľadá sa líder z anglického a nemeckého jazyka, Čitateľská superstar, Súťaž o najlepšieho recitátora detskej básničky, O najkrajšiu báseň o separovaní odpadu a pod. Veríme, že aspoň takéto úspechy, keď nie ešte väčšie, budeme ťať aj budúci školský rok.

Mgr. Silvia BRZYCHCYOVÁ
Foto Peter POLANSKÝ

Divadelné príbehy silnejšie ako strohý dejepis

DEVÄŤ STOROČÍ HLOHOVCA

Hlohovec – Frašták – Galgóc. Je jedno, ktorý z variantov si na pomenovanie mesta na Považí zvolíte. Nemôžete sa pomýliť: ide o to isté mesto, ktoré v historickom horizonte niekoľkokrát zmenilo svoje meno. Má na to viac ako právo, veď počas rokov 1113 – 2013 prešlo mnohými zmenami: padalo, vstávalo, bojovalo, trpelo, víťazilo, a zakaždým nieslo v historickom batôžku osudy veľkých rodov i obyčajných ľudí. Deväťsto rokov existencie mesta oslavujú Hlohovčania mnohými sprievodnými akciami. Základná škola na Podzámskej ulici (6. ZŠ) v Hlohovci toto výročie pochopila ako výzvu na oživenie regionálnej histórie, a to svojším spôsobom.

Do projektu *Deväť storočí nášho mesta* zapojila spomínaná škola nielen svojich žiakov, ale i iné kultúrne a mestské organizácie. Išlo o projekt netradičného divadelného predstavenia, ktoré bolo doplnené premietaním historických dokumentov aj slovným výkladom riaditeľa hlohovského Vlastivedného múzea Mgr. Jozefa Urminského. Na scéne oživali v chronologickom poradí príbehy a životné osudy rodov a majiteľov Hlohovského zámku, v novo-

dobom slede ich vystriedal príbeh martyrov Šuleka a Holubyho, ale aj tanečno-pohybové kreácie v spartakiádnom duchu či v duchu pionierskych pochodov druhej polovice 20. storočia.

Úsilie pedagógov s nádherným efektom

Scenár predstavenia naštartoval „časostroj“; ten skomplikoval situáciu skupinke detí,

ktoré sa prepadli do histórie. Za okružným stolom s dvanástimi sviečkami oživali postupne veľikáni našej regionálnej histórie a „stoličky“ sa zaplňali príbehmi, ktoré boli silnejšie ako strohé dejepisné učivo. Do projektu boli vtiahnutí aj dospelí amatérski herci z Hlohovca, niektorí z nich dokonca v dvojrole speváka i herca. Novodobú históriu vkusne ilustrovalo vystúpenie členov Folklórneho súboru Šulekovčan, ale aj spevácko-gitarové sólo speváka mladšej generácie, ktorý v závere rozospieval starých i mladých. „Znovuoživené“ historické postavy v závere sformulovali budúcim generáciám svoj odkaz. Ten napokon zhrnula riaditeľka školy Mgr. Eva Dudonová takto: „Ak sa nám podarí priblížiť deťom históriu ich rodiska, vštepiť im vznešené ciele, odkaz ich predkov, našli sme dobrú cestu, po ktorej môžu kráčať.“

Divadelné predstavenie bolo jedinečné nielen preto, že dalo šancu stretnúť sa v hereckej akcii deťom i dospelým, ale i mnohými inými zvláštnosťami: združilo viac ako 80 účinkujúcich vo veku od 6

do 80 rokov; skĺbilo prácu historikov-profesionálov s prácou učiteľov a dobrovoľných organizácií pôsobiach v regióne. No a v neposlednom rade v takmer dvojhodinovom programe previedlo Hlohovčanov deviatimi storočiami histórie

mesta v púťavom slede udalostí, ktoré do dnešného dňa istým spôsobom zasahujú aj do ich súčasných životov.

Ako zdôraznila Mgr. Eva Dudonová, vymenúvanie ľudí, ktorí sa spolupodieľali na výslednom efekte projektu, by bolo veľmi dlhé. Nemožno však obísť vklad hlavných koordinátorky – učiteľky PhDr. Heleny Kolníkovej, ktorá sa na megaprojekte podieľala ako scenáristka, organizátorka, režisérka a pod. Vedela zmobilizovať masu dobrovoľníkov, ktoré boli ochotné šíť dobové kostýmy, nacvičovať hudobno-pohybovú choreografiu, skúšať texty, spracovávať dobový materiál, postarať sa o scénu či ozvučenie... Výsledný efekt sa nedostavil bez práce ani bez nadštandardného úsilia, ktoré vo veľkej miere prekračuje rámec povinností pedagógov.

Väčšina učiteľov spomínanej školy v Hlohovci sa však zhoduje v jednom: Ak neukážeme deťom chuť pracovať, tvoriť, aktívne živiť svoj vzťah k histórii, nemôžeme od nich žiadať, že budú automaticky milovať svoj kraj. Rodné mesto – to nie sú len dáta, čísla, budovy a ulice. Sú to v prvom rade ľudia a ich vzťahy, priestor, kde sa buduje nielen ich prítomnosť, ale aj budúcnosť.

PhDr. Gabriela MAGALOVÁ, PhD.

Skúsme učiť tento rok „iba“ o vode!

Počas horúcich letných týždňov sme vodu vnímali predovšetkým ako zdroj prepotreb-ného osvieženia. Práve v najpálivej-

ších dňoch som si sadal k počítaču, aby som „v predstihu“ napísal príhovor, ktorý budete čítať už na začiatku nového školského roka. Nežiada sa mi slávnostných slov ani nadšeného očakávania. Dobrí učitelia sami najlepšie vedia, čo ich čaká a čo by chceli robiť lepšie ako v predchádzajúcom období. Ja môžem iba načrtnúť, čím by som začal, keby som dostal od riaditeľa školy dôveru a celý rok by som mohol učiť povedzme o vode. Viem, že by som tým mal privilégium, aké sa riadnym zamestnancom nedostáva, pretože sú viazaní vopred stanoveným štátnym a školským vzdelávacím programom. Navyše by som nemusel dodržiavať stanovenú dĺžku vyučovacej hodiny a o vode by som sa mohol so žiakmi rozprávať na každom predmete, ktorý by som si vybral. Viem, že takúto voľnosť by mi nijaký riaditeľ nedal, a ak by ma chcel v škole udržať bárs po kamarátskej línii, odháňal by ma od seba učiteľský zbor. Zaberal by som miesto mladému kvalifikovanému učiteľovi alebo by som dráždil skúseného, ktorý presne vie, čo a ako má žiakov učiť.

Vrátim sa preto radšej ešte počas prázdnin k svojej profesii. Nevzdám sa však myšlienky, že by sa tento školský rok mohol nazývať Rokom vody. Nemusela by ho predchádzať mediálna kampaň, nežiadalo by si to náklady navyše schváleného rozpočtu ani mimoriadne organizačné opatrenia. Stačilo by, podľa môjho náhľadu, keby si každý, kto plní zodpovednú učiteľskú misiu, povedal: hoci sa radi rozvážame v dopravných prostriedkoch kŕmených výrobkami z ropy, voda nám bola toto leto taká vzácna, že si vskutku zaslúži našu neodkladnú pozornosť. A nie celoročnú, ale doslova celoživotnú.

Neočakávajte odo mňa metodické pokyny, nechcem strátiť nijakými organizačnými opatreniami. Dosť z tohto a podobného od vás žiadajú nadriadení. Nikto z nich vás však nemôže prinútiť, aby ste si nevzali vodu za svoju celkom osobnú tému. Nemusíte ju uvádzať medzi výchovnými ani vzdelávacími cieľmi. Stačí, keď si – povedzme podobne ako ja – napíšete na kusok papiera, do ktorých predmetov by ste mohli vodu „prepašovať“ tak nenápadne, že kým to nadriadení zbadajú, už máte na svoju stranu naklonených svojich žiakov. Dobré vieme, že to nie je zanedbateľná skupina, o svojej nesmiernej dôležitosti vás usvedčujú opakované a tak vytrvalo, že na ich stranu sa jednoznačne prikláňajú aj ich nie vždy a vo všetkom všímaví rodičia. Ale aby som sa nekrútil iba na vode, vyslovujem vám občiansku dôveru, že hlboký zmysel obsahu výučby vy sami nachádzate v ďalších základných, trvalých a ničím „módnym“ nahraditeľných hodnotách. Máte preto morálne aj profesionálne právo svoje najvůtorejšie presvedčenie uplatňovať predovšetkým tam a vtedy, keď vaše kolegyne, kolegovia strácajú trpezlivosť a niektorí dokonca zmysel svojej práce.

Dušan MIKOŠ

V tomto čísle začíname uverejňovať seriál Keď remeslo malo zlaté dno. Na podporu propagácie sčasti zabudnutých či ešte živo aktuálnych remesiel Ústredie ľudovej umeleckej výroby organizuje v Bratislave každoročne na konci prázdnin Dni majstrov. Foto Tomáš MIKOLAJ

Keď remeslo malo zlaté dno

Remeslá a cechy predstavujú dnes takmer zabudnutý svet. Vytrácajú sa nielen ako reálne s konkrétnym obsahom, ale aj zo živej reči. Kde-tu občas zarezonujú vo frazeologizmoch, čiže ustálených slovných spojeniach, ako napríklad „remeslo má zlaté dno“, „urobiť riadny cech“, „šuster, drž sa kopyta“, „vyklúlo sa šidlo z vreca“, „ševcov deti chodia bosé“ alebo „učeň – mučeň“. Okolnosti vzniku či významy týchto frazeologizmov sú však známe zväčša už len staršej generácii.

A iba málokto dnes pozná presný či pôvodný význam slov cajch, cajgár, valchár, cvok, dratva a šidlo, herberg, majsterštuk či remek, modrý pondelok, viecha. Mnohé z nich by sme nenašli ani v pravopisných príručkách alebo slovníkoch. Pritom pred sotva sto rokmi patrili do bežnej slovnice zásoby našich predkov. A dnes azda už len generácia päťdesiatnikov a od nich starších pamätá na kedysi obľúbenú detskú hru, ktorá sa začínala slovami: „My sme dvaja

remeselníci, prichádzame z ďalekej krajiny, naše remeslo sa začína písmenom...“. Viaceré remeslá majú pradávný pôvod. Veď už na úsvite dejín sa človek potreboval stravovať, obliekať, kdesi bývať či kultivovať svoje okolie. Tieto potreby stáli pri vzniku prvých remesiel, akými boli mäsiarstvo, pekárstvo, hrmčiarstvo, kožušníctvo, krajčírstvo, obuvníctvo, kováčstvo či tesárstvo. Napriek značným časovým i teritoriálnym posunom možno konštatovať, že skutočný rozvoj remesiel v Európe nastal až v stredoveku, a to v mestskom prostredí. Remeselníci v uhorských stredovekých mestách, a teda aj na Slovensku, patrili zväčša medzi stredné vrstvy obyvateľstva. Len zriedkavo boli početnejšie zastúpení v radoch patricijov, čiže najbohatších mešťanov, no nepatrili ani medzi chudobnú mestskú vrstvu. Typický stredoveký remeselnícky majster vlastnil stredný alebo menší dom, remeselnícku dielňu s príslušnými nástrojmi pre seba a svojich zamest-

nancov, ktorí spolu s ním pracovali. Často však vlastnil aj väčší či menší kúsok poľa, záhrady alebo vinohradu. Podobne ako v západnej Európe, aj v našich mestách sa už v stredoveku vytvorili a všeobecne rozšírili tri stupne v rámci remeselníckeho stavu, a to učni, tovariši a majstri. Koncom stredoveku začali vznikať záujmové združenia remeselníckych majstrov – cechy. Remeselníci a cechy, ktoré boli oficiálne rozpustené zákonom roku 1872, po niekoľko storočí významne dotvárali kolorit našich miest. Bez nich by ktorékoľvek mesto či mestečko bolo len pustými kulisami. V budúcich pokračovaniach na stránkach Učiteľských novín priblížime čitateľom život remeselníkov a jednotlivé remeslá a cechy v časoch, keď sa vpravelo, že remeslo má zlaté dno. Už v nasledujúcom to bude mieškarstvo, po ňom príde na rad medovníkarstvo.

Doc. PhDr. Vladimír SEGEŠ, PhD.

Ponuky pre pedagogických zamestnancov

Písať na tému profesie sa vyslovene žiada na konci posledných prázdnin absolventov vysokých škôl, keď mnohým sa končia študentské časy a spoločnosť od nich očakáva, že jej začnú vracaať to, čo investovala do ich odbornej prípravy. Pre tých, ktorí nemajú záujem odísť pracovať do zahraničia a seriózne si hľadajú prácu doma, to znamená súbežne sledovať pracovné ponuky s dlhodobější perspektívou, objektívnosť finančného ohodnotenia počiatočných výkonov absolventov škôl, spoločenský a praktický význam práce skúsených a osvedčených zamestnancov. Nie je to jednoduché, mladí ľudia sa zo školského a z rodinného prostredia začínajú rozhliadať po „svete práce“ a na jeho „trhu“ sa ich súkromný život začína strátať so spoločenskou realitou. Niektorí majú šťastie, že vláda alebo Európska komisia vyčlení štartovaciu finančnú sumu ako podnet pre zamestnávateľov na vytvo-

renie ďalších pracovných miest práve pre čerstvých absolventov škôl. Sú to zvyčajne krátkodobé opatrenia, a už neraz nemali trvalejší efekt, preto aktívnejší hľadajú čo najviac informácií o tom, kde by sa chceli – a mohli – zamestnať. Ako je to v oblasti školstva? Informujú o tom správcovia portálu Profesia.sk, ktorí uvádzajú, že patrí medzi 15 najnavštevovanejších webov na Slovensku a od 1. júna začali s iniciatívou nazvanou EduJobs.sk: „Spustením nového portálu sa snažíme sprostredkovať školám najkvalitnejších uchádzačov. Jednoducho, rýchlo a prehľadne. Chceme, aby sa k pracovným ponukám v školstve dostal čo najväčší počet uchádzačov, ktorí chcú pracovať ako učitelia alebo nepedagogickí pracovníci.“ Ponuky pre školy a zriaďovateľov na ňom zverejňujú bezplatne, a ako dodávajú, prostredníctvom neho sa uchádzači majú možnosť dostať k informáciám o pracovných ponukách priamo.

Dušan MIKOŠ

Vivat, talianska gastronómia

Strana 18

Veda v akcii

Strana 19

Žiaci vytvárajú dobré predpoklady na financovanie

Hovoríme s Ing. Ľubomírom Tóthom, riaditeľom SOŠ vo Vranove nad Topľou.

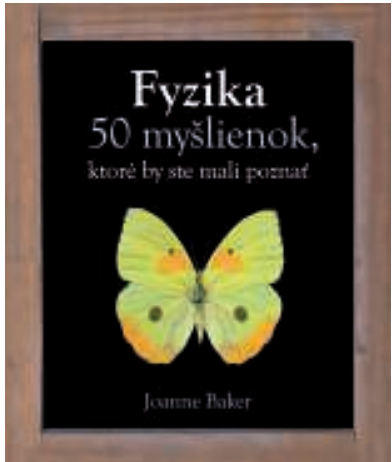
Strany 20 a 21

Centrum vzdelávania a prípravy a jeho perspektíva

Strany 22 a 23

Zákonitosti pohybu, kvantové záhady

Strana 24

PSK

Projekt približuje
Európu mladým

Už po ôsmy raz mal Prešovský samosprávny kraj (PSK) jednu zo svojich stredných škôl v európskej súťaži *Secondary Schools Competition* (Súťaž stredných škôl), ktorú organizujú členovia Výboru regiónov Európskej únie. Do tohtoročného kola nominoval predseda PSK Peter Chudík, ako dlhoročný člen Výboru regiónov, Gymnázium Leonarda Stöckela v Bardejove. V súťaži, ktorá pozostávala z vedomostného kvízu o Európskej únii a z napísania esejí na tému súvisiacu s prebiehajúcim Európskym rokom občanov, si najlepšie viedli študenti Dávid Almássy a Ján Čverha. V esejí využili svoje poznatky o téme, čo znamená európske občianstvo a aké sú práva európskeho občana. Odmenou im bola júlová návšteva Bruselu, kde sa zúčastnili niekoľkých stretnutí s významnými miestnymi a regionálnymi politikmi a so študentmi z celej Európy.

Tohtoročná Súťaž stredných škôl sa uskutočnila v siedmich krajinách Európskej únie, a to v Poľsku, Estónsku, Írsku, Litve, Rumunsku, vo Veľkej Británii a na Slovensku. Víťazných 42 študentov (po dvoja z každej zúčastnenej školy) sa právom stretlo v Bruseli. Od 2. do 4. júla ich čakal zaujímavý program, v rámci ktorého okrem už spomenutých stretnutí s európskymi politikmi sa zúčastnili aj plenárneho zasadnutia Výboru regiónov, navštívili Európsky parlament a vo voľných chvíľach spoznávali historické krásy Bruselu.

Študenti bardejovského gymnázia predstavili svoju školu, mesto, kraj a Slovensko veľmi zaujímavou prezentáciou počas zvláštnej schôdze skupiny Európskej aliancie vo Výbore regiónov. Obaja boli výbornými vyslancami PSK na európskej pôde. Možnosť osobne sa zúčastniť podnetných diskusií a zažiť atmosféru európskych inštitúcií ich pozitívne inšpirovala do blízkej budúcnosti.

Ako zaznelo na rokovaní vo Výbore regiónov, výbor je hlasom miestnych a regionálnych orgánov v Európe, ktoré sú zdrojom demokracie v Európskej únii. Súťaž stredných škôl pomôže viac priblížiť otázky, ktorými sa politici vo výbore zaoberajú, mladým ľuďom v európskych regiónoch. Je skutočne dôležité, aby politici poznali názory mladých ľudí, keďže práve oni ponese následky ich súčasných rozhodnutí.

Výbor regiónov je inštitúcia Európskej únie, ktorá zastupuje miestne a regionálne orgány v Európe. V predchádzajúcich rokoch reprezentovali PSK študenti z Prešova, zo Sabinova, Svidníka, Sniny, z Lipian, Humenného i Medzilaboriec.

Veronika FITZEKOVÁ, hovorkyňa PSK

SOŠS K. N. MESTO

Výučný list
z automobilky

Stredná odborná škola strojnícka v Kysuckom Novom Meste už druhý školský rok uskutočnila záverečné skúšky učebného odboru mechanik-specialista automobilovej výroby vo firme KIA Motors Slovakia. Strategicky významná spoločnosť na Slovensku sa mimoriadne podieľa na odbornom vzdelávaní mládeže najmä v strojárskom a automobilovom odvetví. Žiaci už počas štúdia absolvujú odborný výcvik v jej prevádzkach, a tak získavajú nielen zručnosti, ale vnímajú aj pracovné prostredie a pracovnú disciplínu a zodpovednosť v takomto koncerne. Vyvrcholením je spomínaná záverečná skúška, ktorá sa koná za prítomnosti skúšobnej komisie a zástupcu stavovskej organizácie.

Mgr. Zdenka BALLAYOVÁ,
zástupkyňa riaditeľa

Vivat, talianska
gastronómia

SOŠHSaO BANSKÁ BYSTRICA

Vďaka projektu Leonardo da Vinci *Tajomstvo talianskej kuchyne 2* sa dvadsať učiteľov odborných predmetov zo Strednej odbornej školy hotelových služieb a obchodu v Banskej Bystrici zúčastnilo študijného pobytu zameraného na odborné vzdelávanie a odborné exkurzie v meste Spolete v stredotalianskom regióne Umbrii. Pobyt bol rozdelený na jesennú a jarnú etapu, každá trvala sedem dní.

Miestna hrdosť

Program stáže bol orientovaný predovšetkým na spoznávanie talianskej gastronómie a turistických reálií. Veľmi zaujímavá bola návšteva hotelovej akadémie v Spolete. Talianski partneri nás okrem srdečného privítania potešili aj odborným sprievodným slovom a ochotou podeliť sa so svojimi skúsenosťami a názormi. Slovenskí učitelia s uznaním ocenili vybavenosť odborných učební školy a organizáciu práce. Škola je síce situovaná v starej historickej budove, ale právom ju možno označiť za súčasnú a modernú. Ďalšia exkurzia nás zaviedla do vinárskych závodov Arnaldo Caprai, spojená bola aj s ochutnávkou vín. Ozaj, povedali by ste, že v Taliansku sa vyrába viac ako

1 300 významnejších druhov vín z vyše 1 200 druhov hrozna? A v minulosti tu údajne pestovali až 3 000 druhov hrozna! V Umbrii sú pyšní na špecifické vína sagrantino a chianti zo 4 odrôd hrozna. Od tamjšieho someliéra sme sa dozvedeli, že každá dobrá reštaurácia by mala mať aspoň desať druhov pohárov na víno.

Navštívili sme tiež agroturistické zariadenie, ktoré nás očarilo malebnosťou okolitej krajiny, ale aj pokojnou vidieckou atmosférou, umocňovanou množstvom domácich zvierat, krásne zoradenými vinicami, typickými stredomorskými rastlinami, vľúdnyimi a ochotnými hosťami. Sú zvyknutí na tvrdú poľnohospodársku prácu aj na častých návštevníkov z veľkých miest, ktorí tu nachádzajú pokoj a oddych a zároveň predstavujú významné ekonomické zdroje pre agroturistické podniky. Tie okrem poskytovania základných služieb cestovného ruchu (ubytovanie a stravovanie) ponúkajú aj dnes také cenené animačné služby a služby spojené s pobytom na vidieku. Popritom dokážu zásobovať vlastnými potravinárskymi produktmi (víno, olivový olej, mäso a mäsové produkty, sry, ovocie, zeleni-

na, pekárske výrobky, cestoviny) miestnu obchodnú sieť aj svoje reštaurácie v mestách. Vynikajúci príklad fungovania filozofie miestnych surovín v miestnych jedlách a produktoch v praxi, vhodná inšpirácia pre podnikateľov na Slovensku.

Typické menu Umbrie

Ďalej sme absolvovali exkurziu v čokoládovni Perugina Nestlé v Perugii. Má takmer 100-ročnú históriu výroby a nevšedný je jej nový koncept. Popri potravinárskej veľkovýrobe sa zamerala aj na využitie turistického potenciálu. Záujemcom umožňuje prezrieť si za poplatok výrobu čokolády v jednotlivých výrobných etapách, vypočúť si históriu jej výroby spojenú s premietaním videoprodukcí. Samozrejmosťou je ochutnávka čokolády a nákup čokoládových výrobkov a suvenírov v podnikovej predajni. Silným odborným zážitkom bola lekcija varenia na tému *Typické menu regiónu Umbrie*. Mali sme možnosť nahliadnuť do zákulisia prípravy talianskych špeciá-

a čo-to z výrobných postupov si aj vyskúšať. Najviac nás očarilo grilované mäso a zemiakové pirohy plnené ricottou preliate paradajkovou omáčkou a strúhaným syrom. Jedlo, pravdaže, bez paradajkovej omáčky, by sa dalo prirovnať k slovenským pirohom plneným syrom. Zistili sme, že v gastronómii nie je nič nemožné. Z dezertov nám okrem pomerne známej *panna cotty* (smotany z varenej so želatínou na lahodný studený krém) zachutil aj menej známy dezert *semi-fredo* – vyrába sa zo šľahaných žĺtkov

s cukrom a píniovými orieškami, po zamrazení pripomína nezvyčajnú zmrzlinu. Na uliciach sme si všimli typickú špecialitu *porcchettu*, čo je pečené prasiatko zrolované so všetkými vnútornosťami a zrezávané po vrstvách.

Svoje čaro mala exkurzia v olivovom mlyne Montefalco spojená s degustáciou panenského olivového oleja. Aj pri tejto návšteve bola samozrejmosťou videoprodukcia zberu olív a ich spracovania na výnimochý olej a takisto nákup kvalitného olivového oleja. Mimochodom, kraj Umbria je vďaka olivovým hájom a viniciam označovaný za zelené srdce Talianska.

Silná inšpirácia

Završením programu bolo vyhodnotenie pobytu so slávnostnou večerou a s odovzdávaním certifikátov v jednej z najlepších reštaurácií Spoleta. A na záver čerešnička na torte – celodenná návšteva Ríma. Ale to už je námet na ďalší článok. Aspoň v skratke: videli sme Koloseum, Kapitol, Španielske námestie i schody,

Fontánu di Trevi, Panteón a nadýchali sa pravej talianskej atmosféry. A získali aj nový elán a chuť do krásnej, no náročnej pedagogickej práce. Projekt tak v plnej miere splnil svoj cieľ: účastníkov odborne obohatiť a nadchnúť pre stále atraktívnu a obľúbenú taliansku kuchyňu. Všetky získané poznatky a skúsenosti budeme, samozrejme, ďalej odovzdávať našim študentom, budúcim odborníkom v oblasti gastronómie a hotelierstva.

Ing. Jana KORBELOVÁ

Projekt sa končí, priateľstvá zostávajú

SPŠHSaO ZVOLEN

V novembri 2011 Stredná odborná škola (SOŠ) hotelových služieb a obchodu vo Zvolene začala pracovať na dvojročnom projekte *Cesta dvoma storočiami – The journey through two centuries* v rámci programu Školské partnerstvá Comenius. Cieľom projektu bolo porovnať, ako dôležité udalosti 19. a 20. storočia zasiahli do vývoja partnerských krajín, konkrétne Poľska, Španielska, Francúzska, Turecka a, samozrejme, Slovenska, obohatiť sa o poznatky dotknutých národných kultúr a realizovať ďalšie zaujímavé aktivity. Po návšteve jednotlivých krajín v dňoch 21. až 25. mája 2013 sa učitelia a žiaci školy zúčastnili posledného stretnutia so svojimi projektovými partnermi v malom poľskom meste Janikowe. Tam, kde sa roku 2011 projektové putovanie s nadšením začalo, sa roku 2013 so slzami v očiach aj skončilo. Posledné stretnutie i aktivity absolvovali 4 vyučujúce a 6 študenti našej školy. Do Poľska niesli brožúru, ktorá oboznamovala s významnými udalosťami mesta Zvolena z 19. a 20. storočia.

Posledné projektové stretnutie sa začalo v hlavnom meste Poľska Varšave. Na prehliadku bolo vyhradených iba pár hodín, preto poľskí partneri zvolili najprv návštevu Paláca kultúry a vedy. Z tridsiateho po-

schodia bola mesto ako na dlani, dýchalo svojou krásou a atmosférou. Pokračovalo sa v Múzeu F. Chopina a po krátkej prechádzke mestom si účastníci projektu uctili jeho pamiatku v Bazilike sv. Kríža, ktorá uchováva srdce tohto hudobného veľikána. Posledná zastávka viedla ku kráľov-

skému palácu, potom nastal čas na samostatné spoznávanie obnovej historickej časti Varšavy. Nechýbalo vychutnanie si poľskej kuchyne, ktorej neodmysliteľnou súčasťou je žurek a pirohy.

Putovanie následne pokračovalo do mesta Inowroclaw a blízkeho Janikowa,

Členovia našej delegácie.

ktorého gymnázium bolo koordinátorom projektu. Žiaci školy boli ubytovaní v poľských rodinách, mnohí sa poznali už zo stretnutia vo Zvolene. Boli prekvapení z vrúcneho prijatia, akoby prišli k svojej blízkej rodine. Nasledujúce dva dni boli zaujímavé a bohaté na príjemné stretnutia – s primátorom, s učiteľmi a žiakmi mesta Janikowa, navštívili sme opäť Inowroclaw a tiež Bydgoszcz. Obe mestá sú dôležitými centrami Kujavsko-pomoranského vojvodstva. Soľanki, námestia, uličky a kúpeľný ráz Inowroclawi zanechali príjemné dojmy. V Bydgoszczi zas z každého kúta dýchala história, či už pri prechádzke mestom, alebo návšteve múzea. Miestne regionálne múzeum interaktívnou formou odhalilo život mesta od jeho založenia po dnešok.

Piatkový večer patril rozlúčkovému večierku v historických kostýmoch. Každá partnerská krajina prezentovala svoju históriu. Krásne bolo, že kultúrne a národné odlišnosti všetkých účastníkov nerozdělili, ale spojili do veľkej európskej rodiny. Slovenský ľudový kroj akoby splynul so španielskou tanečnicou flamenco. Práve posledný večer ukázal, že projekt splnil svoju úlohu. Spojil päť krajín Európy, vytvoril nové priateľstvá. Záverečné silné objatia a slzy sú dôkazom toho, že práca na projekte sa skončila, ale zostáva v srdciach, v myšliach a, samozrejme, na Facebooku. Ktovie, možno neostane len pri tom.

(sošhs)

Stretnutie Priateľov Zeme

SOŠE POPRAD-MATEJOVCE

Posledné júnové dni školského roka 2012/2013 sa v Strednej odbornej škole (SOŠ) elektrotechnickej v Poprade-Matejovciach niesli v znamení tretieho projektového stretnutia programu Comenius pod názvom *Priatelia Zeme*. Zahraniční účastníci zo Španielska, z Nemecka a Poľska ich strávili pod Vysokými Tatrami, v lokalitách Spišskej Sobote, Matejovciach a Poprade, pozreli si Spišský hrad či Beliansku jaskyňu. Sprewádzajúci učitelia sa zastavili v historicky bohatom Kežmarku. Brány SOŠ elektrotechnickej v Matejovciach privítali hostí folklórnym spevom a tancom. Počas prehliadky školy nazreli do odborných učební teoretického vyučovania, zúčastnili sa vyučovacích hodín, kde sledovali metodiku práce našich učiteľov a vzájomnú interakciu medzi vyučujúcim a vyučovaným. Nakoniec si svoje poznatky o škole doplnili v školských dielnach, kde sa uskutočňuje odborný výcvik. Najviac ich zaujali pneumatické systémy, CNC stroje a špeciálne učebne.

Prítomnosť je budúcnosťou planéty

Prvá prezentácia nemeckého tímu sa niesla v duchu hesiel tretieho projektového

Uvítanie zahraničných účastníkov v škole.

ho stretnutia: *Budúcnosť planéty a Vzťah mladých ľudí k životnému prostrediu*. Cez zaujímavý príbeh mladiej dievčiny z Vancouveru poodhalili problémy našej planéty, devastčné tendencie ľudskej populácie a nedostatok ekologického cítenia. Prezentácia apelovala na mladú generáciu, pretože ona reprezentuje

budúcnosť ľudstva, ktoré prežije jedine vtedy, ak udrží podmienky nevyhnutné na fungovanie živých organizmov na našej „modrej“ planéte. Poľská skupina sa zamerala na regionálnu oblasť v okolí mesta Szamotul. Poukázali na prírodné a ekologické problémy vyplývajúce z neuváženeho zaobchádzania

človeka s prírodnými zdrojmi, vyvolávajúceho prírodné katastrofy, ktoré fatálne poznačujú chod života spoločnosti. Slováci sa azda najviac priblížili študentom a dobre pochopiteľným spôsobom reagovali na témy podujatia. Zvolili si formu prieskumu, keď 105 respondentom kládli otázky týkajúce sa ekologických problémov v piatich okruhoch: cestovanie, jedlo, oblečenie, voľný čas a šetrenie energií v domácnosti. Výsledky boli priam prekvapujúce v pozitívnom zmysle slova. Ukázalo sa napríklad, že recyklácia odpadových materiálov alebo šetrenie energetickými zdrojmi sú pre našu mládež dôverne známe témy. Vďaka slovenskému projektovému tímu učiteľov a študentov na čele s Ing. Darinkou Vargovou a Mgr. Máriou Terrajovou, ktoré s veľkou láskou a starostlivosťou pripravili a zorganizovali tento projektový týždeň, možno konštatovať, že sa vydaril na 100 % a naplnil očakávania tak našich, ako aj zahraničných študentov a učiteľov. Nuž čo nakoniec dodať? Azda len posledné slová zahraničných hostí: „Zbohom, Slovensko, nádherná krajina plná hôr, zelene a historických zaujímavostí, krajina milých, úprimných a pohostinných ľudí, pekných dievčat a dobrého jedla, a dovidenia na budúci rok v Poľsku na už štvrtom stretnutí štyroch národov v rámci tohto výnimočného a nanajvýš prínosného projektu!“

PaedDr. Miroslava NESTOROVICHOVÁ

TSK

Prvenstvo si opäť odniesol Rozhľad

Stalo sa už príjemnou tradíciou, že v závere školského roka sa vo Verejnej knižnici Michala Rešetku v Trenčíne stretávajú účastníci prehliadky a regionálnej súťaže o najlepší stredoškolský časopis v Trenčianskom samosprávnom kraji. Tohtoročné podujatie, organizované Krajským centrom voľného času v Trenčíne, sa uskutočnilo 20. júna.

Aj tentoraz porotcovia Vlasta Henčelová, hovorkyňa Trenčianskeho samosprávneho kraja (TSK), Ľuboslava Sedláková, predsedníčka regionálnej organizácie Slovenského syndikátu novinárov, a Michal Bujna, redaktor televízie Markíza, hodnotili inovatívny tvorivý prístup študentov pri tvorbe časopisov, ich štruktúru, pestrosť a príťažlivosť. Pri hodnotení týchto atribútov stanovili poradie víťazov spomedzi 16 účastníkov. Prvé miesto obhájil časopis Rozhľad, vychádzajúci v Gymnázii v Považskej Bystrici, na druhom mieste skončil časopis Celula z autorskej dielne mladých zo Strednej zdravotníckej školy v Trenčíne a z tretieho miesta sa opäť tešili študenti Gymnázia J. Jesenského v Bánovciach nad Bebravou, ktorí pripravujú časopis SOS. Tri mimoriadne štvrté miesta za veľký krok vpred porota udelila časopisom Veget (Gymnázium Ľ. Štúra Trenčín), Spektrum (Stredná odborná škola Bánovce nad Bebravou) a Teens (Gymnázium Myjava). Na záver nechýbala zaujímavá debata, rady členov poroty, ale najmä vzájomná konfrontácia práce a výmena skúseností nádejných novinárov. Tradične sa hovorilo o zázemí vzniku samotných časopisov. Jednotlivé časopisy sme sa snažili hodnotiť komplexne, do úvahy sme brali dobrú architektúru strán, obsah, ale aj formu, pretože to všetko súvisí s úrovňou novín a časopisu. Ako prvé upúta čitateľa gra-

fické stváranie, preto sú mimoriadne dôležité grafické schopnosti jeho tvorcov. Niekde je to v rukách profesionálov, inde amatérov, čo už porota ľahko posúdi. Pod grafickým stváraním sa, samozrejme, skrýva samotný obsah novín, a to je pri hodnotení to najpodstatnejšie. Prvoradá je sviežosť, súčasnosť, pestrosť, vyváženosť, talent autorov článkov i fotografií, tvorivý, inovatívny prístup k tvorbe, štruktúra novín, ich rubriky, titulky. Tieto atribúty sme brali do úvahy pri stanovení poradia a výbere konečných víťazov.

Vlasta HENČELOVÁ, hovorkyňa TSK

Veda v akcii

ZŠ, STANIČNÁ UL., KOŠICE

Keď v novembri 2012 Nadácia Volkswagen Slovakia vyhlásila grantový program Tajomstvá labáku, neváhali sme a zapojili sa. Prečo? Chceli sme spopularizovať vyučovanie prírodovedných predmetov s dôrazom na zážitkové a projektové vyučovanie.

Týždeň prednášok a pokusov

V rámci prvej aktivity – *Týždňa prírodovedných predmetov* – sa uskutočnili popularizačné prednášky z geografie pre žiakov ôsmeho ročníka na tému *Škandinávia, krajina Vikingov, Laponcov a trollov*. Prednášajúci Mgr. Marián Kulla, PhD., z Ústavu geografie Prírodovedeckej fakulty UPJŠ Košice prostredníctvom svojich osobných zážitkov predstavil žiakom najzaujímavejšie črty Škandinávie – krásy miestnej prírody (fjordy, tundru, polárny deň, cestu za polárny kruh...) i krásy vybraných miest (Oslo, Lillehammer, Helsinki...). Fyzikálne a chemické skúmanie javov, ktoré pozorujeme každý deň, je pre nás objavovaním nových skutočností. Pozorovať plameň sviečky a odpovedať si

na zdanlivo jednoduché otázky bolo zaujímavé pre našich siedmakov. V rámci fyziky a chémie sa uskutočnili bádateľské hodiny na tému *Plameň sviečky*. Viete, čo tvorí plameň sviečky? Čo horí – knôt alebo vosk, či azda niečo iné? Akú teplotu má plameň sviečky? Je jeho teplota všade rovnaká? Sú všetky plamene, ktoré poznáme, rovnaké? Prečo nepoužívame na varenie doma plamene sviečky, ale zemného plynu? Na všetky otázky žiaci odpovedali vlastným výskumom. Použili počítačové laboratórium so senzormi na teplotu. Túto zaujímavú aktivitu pre našich žiakov pripravil a realizoval doc. RNDr. Marián Kireš, PhD., z Ústavu fyzikálnych vied Prírodovedeckej fakulty UPJŠ Košice. V závere týždňa si žiaci 7. a 8. ročníka na vyučovacích hodinách fyziky a chémie pripravili jednoduché pokusy z bežného života, ktoré vysvetľovali svojim mladším spolužiakom formou „žiaci učia žiakov“. Žiaci I. stupňa mali tak možnosť vyskúšať si rôzne pokusy s vodou, so vzduchom a s chemikáliami. Už teraz sa tešia na tieto prírodovedné predmety na II. stupni. Cieľom bolo sprístupniť informácie a vedomosti z prírodovedných predmetov hravou formou.

Chemické pokusy pre žiakov nižších ročníkov školy.

Od výskumu k prezentácii výsledkov

V rámci druhej aktivity, nazvanej *Učme sa v prírode*, žiaci pozorovali a merali fyzikálne a chemické veličiny priamo v teréne. Zaujímavými a nevšednými boli exkurzie do Jasovskej jaskyne, na vodnú nádrž Starinu či výstup na Lomnický štít. Zamerali sa na pozorovanie a meranie iných javov, ako sme bežne zvyknúť, keď ideme navštíviť jaskyňu, vodnú nádrž či druhý najvyšší štít Vysokých Tatier. Zaujímalo ich, aký je atmosférický tlak pred jaskyňou a v nej, aká je teplota vzduchu na Lomnickom štíte a vo vnútri jaskyne. Zisťovali hlučnosť a svietivosť, robili rozbor vody z jaskyne, zo Skalnatého plesa či z vodnej nádrže. Merali pH a tvrdosť vody, meracími prístrojmi si overili, že v jaskyni je síce väčšia vlhkosť vzduchu ako vonku, ale je tam menší podiel kyslíka, podobne ako na Lomnickom štíte. Lokalizovali miesto, orientovali sa na mape. Počas exkurzie vytvorili fotoherbár rastlín z týchto oblastí. Pri meraniach a pozorovaniach žiaci využívali

meracie prístroje – GPS a buzoly, mapy, prenosné ekologické laboratórium, systém zberu dát LabQuest. Čo sme zistili? Takto bola nazvaná tretia aktivita, v ktorej žiaci spracovávali všetky získané informácie. Vypracovali laboratórne práce, prezentácie, plagáty, pracovné listy, mapy, postery a získané výsledky porovnali s hodnotami uvedenými na internete a v iných médiách. Vyvrcholením projektu bola aktivita č. 4, nazvaná *Prezentujme sa – školská prírodovedecká konferencia*, kde žiaci prezentovali svoje výsledky všetkým žiakom školy a prizvaným rodičom. Plagáty a postery tvoria výzdobu interiéru školy a slúžia ako motivačné pre ostatných spolužiakov na štúdium prírodovedných predmetov. Tento projekt splnil hlavné ciele: hravou formou – pomocou pokusov z bežného života – priblížil a uľahčil žiakom nastudovanie základných poznatkov z chémie, fyziky, biológie a geografie.

Mgr. Kirešová, Mgr. Vysopalová, Mgr. Kullová, realizátorky projektu

Bádateľská hodina na tému Plameň sviečky.

Žiaci vytvárajú dobré predpoklady na financovanie

ROZHOVOR

Od školského roka 2008/2009 sa datuje názov Stredná odborná škola na Ulici A. Dubčeka vo Vranove nad Topľou (SOŠ). Škola nadviazala na Strednú priemyselnú školu odevnú, ktorá bola založená roku 1992 a zameriavala sa na prípravu žiakov v odboroch modelárstvo a návrhárstvo odevov a odevný dizajn a od roku 2005 pôsobila spolu s vtedajším stredným odborným učilišťom (SOU). Od roku 2003 je riaditeľom školy Ing. Ľubomír Tóth, ktorý sa rozpomenul na jej históriu a materiálno-technické zabezpečenie.

Stredná odborná škola vo Vranove nad Topľou vznikla 1. septembra 1979 na báze vtedajšieho SOU textilného a zabezpečovala prípravu kvalifikovaných krajčírov a pletiarok pre dynamicky sa rozvíjajúci závod Slovenka. Neskôr v ňom začali odbornú prípravu žiakov v odbore predavač pre potreby vtedajšieho podniku Zdroj a spotrebného družstva Jednota. Škola mala k dispozícii budovu na teoretické vyučovanie prenajatú od mesta a školské dielne v areáli závodu Slovenka. Dôležitým medzníkom vo vývoji školy bol rok 1991, keď získala právnu subjektivitu, mesto bezplatne previedlo do jej majetku budovu teoretického vyučovania a závod Slovenka vymenil svoj areál na Ulici Janka Kráľa v meste za školské dielne v závode. Roku 1992 sa nový zriaďovateľ rozhodol investovať do rozširovania školy a jej rekonštrukcie. Od tohto obdobia sa výučba v nej začala orientovať na odbory v oblasti služieb. Na vyučovanie odborného výcviku bola zriadená cukrárska výrobná, školská reštaurácia Marína a školská jedáleň. Školská predajňa textilu a odevov Tina ponúkala verejnosti odevné výrobky pochádzajúce z produktívnej činnosti žiakov. Prvá stavebná etapa školy bola zavŕšená výstavbou telocvične s posilňovňou, druhá súvisela s rekonštrukciou zariadení v areáli na Ulici Janka Kráľa a predznamenala dynamický rozvoj školy na prahu nového tisícročia. Nadstavbou na budove školskej jedálne vzniklo spoločenské zariadenie Oáza, ktoré slúži na usporadúvanie podujatí pre verejnosť. Ďalšou rekonštrukciou areálu sa získali priestory na kadernícky salón a odbornú učebňu. V školskom roku 2000/2001 boli otvorené priestory odborných učební, fotografického a grafického laboratória a kozmetického salónu.

Ako vám pri prestavbe pomohli financie z podporných projektov?

Na 7. ročníku súťaže v príprave miešaných nápojov Cassovia Cup 2013, ktorý hostila Hotelová akadémia v Košiciach, sa zúčastnilo 23 dvojčlenných družstiev barmanov z celého Slovenska a jedno z Maďarska. Vranovskú SOŠ reprezentovala osvedčená dvojica Radka Jakubčinová a Táňa Maximovičová (prípravujú sa pod odborným vedením Mgr. Anety Leškovej). Táňa získala tretí najvyšší počet bodov.

Ing. Ľubomír Tóth, riaditeľ SOŠ vo Vranove nad Topľou.

Škola v spolupráci so zriaďovateľom – Prešovským samosprávnym krajom – a s jeho agentúrou regionálneho rozvoja vypracovala v školskom roku 2008/2009 úspešný projekt v rámci regionálneho operačného programu Infraštruktúra vzdelávania s názvom Modernizácia priestorov ZŠ. Vyklo-

nali sme rozsiahle rekonštrukčné práce v spomínanom areáli na Ulici Janka Kráľa, do pracovných pedagógov a školských tried sme inštalovali internetové siete, novými informačnými technológiami a zariadeniami sme vybavili učebne na odbor propagačná grafika aj učebne praktického vyučovania na odbory kaderník, kuchár a kozmetik. V ostatných troch rokoch sme boli úspešní v grantoch, ktorých vyhlasovateľom je ministerstvo školstva, konkrétne Grafické systémy v odbornom vzdelávaní a príprave, Elektronizácia a revitalizácia školských knižníc, Enviroprojekt či Zdravie v školách.

Menili sa súbežne s materiálno-technickým vybavením školy aj študijné odbory tak, ako to diktovali záujmy trhu?

Od školského roku 1990/1991 sa začalo vyučovanie učebného odboru cukrár a od roku 1995 aj v odbore kuchár, čašník. V školskom roku 1997/1998 sme prvýkrát otvorili študijný odbor obchodný pracovník. Nahradil odbor predavač, o ktorý nebol záujem. Odborný výcvik pre žiakov sme zabezpečili u zamestnávateľov na území mesta, v spomenutej školskej predajni a neskôr v školských bufetoch. V školskom roku 2000/2001 sme otvorili učebný odbor kaderník

a o päť rokov neskôr, po vybudovaní areálu, sme zaviedli študijné odbory propagačná grafika a kozmetik, v nasledujúcom školskom roku aj študijné odbory kuchár a čašník. Neoddeliteľnou súčasťou výučby sú aj v súčasnosti dvojročné odbory nadstavbového štúdia odevníctvo, spoločné stravovanie, vlasová kozmetika a prevádzka obchodu. Študijné odbory bývalej priemyselnej školy (modelárstvo a návrhárstvo odevov a odevný dizajn), rovnako ako odbor krajčírka bývalého učilišťa sú momentálne na okraji záujmu žiakov.

Ako reagovali žiaci na zaradenie odboru propagačná grafika, kde majú možnosť rozvíjať svoje výtvarné nadanie v kresbe, maľbe a grafike v rámci mnohých výtvarných hodín?

Pre budúce povolanie propagačného grafika je potrebné aj zvládnutie rôznych fontov písma, pretože to dodá jeho práci punc profesionality. Rovnako dôležité je zachytenie pominuteľnej chvíle či krásy tvarov, štruktúr, farieb, súladu. Ak jestvuje niečo, čo má tú moc, je to určite fotografia, čo je ďalšia neoddeliteľná súčasť odbornej prípravy propagačných grafikov. Žiaci sa učia zvládnuť nielen technické záležitosti fotografickej tvorby, ale najmä dívať sa na svet inak. Detailne aj panoramaticky, melancholicky aj kriticky, hľadať krásu v tých najnepravdepodobnejších podobách. Svoje fotografické počiny majú možnosť prezentovať na fotografickej výstave školy nazvanej *Foto Inspiration* a svoju tvorbu konfrontovať s vrstovníkmi v spoločných súťažiach. V nich naši propagační grafici obsadzujú popredné priečky.

Štúdium v odbore propagačná grafika by nebolo možné bez znalosti počítačovej grafiky.

Na tieto účely majú žiaci v škole k dispozícii šesť počítačových učební vybavených najmodernejšími PC so špičkovými grafickými programami. Ich zvládnutie je podstatné na výkon profesie propagačného grafika. Odbornú prípravu žiakov dopĺňa tvorba webových stránok, ktorá v súčasnosti zaznamenáva veľký rozmach. V ateliéroch majú k dispozícii aj rezací a kresliaci ploter na veľkoplošné tlače formátu A1, všetky učebne sú vybavené audiovizuálnou technikou. Súčasťou ateliérov je aj grafická dielňa na výučbu klasických grafických techník. Ak má byť grafik úspešný, musí vedieť aj vhodne prezentovať svoje nápady, návrhy a zámery. V tom pomáhajú ročníkové projekty. Sú dôležitou zložkou edukačného procesu, v rámci jedného týždňa

„Naším cieľom je motivovať žiakov, aby dosahovali nové a vyššie méty. Niekedy to ide ťažko, lebo mladý človek citlivo vníma dezilúziu dnešných dní, keď nad vzdelaním stojí mamonárska modla peňazí, médiá nám ukazujú nevzdelancov s fasádou celebrit, pričom vzdelaní stoja niekde na okraji ich záujmu. Napriek tomu sa snažíme našich žiakov viesť k tomu, aby uprostred súčasného chaosu pracovali na sebe, hľadali a našli sa.“

Žiaci vypracúvajú na zadanú tému dizajnersky plne funkčný produkt. Ich vysokú úroveň dokazujú ocenenia získané v krajskom kole Stredoškolskej odbornej činnosti za ostatné tri roky: prvé miesto Viktora Nadzama v odbore Ekonomika a riadenie, druhé miesto Silvie Dušákovéj v odbore Životné prostredie, geografia, geológia a tretie miesta Evy Jenčurákovéj s prácou *Obal* predáva a v tomto školskom roku Miriam Sabolovej v odbore Problematika voľného času s prácou *Cirkus v počítači*.

Okrem Stredoškolskej odbornej činnosti sa žiaci zapájajú do širokého spektra umeleckých súťaží...

Spomeniem výsledky aspoň v niektorých. V súťaži Európa v škole získala

Mladí návrhári zo 16 škôl zo Slovenska, z Čiech a Ukrajiny predstavili svoje vízie a kreácie na Módnej línii mladých, 8. ročníku celoslovenskej súťaže s medzinárodnou účasťou. Žiaci vranovskej školy pripravili sedem kolekcií modelov v piatich kategóriách. V kategórii Športové odevy Crazy relax získala prvé miesto Martina Pekarčíková (druhá vľavo, pracovala pod odborným vedením Bc. Dariny Jurkaninovej).

Simona Vojtková s plagátom *Chudoba* prvé miesto v krajskom a čestné uznanie v celoslovenskom kole v kategórii grafika. Rovnaké ocenenie v krajskom kole získala v minulom školskom roku Miriam Sabolová s prácou *Sloboda je v názore* a Zuzana Jakubkovičová za plagát *Nečakaj* vytvorený počítačovou grafikou, druhé miesto patrilo Ľubici Stanovčákovej, Eve Jenčurákovkej a Martinovi Vardžíkovi za cyklus plagátov *Postoj k chudobe*, tretie miesto za návrh loga európskeho projektu udelili Dávidovi Janočovi. Škola viackrát získala ocenenie TOP výrobok na celoslovenskej súťaži Mladý tvorca v Nitre. V kodanskej Detskej škole umenia pod názvom *Slovensko – malá krajina s veľkým srdcom* vystavili žiaci propagačnej grafiky 25 portrétov, malieb a figurálnych grafík a ukážky umeleckého a odevného dizajnu. Osobitnú pozornosť vzbudili portréty talentovanej Evy Jenčurákovkej a Borisa Kovalíka.

Akú odozvu majú prezentácie vašich žiakov na tradičnej školskej výstave *Farebné premeny*?

Uskutočňuje sa vždy v závere školského roka. Jej súčasťou sú maturitné práce absolventov, štúdie aj fantazijné kompozície vo viacerých výtvarných technikách. Tvorí retrospektívu ich končiaceho sa štúdia. Naším cieľom je motivovať žiakov, aby dosahovali nové a vyššie méty. Niekedy to ide ťažko, lebo mladý človek citlivo vníma dezilúziu dnešných dní, keď nad vzdelaním stojí mamonárska modla peňazí, médiá nám ukazujú nevzdelancov s fásadou celebrit, pričom vzdelaní stoja niekde na okraji ich záujmu. Napriek tomu sa snažíme našich žiakov viesť k tomu, aby uprostred súčasného chaosu pracovali na sebe, hľadali a našli sa.

V súvisе so strednými odbornými školami sa často skloňuje počet žiakov, pretože ten je základom normatívneho príspevku na žiaka školy.

Šiesty ročník výstavy žiakov odboru propagačná grafika nazvanej *Farebné premeny* bol venovaný klasickým výtvarným technikám (kresba, maľba, grafika a priestorová tvorba), druhú časť tvorili maturitné práce – plagáty a propagačné materiály vytvorené počítačovou grafikou.

Dobré výsledky školy idú ruka v ruke so zriaďovateľom školy a s perspektívnymi zamestnávateľmi v regióne. Ako hodnotíte spoluprácu v tomto smere?

Škola dlhodobo a úzko spolupracuje s potenciálnymi zamestnávateľmi vo Vranove nad Topľou a v blízkom regióne. Zamestnávatelia sa podieľajú na odbor-

ná. S odborom školstva spolupracujeme na úlohách, ktoré vyplývajú pre obe strany z príslušných zákonov.

Čo považujete za prednosti vašej školy?

Medzi silné vonkajšie stránky školy patrí dlhodobá tradícia stredoškolského odborného vzdelávania zabezpečená jej

vedúcich zamestnancov, vo výkonnej stabilizovaný kolektív zamestnancov s vysokým stupňom kvalifikácie a s perspektívou ďalšieho rozvoja, ich záujem o všetky formy ďalšieho vzdelávania, vysoká počítačová gramotnosť všetkých pedagogických zamestnancov. V stratégii napredovania pracovísk praktického vyučovania máme

gionálnych a celoslovenských súťažiach, netradičné formy vyučovania – simulácia obchodnej činnosti prostredníctvom aktívnych cvičných firiem. Materiálno-technické zabezpečenie som už komentoval, k tomu pridám ešte každoročné kapitálové investície z vlastných či iných zdrojov na ďalší technický rozvoj a údržbu školy, pravidelné investície do výpočtovej techniky a zariadenia pracovísk praktického vyučovania a priebežné zabezpečovanie odbornej literatúry a odborných časopisov pre všetky študijné a učebné odbory.

Čo vašej škole najviac chýba?

Z vonkajších vzťahov je stále nedostatočná informovanosť verejnosti o existencii novej školy, nedostatočná propagácia študijných a učebných odborov i úspechov školy. Neustále sa znižuje záujem žiakov základných škôl o študijné a učebné odbory odevného zamerania, pričom finančná náročnosť v nich na zabezpečenie výchovno-vzdelávacieho procesu a služieb pre verejnú stúpa. V riadiacej činnosti zas rôznorodosť študijných a učebných odborov neumožňuje prijať rovnaké opatrenia na zabezpečenie prevádzky pracovísk praktického vyučovania či hodnotenie ich efektívnosti. Pri materiálno-technickom zabezpečení to kladie vysoké nároky na výchovno-vzdelávaci proces. Znižuje sa vedomostná úroveň žiakov, ich vedomosti nezodpovedajú známkam na vysvedčení zo základnej školy. Vo výchovno-vzdelávacom procese sa neustále zvyšuje počet neprospeievajúcich žiakov, žiakov s výchovnými problémami, tí zo sociálne odkázaných rodín si nezabezpečujú potrebné pomôcky pre ich cenovú nedostupnosť. Niektorí vedome poškodzujú a ničia majetok školy. Problémy spôsobuje aj neustále zvyšovanie cien vstupov energií a vody, potravín, spotrebného materiálu a pod.

Ako teda vnímate miesto školy v regióne?

Stredná odborná škola vo Vranove nad Topľou je jedinou školou v regióne, ktorá má vo svojej sieti spomínané učebné a študijné odbory, v meste ani v blízkom okolí nie je v tomto smere duplicita.

Marián ŠIMKULIČ

Foto autor, Ján SÚKUP a archív školy

Vranovská SOŠ získala na výstave Mladý tvorca Nitra 2013 ocenenie TOP výrobok za kolekciu Van Goghove snečnice.

Stredné odborné školy sú rozpočtové organizácie, ich základné príjmy pozostávajú z normatívnych príspevkov na žiaka školy. Viac ako 500 žiakov našej školy vytvára dobré predpoklady na financovanie všetkých potrebných položiek. Príjmy z pracovísk praktického vyučovania sa používajú na skvalitnenie výchovno-vzdelávacieho procesu.

nej príprave žiakov v odboroch obchodný pracovník, kuchár, čašník, hostinský či cukrár. V odbore obchodný pracovník sú najväčšími partnermi školy jestvujúce hypermarkety. Žiaci ostatných odborov vykonávajú odborný výcvik v stravovacích zariadeniach mesta. Časť žiakov zostáva aj v školských zariadeniach. Spolupráca so zriaďovateľom je intenzívna a korek-

predchodcami. Vo vranovskom regióne sme jediná stredná škola, ktorá má vo svojej pôsobnosti učebné a študijné odbory v oblasti obchodu, odevníctva, spoločného stravovania aj umelecké odbory. Výhodou je aj strategická poloha v centre mesta a dobrá spolupráca s podnikateľskými subjektmi v regióne, v riadiacej činnosti zas vysoké pracovné nasadenie všetkých

dlhodobo jasné zámery, vysoký je záujem žiakov o odbory kaderníčka, kozmetička, hostinský, propagačná grafika a obchodný pracovník. V samotnom výchovno-vzdelávacom procese je výhodou vyvážené zastúpenie chlapcov a dievčat v škole, vysoká intenzita zabezpečenia odborného výcviku žiakov formou produktívnej činnosti, výborné výsledky dosiahnuté na re-

ODBORY

6442 K obchodný pracovník

Počas štvorročného štúdia, ktoré sa končí maturitnou skúškou a udelením výučného listu, sa žiaci naučia teoreticky aj prakticky vykonávať všetky činnosti potrebné v maloobchode. Ovládajú rozdelenie a charakteristiku tovarov, naučia sa administratívne práce, teóriu ekonomiky, účtovníctva a financií na úrovni podniku aj celého hospodárstva. Absolventi sú pripravení vykonávať náročné pracovné činnosti v odvetví obchodu, napr. podnikateľ, diler, obchodný cestujúci, manažér obchodných činností alebo vedúci pracovník v obchode.

8261 M propagačná grafika

Na tento odbor sa prijímajú žiaci po zložení talentovej skúšky z výtvarníctva. Štvorročné štúdium sa ukončuje maturitnou skúškou. Absolvent s praktickým a teoretickým vybavením je pripravený uplatniť sa na trhu práce ako grafik v oblasti reklamy, grafického dizajnu, v propagačných oddeleniach firiem a inštitúcií. Žiaci majú možnosť vysokoškolského štúdia tohto či príbuzných smerov.

Praktické vyučovanie v areáli školy.

Centrum vzdelávania a prípravy a jeho perspektíva

SŠ BANSKÁ BYSTRICA-KREMNIČKA

Spojená škola v Banskej Bystrici-Kremničke prešla v posledných rokoch viacerými organizačnými zmenami. Roku 2004 sa rozhodnutím Banskobystrického samosprávneho kraja (BBSK) ako jej zriaďovateľa zlúčila so stredným odborným učilišťom stavebným a roku 2011 so strednou priemyselnou školou stavebnou. Všetky stavebné, drevárske a polygrafické odbory sa teraz v Banskej Bystrici vyučujú pod jednou strechou. V súčasnosti má škola 460 žiakov, 59 pedagogických a 22 nepedagogických zamestnancov. Moderné trendy v stavebníctve pedagógovia zavádzajú do obsahu vzdelávania existujúcich študijných a učebných odborov. Tretí rok experimentálne overujú nový študijný odbor technik energetických zariadení budov, ktorý je zameraný na využitie obnoviteľných zdrojov energií. Komplexným zateplením vlni škola získala novú tvár a takmer 40-percentnú energetickú úsporu.

Náročné zlučovania zvládli

BBSK po schválení zákona o odbornom vzdelávaní proklamoval, že v škole v bystrickej časti Kremničke chce zriadiť centrum odborného vzdelávania a prípravy (COVP) pre potreby stavebníctva. Po rozhodnutí Zastupiteľstva BBSK sa v lete roku 2011 do priestorov školy presťahovala stredná priemyselná škola stavebná. „Prebudovávali sme učebne, zakúpili nové lavice, skrinky na prezliekanie a prezúvanie, rysovacie stoly, rekonštruovali sme sociálne zariadenia – všetko v zmysle sľubu predsedu BBSK Vladimíra Maňku, ktorý sa silou svojej osobnosti zaslúžil o to, že škola na prípravu stavebných odborníkov v Kremničke je perspektívna a ambiciózna,“ spomína na predchádzajúce etapy náročnej transformácie riaditeľ Spojenej školy PaedDr. Milan Ponický.

COVP: dôvera zriaďovateľa

Dôvera zriaďovateľa v Spojenú školu v Banskej Bystrici-Kremničke sa prejavila tým, že od minulého septembra v nej zriadil Centrum odborného vzdelávania a prípravy pre potreby stavebníctva v BBSK. Zároveň s týmto krokom sa uskutočňuje modernizácia priestorov

Riaditeľ Spojenej školy Banská Bystrica-Kremnička PaedDr. Milan Ponický.

školy. Riaditeľ školy komentuje: „Zateplili sme budovy v celom areáli, povymieňali okná, vyregulovali vykurovací systém. Všetko uhradil zriaďovateľ z úveru z Európskej banky pre obnovu a rozvoj. Stavebné úpravy stáli 2,2 milióna eur.“ Priznanie štatútu COVP nie je čarovným prútičom, ktorým sa naraz všetko zmení. Je to však šanca presadiť sa. Pedagógovia školy hľadajú nové ponuky vo forme školského a celoživotného vzdelávania,

ktorými by prispeli k zvyšovaniu úrovne odborných vedomostí a zručností stavebných odborníkov. Svedčí o tom aj nový študijný odbor technik energetických zariadení budov, ktorý je zameraný na alternatívne zdroje energií. „Technologické zariadenia, ktoré sme získali z EkoFondu Bratislava a od aliančných partnerov, slúžia primárne ako učebné pomôcky na vyučovací proces. A tiež ako zdroje tepla na prevádzku – plynové tepelné čerpadlo na klimatizáciu tried na teoretickom vyučovaní a mikrokogeneračná jednotka v kotolni školy na výrobu elektrickej energie, ktorú budeme predávať do elektrickej siete ako malovýrobcovia.“

Spolupráca s vysokými školami

Na rozšírenie spektra odborných vedomostí získaných na vyučovaní odborná škola spolupracuje s vysokými školami. V apríli prednášal pre žiakov a pedagogických zamestnancov prof. Dušan Petráš zo Stavebnej fakulty Slovenskej technickej univerzity (STU) v Bratislave na tému *Znižovanie energetickej náročnosti budov*. Koncom júna zas zavítal do bystrickej školy prof. Víglašský z Technickej univerzity vo Zvolene s prednáškou na tému *Biomasa ako zdroj energie*. S pedagógmi Stavebnej fakulty STU a Stavebnej fakulty Žilinskej univerzity spolupra-

cujú učitelia školy pri tvorbe učebných textov na odborné predmety v študijnom odbore technik energetických zariadení budov v rámci projektu REFUGE.

Projekty, projekty, projekty

Nikomu nič nespadne iba tak z neba. Aj v banskobystrickej spojenej škole sa plány, sny, túžby a zámery premieňajú na realitu, osov a úžitok vo významnej miere prostredníctvom projektov. Príklady pripája zástupkyňa riaditeľa školy pre teoretické vyučovanie Ing. Jana Zábrivcová: „Pracujeme v mnohých projektoch, pričom spolufinancovanie zabezpečuje zriaďovateľ. Už tretíkrát sme boli úspešní v projekte grafických systémov v odbornom vzdelávaní. V prvom kole sme získali zariadenie, počítače a programové vybavenie na stavebné odbory, kúpili sme licenciu na softvér AutoCAD. Druhykrát sme sa v tomto projekte zamerali na polygrafické odbory, získali sme počítač, dataprojektor a konkrétne programové vybavenie pre tento odbor. A tretíkrát sme mali na zreteli opäť stavebné odbory a chceli by sme kúpiť novú licenciu na AutoCAD.“

Riaditeľ Milan Ponický dopĺňa: „V rozvojovom projekte grafických systémov používame softvér na kreslenie stavebných výkresov a AutoCAD na technické kres-

lenie v stavbárčine. Momentálne máme podaný aj projekt na elektronizáciu a revitalizáciu školských knižníc. Ďalší, zameraný na ochranu životného prostredia, máme v grantovom programe SPPo-ločne. Urobiť čosi pre žiakov chceme aj v sociálnom programe – obnoviť tenisový kurt. V projekte na revitalizáciu knižnice by sme mohli získať 8-tisíc eur. Usilujeme sa zaviesť evidenciu a správu knižnice prostredníctvom elektronického systému a obnoviť knižničný fond.“ A škola má rozpracovaný projekt v programe Premena tradičnej školy na modernú za 350-tisíc eur na vybavenie učebne a dielne. „Máme súhlasné stanovisko zriaďovateľa, ktorý nám zabezpečuje aj kofinancovanie vo výške päť percent. Výsledok by sme sa mali dozvedieť v mesiaci septembri.“

Uplatniteľnosť absolventov

Najvýznamnejším indikátorom úspešnosti školy je uplatniteľnosť absolventov na trhu práce. Spojená škola v Kremničke sa roky snaží zaraďovať do siete študijné a učebné odbory, ktorých absolventi nájdu uplatnenie v praxi. Hovorí jej riaditeľ: „Myslím si, že stavať sa bude vždy. Na Slovensku má stavebníctvo silné tradície. Naši predkovia stavali Viedeň, Budapešť, my budeme naše Slovensko a Európu. Absolventi stavebných odborov nie sú odkázaní na náročné technologické celky, sú uplatniteľní prakticky v každom regióne, meste, obci. Vedomosti a zručnosti získané v škole využijú počas celého života. Najšikovnejší sa uplatňujú na trhu stavebných prác aj v zahraničí. Absolvent stavebného študijného alebo učebného odboru, ktorý sa chce zamestnať, si aj napriek veľkej recesii v stavebníctve prácu nájde. Horšie je, že mnohým mladým ľuďom sa nechce manuálne pracovať.“

Informácie o potrebe absolventov získavajú v škole z úradov práce a najmä od príslušných stavovských organizácií. Škola je kolektívnym členom Cechu strechárov Slovenska, Cechu vykurovania, tepelnej techniky a inštalácií, Slovenskej komory stavebných inžinierov, Komory kominárov Slovenska, Cechu kachliarov Slovenska, Slovenskej obchodnej a priemyselnej komory, je tiež partnerom Zväzu stavebných podnikateľov Slovenska. Viacerí členovia pedagogického zboru sú členmi predstaviteľstiev uvedených organizácií. Spolupráca s cechmi je zameraná aj na priebežnú modernizáciu obsahu výchovno-vzdelávacieho procesu podľa vývinových trendov jednotlivých technológií a materiálov a na organizáciu maturitných a záverečných skúšok.

Čím lákať nových žiakov?

Čím ďalším môže škola pritiahnuť záujem detí zo základných škôl? Hovorí Jana Zábrivcová: „Vytvárame čo najlepšie podmienky na výchovno-vzdelávací proces, máme dobre vybavené niektoré odborné učebne, jazykové laboratória, učebne s IKT. Areál je vykrytý Wi-Fi signálom. Škola je jedným komplexom, kde žiaci nachádzajú kvalitné podmienky aj na účelné využitie voľného času. Organizujeme firemné dni, exkurzie, školenia, kde žiaci získavajú doplnujúce a rozširujúce informácie. Súčasťou školy je školský internát, jedáleň, bufet, spoločenská sála, telocvičňa s posilňovňou.“

Energetické úspory môžu byť účinnejšie

Hoci doterajšie energetické úspory sú oproti minulosti výrazné, pri dosiahnutí škola vraj neostane. „S partnerským Cechom vykurovania, tepelnej techniky a inštalácií máme neformálnu dohodu, že jeho členovia nám vyregulujú vykurovaciu sústavu. To prinesie ďalšie zníženie nákladov. Po zateplení školy sme znížili

spotrebu plynu na vykurovanie o 40 percent. V červených číslach teda nie sme a verím, že ani v budúcnosti nebudeme,“ nádeja sa riaditeľ.

Ťažiskové odbory 3693 4 a 3650 M

Technik energetických zariadení budov (3693 4) je jedným z nosných a nádejných študijných odborov Spojenej školy v Banskej Bystrici-Kremničke. Moderným spôsobom vychováva žiadaných a výborne platených špecialistov. Úspešný absolvent získava výučný list, maturitu a odbornú spôsobilosť na prácu s vybranými technickými zariadeniami. Kde sa uplatní? Ako technik v stredných technicko-hospodárskych funkciách v stavebníctve, energetike, vo firmách orientovaných na predaj, montáž, servis energetických zariadení využívajúcich zemný plyn alebo obnoviteľné zdroje energie.

Absolvent študijného odboru stavitelstvo (3650M) získava úplné stredné odborné vzdelanie. Zameriava sa na pozemné stavitelstvo, technické zariadenia budov, stavbu a interiérov, stavbu a reality, dopravné stavitelstvo a stavebný manažment. Môže sa uplatniť v technicko-hospodárskych funkciách v stavebníctve, samostatne zvládne vypracovanie projektovej dokumentácie jednoduchých stavebných objektov, samostatne zabezpečí investičnú a projektovú prípravu stavieb podľa stavebného zákona. Vie posúdiť pôsobenie trhu s nehnuteľnosťami v ekonomických súvislostiach, ovláda základné princípy podnikania. Pre študentov s vyššími ambíciami môže byť tento odbor vhodným odrazovým mostíkom pred vysokoškolským štúdiom na fakulte architektúry alebo na stavebnej fakulte.

Využívanie alternatívnych zdrojov

Výučbu o odbor technik energetických zariadení budov rozšírila škola ako jedna z troch na Slovensku s dôrazom na využitie alternatívnych zdrojov energie. Čo predchádzalo tento krok? Milan Ponický zdôrazňuje, že ambíciou školy je byť stále na pulze dňa a nezaostávať za pokrokom: „Zaujímame sa o moderné trendy v stavebníctve, o nízkoenergetické domy, obnoviteľné zdroje energie. S týmito témami sa absolventi našej školy – budúci stavbári – budú stretávať. Po požiadavke z Cechu vykurovania, tepelnej techniky a inštalácií sme pristúpili na projekt vytvorenia nového študijného odboru technik energetických zariadení budov, ktorý je obsahovo orientovaný na obnoviteľné zdroje energie. Koordinátorom úlohy bol EkoFond pod metodickým riadením Štátneho inštitútu odborného vzdelávania. Do projektu boli zapojené ďalšie dve školy. Po vytvorení

Zástupkyňa riaditeľa školy pre teoretické vyučovanie Ing. Jana Zárvicová.

ní školského vzdelávacieho programu sme vybudovali odbornú učebňu a dielňu.“

Keď sa povie REFUGE

Jedným z príkladov, ako sa dá v oblasti alternatívnych zdrojov energie napredovať nielen teoretickou prípravou, ale aj prakticky, je projekt REFUGE (*Renewable Energy for Future Generations* – Obnoviteľná energia pre budúce generácie), podporený v rámci Programu celoživotného vzdelávania, podprogram Leonardo da Vinci/Mnohostranné projekty/Prenos inovácií. Projekt sa začal realizovať v decembri 2011 a ukončený bude koncom novembra 2013. Realizátorom a hlavným partnerom je EkoFond, ďalšími partnermi projektu sú aj tri slovenské školy (okrem banskobystrickej aj SOŠ elektrotechnická Trnava a SOŠ technická Prešov) a Štátny inštitút odborného vzdelávania.

Slabina školy?

„Najväčšou slabinou sú trojročné učebné odbory, pretože vo vlaňajšom školskom roku sme neotvorili ani jeden. A tento školský rok máme zapísaných desať žiakov do učebného odboru kachliar,“ komentuje skúsenosti zástupkyňa riaditeľa školy pre teoretické vyučovanie. Ako sa to prejavuje v záujme detí o školu? Od 20. mája mali v škole zápisy nových prvkov. „Predpokladáme, že do nového školského roka prijmeme na školu okolo 120 žiakov. Prichádza k nám približne toľko žiakov, koľko ich práve končí.“

Cena Trendu a súťažné úspechy

Vlani získala Spojená škola prestížnu cenu týždenníka Trend za úspešnú spo-

luprácu so zamestnávateľmi. Je to ovocie intenzívnej práce, výsledok efektívneho vynaloženého úsilia. Ďalšími významnými úspechmi sú výsledky žiakov školy v celoslovenskej prehliadke Stredoškolskej odbornej činnosti. Pavol Tužinský, obhajujúci svoju prácu v anglickom

Príprava v odbore technik energetických zariadení budov.

jazyku, získal mimoriadnu cenu organizátorov – účasť na medzinárodnom stretnutí mladých vedcov v Abú Zabí, kam pcestuje v septembri. V minulom školskom roku sa žiaci školy zúčastnili tohto stretnutia v ruskej Tule.

Od Lučenca po Čadcu

Riaditeľ Milan Ponický dôverne pozná terén, v ktorom sa škola usiluje presvedčať o svojich kvalitách deti, rodičov i učiteľov a výchovných poradcov zo základných škôl: „Sme náborovou školou. Od septembra 2012 sme robili intenzívny nábor v Banskobystrickom, Žilinskom a v časti Nitrianskeho kraja. Najprv v centrách pedagogicko-psychologického poradenstva. Potom na poradách výchovných poradcov v jednotlivých okresoch. Zúčastnili sme sa väčšiny búr informácií o povolaniach v spomínaných krajocho. Naši zamestnanci nechýbali na mnohých rodičovských združeniach v 9. ročníku základných škôl. Od Lučenca až po Čadcu. Organizovali sme Deň otvorených dverí pre žiakov základných škôl a ich rodičov. V rámci projektu REFUGE sme organizovali stretnutie s výchovnými poradcami základných škôl ohľadom prezentácie študijného odboru technik energetických zariadení budov a príruč-

Partnerské školy v zahraničí

Tradičné v našom stredoeurópskom priestore hovoria, že keď dvaja robia to isté, nie je to vždy to isté. Nuž aj cezhraničné a dlhotrvajúce partnerstvá prinášajú efekty. „Naša škola už roky udržiava vzťahy so strednými odbornými školami v Békešskej Čabe a Dabaši v Maďarsku, v Českej republike so Strednou školou technickou a remeselnou v Novom Bydžove a s Integrovanou strednou školou v Sokolniciach, v Poľsku so strednou elektrotechnickou školou v Tarnove. Spolupráca má charakter reciprocity,“ vysvetľuje riaditeľ školy.

SNP a partneri v Nemecku

Spojená škola v Kremničke je partnerom Múzea Slovenského národného povstania v Banskej Bystrici. Jej žiaci v spolupráci s rovesníkmi z nemeckej školy zameranej na resocializáciu mladých ľudí z mesta Hahn zo Severného Porýnia-Vestfálska už po dva roky obnovujú národnú kultúrnu pamiatku domy na Kaľišti. „Je to zaujímavá a výchovne účinná spolupráca. Mladí Nemci obnovujú to, čo ich predkovia neuväznené zlikvidovali! Aj tak sa mení súčasný Európan,“ popisuje PaedDr. Milan Ponický jednu z foriem medzinárodnej spolupráce v spoločnej Európe.

Nielen štúdiom je človek živý

Podľa zástupkyne riaditeľa Jany Zárvicovej škola ponúka na výber množstvo záujmových krúžkov. „Máme krúžky cudzích jazykov, veľký úspech má u nás športový a strelecký krúžok. V rámci záujmovej činnosti máme prenájatú plaveckú dráhu. Raz za týždeň môžu deti navštíviť s pedagógom plaváreň. Obľúbený je florbalový, volejbalový, tenisový, internetový, filmový či tanečný krúžok. Na zvyšovanie efektívnosti výchovno-vzdelávacieho procesu organizujeme olympiády v cudzom jazyku, literárnu súťaž i zápolenie Matematický klokan.“ A riaditeľ školy dodáva: „Aj v rámci školského internátu sa zúčastňujeme rôznych spoločenských, vedomostných, športových súťaží medzi internátmi v Banskej Bystrici a okolí.“

Vítané leto nie je len na oddych

Počas letných prázdnin škola organizuje tréningový kemp športovcov. V polovici júla sa v priestoroch školy uskutočnilo sústredenie, ktorého dôvodom bol nový ročník futbalových a atletických súťaží. Tréneri sa venovali tréningovému procesu, vychovávatelia zabezpečovali pedagogický dozor. A čo nové pribudlo k doterajším radostiam a starostiam v Spojenej škole v Banskej Bystrici-Kremničke?

„Pripravili sme otvorenie externého štúdia v učebnom odbore kachliar, pomaturitné kvalifikačné externé štúdium v študijnom odbore stavitelstvo. Zároveň v spolupráci s Cechom vykurovania, tepelnej techniky a inštalácií a so Slovenskou obchodnou a priemyselnou komorou žiadame ministerstvo školstva o akreditáciu skúšok na overovanie odbornej spôsobilosti v učebných odboroch inštalatér a murár. V lete prišla na rad aj klasická príprava technického, materiálového vybavenia na nový školský rok. Čo sa týka teoretického vyučovania, bolo, samozrejme, potrebné pripraviť pedagogickú dokumentáciu, vypracovať rozvrh, keďže došlo k zmenám v školských vzdelávacích programoch. A pozornosti pedagógov neušli v lete ani žiaci, ktorí nemajú ukončené opravné skúšky,“ rekapituluje ostatné kroky v škole jej riaditeľ.

Milan SOUKUP
Foto autor

Ani stolárske remeslo na cti netratí.

Všestranne aktívny, múdro rozhládený

IVAN BRANISLAV ZOCH

Na konci minulého školského roku sme si pripomenuli 170. výročie narodenia Ivana Branislava Zocha, tvorcu slovenskej matematickej a prírodovednej terminológie, pedagóga, polyhistora, osvetového pracovníka, priekopníka školskej telesnej výchovy na Slovensku, encyklopedistu, spisovateľa, prekladateľa. Narodil sa 24. júna 1843 v Jasenovej v rodine evanjelického farára Ciboha Zocha, ktorý patrili k najznámejším spolupracovníkom Ľudovíta Štúra. Po maturite na levočskom gymnáziu roku 1862 študoval na Vysokej škole technickej vo Viedni matematiku a prírodné vedy. Vzdelanie si doplnil na univerzitách v Mníchove, Heidelbergu a Erlangene. Z vlastnej iniciatívy chodil na prednášky z chémie, geológie, geografie a medicíny.

Roku 1866 začína ako profesor na prvom slovenskom gymnáziu v Revúcej, kde učil fyziku, matematiku, prírodopis, chémiu, kreslenie, krasopis a spev, zaviedol nové metódy vyučovania fyziky a chémie a vyučovanie telocviku, lebo prostredníctvom neho mohol usmerňovať žiakov výchovne aj národnostne. Napísal tam aj učebnicu telesnej výchovy, prvú na území Slovenska a v slovenčine, pod názvom *Krátky návod*

k vyučovaniu telocviku hlavne pre národné školy. Spolu s Gustávom Lojkom a Samuelom Ormisom sa pričínili o rozvoj divadelníctva v meste a Revúca sa stala jeho centrom na Gemeri, stál tiež pri zrode hudobného telesa zvaného hudbokol. Venoval sa metrológii, literatúre, astronómii, psychológii, botanike, poľnohospodárstvu, stavebníctvu, jazykovede. Mal najväčšiu zásluhu na rozvoji vyučovania prírodovedných predmetov, vybudovaní fyzikálneho

kabinetu a značne sa pričínili o projekt a výstavbu novej budovy gymnázia, ktorá bola postavená roku 1871 v romantickom neskoroklasicistickom slohu.

Po zatvorení školy ho roku 1874 ako vynikajúceho pedagóga pozvali rovno za riaditeľa nového gymnázia v Sarajeve, neskôr bol riaditeľom gymnázia v Petrinji, kde založil meteorologickú stanicu. V Osijeku sa s veľkou energiou pustil do vydávania konverzačného chorvátskeho lexikónu. Je zakladateľom chorvátskej ľudovej univerzity v zmysle moderných pokrokových snáh, iniciátorom zavedenia reálnych predmetov do vyučovania.

Aj v zahraničí neprestajne udržiaval styky so Slovenskom. Zúčastňoval sa života okolo Matice slovenskej a Živeny a bol činný vo veciach slovenčiny a slovenských záujmov. Roku 1908 odišiel do penzie do Modry, kde sa zapojil do aktivít skupiny národovcov. Ako polyhistor zasahoval do dvanástich vedných odborov. Napísal vynikajúce práce z matematiky, fyziky, meteorológie, terminológie, hudby, krasopisu. Matematickú terminológiu zhrnul v diele *Slovár vedeckého slovenského názvoslovía*. Jeho *Physika* je považovaná za prvú slovensky napísanú stre-

doškolskú učebnicu fyziky. Koncipoval ju moderne, má 184 strán a 284 obrázkov. Pri vytváraní slovenského fyzikálneho názvoslovía sa opieral o češtinu, ruštinu a latinčinu. Za názvom často uvádzal jeho tvar v inom jazyku. Dôkazom jeho obrovskej všestrannosti je 270 publikovaných prác z rôznych oblastí. Pozoruhodné výsledky svojich vedeckých výskumov uverejňoval vo svetových časopisoch. V literárnej oblasti sa zamerával na tvorbu anekdot, cestopisov, humoresiek, poviedok a beletrizovaných príhod, zostavil zbierku divadelných hier pre mládež. V publicistike komentoval slovenský národný život, aktuálnu politickú situáciu, propagoval podnikanie, všimol si ženskú otázku.

Roku 1867 na svetovej výstave v Paríži vystavoval svoj prístroj na meranie rýchlosti zvuku v plynch, na svetovej výstave vo Viedni model kachlí na „veterné“ kúrenie. Patril medzi významných pomológov Gemera. Na revúckom gymnáziu bol zakladateľom prírodopisej, fyzikálnej, chemickej, mineralogickej a numizmatickej zbierky a „opatrovníkom múzea“. Zbierka obsahovala dermoplastické preparáty vtákov, zbierky hmyzu a minerálov. Aktívne pracoval ako referent prvého odboru zemepisu a prírodopisu pri Muzeálnej slovenskej spoločnosti v Martine. Tam sa roku 1871 ako prvý pokúsil o založenie Slovenského sokola, ale neuspel.

Pochovaný je na cintoríne v Modre v sedstve hrobu Ľudovíta Štúra.

Satelity zamerané na Slovensko

GEOGRAFIA

Satelity sa stali v posledných rokoch neoddeliteľnou súčasťou nášho každodenného života. Umožňujú predpovede počasia, telefonovanie pomocou mobilov, internetové spojenie či pozeranie televízie. Pri plánovaní ciest automaticky klikneme na Google-Maps, GoogleEarth alebo sa spoliehame na mapové navigácie v autách.

Už v piatom ročníku na základnej škole sa v rámci výučby geografie žiaci oboznamujú s využívaním viacerých druhov satelitov: meteorologických, globálnych polohových systémov (GPS), komunikačných, televíznych, výskumných, vojenských, aj s existenciou vesmírnych staníc a medziplanetárnych sond. Mnohí z nás teoreticky vedia, že Zem nepretržite monitorujú „oči“ mnohých satelitov, ale je len málo tých, ktorí si do-

kážu predstaviť, čo všetko vlastne „vidia“. Obzvlášť, ako môžu byť údaje poskytované satelitmi využité spolu s počítačovou animáciou na priblíženie zmien objektov krajiny, zmien v atmosfére či v kozmických energetických časticach, ale aj v pevných zložkách medziplanetárnej hmoty.

To boli hlavné dôvody prípravy publikácie *Meniace sa Slovensko očami satelitov* (editor Ján Feranec). Okrem textovej časti obsahuje aj interaktívne DVD, ktoré pomocou animácií umožňuje sledovať zmeny krajiny na satelitných snímkach v časovom slede. Animácie v prvých kapitolách sprostredkávajú dynamiku meteorologických javov, akými sú napríklad orkán, búrky, hmly alebo pohyby atmosférických frontov. V rámci ukážok kozmických javov približujú prelet

kométy v blízkosti Slnka, rotácie asteroidov či zrážky úlomkov kométy s planétou Jupiter. V ďalšej časti publikácie autori dokumentujú najmä zmeny poľnohospodárskej a lesnej krajiny, napr. prostredníctvom pribúdania biomasy počas vegetačného obdobia alebo zmeny stavu lesov v dôsledku premnoženia podkôrneho hmyzu v Tatrách. Z ďalších prezentovaných zmien možno spomenúť ukážky rozširovania zá-

stavby v okolí mesta Trnava či intenzívne zásahy do krajiny štruktúry v dôsledku výstavby vodných diel (Gabčíkova, Žiliny a Novej Bystrice) a pod.

Dynamika ilustrovaných zmien je rôznorodá. Pri meteorologických záznamoch sú v animáciách uvádzané dni a hodiny, sezónne zmeny vegetácie zachytávajú snímky podľa jednotlivých dekád a pri zásadnej zmene krajiny štruktúry, ako je napríklad výstavba priemyselného komplexu alebo vodného diela, sú zmeny krajiny prezentované s odstupom niekoľkých rokov. Sprievodný text podrobne vysvetľuje procesy a vizualizačné prvky, ktoré možno sledovať na jednotlivých animáciách.

Interaktívne DVD ilustruje netradičným spôsobom, prostredníctvom animácií, využitie satelitných údajov pri znázorňovaní dynamiky zmien na Zemi (najmä v kontexte Slovenska) a v jej okolí. Pretože tento spôsob zvyšuje celkovú názornosť a atraktivitu vybraných tematických okruhov, môže byť publikácia cennou pomôckou pri výučbe prírodovedných predmetov.

RNDr. Monika KOPECKÁ, PhD.

Zákonitosti pohybu, kvantové záhady

FYZIKA

Knihu *Fyzika, 50 myšlienok, ktoré by ste mali poznať* napísala Joanna Baker, ktorá sa špecializuje na vedy o Zemi a vesmíre. Má dvesto strán, čo štvorstrana, to silný vedecký, mysliteľský príbeh významnej osobnosti, ktorá sa neodlučiteľne spája v učebniciach so zákonom, s rovnicou, pravidlom, metódou, reakciou, úkonom, fyzikálnym javom, pevnou hmotou či okom neviditeľnou časticou. Ich autorami, objaviteľmi, vytrvalými testovateľmi, praktickými realizátormi nie sú iba vedci a vynálezcovia z rodu fyzikov. Priatelia sa s nimi (alebo konfrontujú, argumentujú, spochybňujú ich „naisto“ overené konštatovania) astrológovia, botanici, medici, chemici. Táto súčasť prírodných vied ich nabádala a neustále podnecuje uvažovať o fyzikálnych zákonitostiach od horúceho jadra Zeme po nekonečné vesmírne kontinenty, zdanlivo akoby s neobmedzenou aktivitou nás poučajú o tisícach praktických výsledkov a dôsledkoch väzieb pevnej hmoty a dynamiky jej vnútorných energií.

Autorka na konštatovania priateľov, že z fyziky si pamätajú najmä (alebo iba?), že je náročná, reaguje: V každodennom živote však fyziku používame všetci. Keď sa pozeráme do zrkadla alebo si nasadíme okuliare, využívame optickú fyziku. Keď nastavujeme budík, sledujeme čas, keď sa pohybujeme podľa mapy, orientujeme sa v geometrickom priestore. Ale fyzika nie

je len o technológii. Bez fyziky by nebol žiaden Mesiac, žiadna dúha, žiadne diamanty. Dokonca aj krv prúdiaca v našich tepnách sa riadi zákonmi fyziky – vedy o hmotnom svete. Pre koho sú pri štúdiu najdôležitejšie základné pojmy, môže si v knihe podčiarkovať „poučky“ o gravitácii, svetle, energii, pohybe.

V prvej kapitole, nazvanej *Hmota v pohybe*, si možno prečítať z iného uhla, než sa uvádza v učebniciach, o Newtonových pohybových zákonoch, o sledovaní trhavých pohybov botanika Roberta Browna či dozvedieť sa o zákone Roberta Hooka, polyhistora bytostne zaujatého skúmaním architektúry do tej miery, že jeho vedecké vývody sa stali prakticky užitočné v stavebníctve či strojárstve. V kapitole *Skryté vo vlnách* môžeme svoj úžas z dúhového spektra farieb racionálne približiť pri Newtonovom zistení prechodu bieleho svetla cez sklený hranol, všimnúť si vlny a vlnenia podľa zákonov Ohma, Bragga či Snella. Kvantové záhady (Planckov zákon, fotoelektrický jav, Heisenbergov

princíp neurčitosti, Schrödingerova vlnová rovnica a jeho živá-mŕtva mačka či Pauliho vylučovací princíp) sú ešte čítaním o skúmaní držiacom sa elegantne laboratórnej praxe. Časť *Rozpad atómov* je však už začiatkom vážneho celospoločenského príbehu o „našom veku“, plnom mikrorozborov a popieraním konečnej veľkosti konkrétnej časti „nedeliteľnej“ čiastočky hmoty. A rovnako je podnetom na uvažovanie, akým tempom sa výsledky vedeckých skúmaní priam rovnocenne využívajú na ušľachtilú pomoc ľudstvu a smrteľnému človeku a zároveň neužívajú na fantazmagorické ciele laikov, ktorí sú presvedčení, že zaplatíť sa dá všetko len preto, aby praktické úzasy poznania mohli využívať na skupinové či celkom súkromné úžitky. Záverečná časť knihy nazvaná *Priestor a čas* akoby hľadala odpoveď na mnohé znepokojujúce otázky mimo nášho základného vnímania životného prostredia a plynúceho bytia. Možno prijať všetky kozmické úkazy ako nekonečnú inšpiráciu a cez astronomické výskumy a výklady pri nich celoživotne fantazírovať. Alebo hoc čisto laicky snívať o kvantových záhadách, teoretických zákonitostiach zdanlivého chaosu, veľkých vesmírnych treskoch a energii vedecky nazývanej tmavá.

KALENDÁRIUM

Ľudovít Absolon

(✱ 29. august 1909 Bardejov – † 16. jún 1988 Bratislava) – fotograf a pedagóg. Pôvodným povoláním chemik, fotografiu študoval v Bardejove. V rokoch 1955 – 1981 viedol fotografické oddelenie Školy umeleckého priemyslu v Bratislave. Spoločiatku sa venoval dokumentárnej fotografii a sústreďoval sa na židovskú komunitu, jarmoky a mestské prostredie východného Slovenska. Od 50. rokov 20. storočia upriamil svoju pozornosť na národopisné motívy (ľudová architektúra, kroje a pod.).

Jonáš Bubenka

(✱ okolo 1650 Ochtnina – † 18. jún 1705 Levoča) – učiteľ, výtvarník a hudobný skladateľ. Pôsobil ako učiteľ a kantor evanjelickej cirkvi v Prešove, pred rokom 1680 prešiel do Levoče, kde bol profesorom evanjelického gymnázia. Komponoval duchovné piesne a zhudobňoval príležitostné básne. Známym sa stal ako ilustrátor levočského vydania Komenského diela *Orbis pictus* (1685), vydal učebnicu matematiky *Arithmetica vulgaris nucleus*.

Ladislav Fodor (pôv. Majerhofer)

(✱ 25. jún 1855 Skalica – † 17. august 1924 Šopron, Maďarsko) – matematik a pedagóg. Po stredoškolských štúdiách v Bratislave študoval rok na budapeštianskej, potom na viedenskej technike, ale čoskoro sa stále viac zameriaval na štúdium matematiky, najmä deskriptívnej geometrie. Bol profesorom Vyššieho gymnázia v Banskej Bystrici, od roku 1887 až do svojej smrti deskriptívnej geometrie na Banskej a lesníckej akadémii v Banskej Štiavnici, resp. v Šoprone. Zaradil sa medzi najvýznamnejších priekopníkov výučby deskriptívnej geometrie v Uhorsku. Spája sa s ním rozvoj výučby deskriptívnej geometrie na štiavnickej akadémii aj začiatky prednášania grafostatiky a priestorovej analytickej geometrie ako samostatných predmetov. Bol autorom mnohých stredoškolských a vysokoškolských učebníc geometrie a najmä deskriptívnej geometrie. Vo výučbe sa používali trištvrte storočia.

Ladislav Schramm

(✱ 25. jún 1920 Užhorod – † 13. október 1980 Bratislava) – matematik. Univerzitné štúdium matematiky a fyziky absolvoval na Prírodovedeckej fakulte Slovenskej univerzity v Bratislave roku 1942. Po celý čas svojej pedagogickej činnosti pôsobil v Bratislave. Do roku 1962 na obchodnej akadémii a priemyselnej škole strojníckej, neskôr na Katedre matematiky a deskriptívnej geometrie Strojníckej fakulty SVŠT a od roku 1974 ako docent na Katedre evidencie Vysokej školy ekonomickej. V rokoch 1954 – 1958 bol ústredným inšpektorom pre stredné a odborné školy. Jeho vedecké publikácie a vysokoškolské učebné texty sú z oblasti výpočtovej techniky a informatiky aplikované na ekonomiku. Bol vedúcim autorského kolektívu značného počtu učebníc matematiky, fyziky a zbierok úloh pre stredné ekonomické školy.

Anton Dubec

(✱ 3. február 1906 Šuja – † 29. jún 1975 Bratislava) – pedagóg a matematik. Po maturite pokračoval v štúdiu na Karlovej univerzite v Prahe v odbore matematika – deskriptívna geometria. Ako učiteľ pôsobil na gymnáziách v Novom Meste nad Váhom, vo Zvolene, v Trnave a Bratislave. Od roku 1942 bol lektorom metodiky vyučovania matematiky a deskriptívnej geometrie na Prírodovedeckej fakulte Slovenskej univerzity v Bratislave. Od roku 1953 učil metodiku vyučovania matematiky na Vysokej škole pedagogickej v Bratislave, roku 1960 musel z nej pre kadrové príčiny odísť. Svoje bohaté pedagogické skúsenosti z 30-ročnej praxe využíval pri tvorbe učebníc z matematiky a deskriptívnej geometrie. V diele *Metodika vyučovania matematiky* sa pokúsil vyladiť základy metodiky matematiky ako samostatnej vednej disciplíny a súčasne uviedol poznatky, ako v nej vyučovať školský dorast. Bol predsedom komisie pre matematickú terminológiu pri Ústave slovenského jazyka SAV a podieľal sa na práci Terminologickej komisie pre školskú matematiku, vedenej prof. Václavom Medekom, ktorá vyústila roku 1975 do vydania publikácie *Matematická terminológia*.

Stranu pripravil Dušan MIKOLAJ

Správa o stave školských knižníc

Školské knižnice slúžia na informačné a dokumentové zabezpečenie výchovno-vzdelávacej činnosti a výchovno-vzdelávacieho procesu. Poskytovaním knižnično-informačných služieb a organizovaním vzdelávacích a kultúrno-spoločenských podujatí skvalitňujú vzdelávanie na školách, pomáhajú pri individuálnej príprave na vyučovanie, podporujú celoživotné vzdelávanie a sebazvdelávanie žiakov, pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov, rozvíjajú informačnú výchovu a zvyšujú čitateľskú gramotnosť žiakov, vytvárajú priestor na efektívne využitie voľného času. Knižnično-informačné služby sa poskytujú rovnako všetkým členom školskej komunity, bez ohľadu na vek, rasu, pohlavie, náboženstvo, národnosť, jazyk, profesionálny alebo sociálny status. Prístup ku knižnično-informačným službám a knižničným fondom rešpektuje Všeobecnú deklaráciu ľudských práv Organizácie Spojených národov a nepodriaďuje sa žiadnym ideologickým, politickým alebo náboženským cenzúram či komerčným nátlakom. Školské knižnice sú na miestnej úrovni súčasťou základných alebo stredných škôl, na celoslovenskej úrovni knižničného systému Slovenskej republiky.

1. Právne predpisy platné pre školské knižnice

Postavenie a úlohy školských knižníc, ich zriaďovanie, poskytovanie knižnično-informačných služieb používateľom upravuje zákon č. 183/2000 Z. z. o knižniciach, o doplnení zákona Slovenskej národnej rady č. 27/1987 Zb. o štátnej pamiatkovej starostlivosti a o zmene a doplnení zákona č. 68/1997 Z. z. o Matici slovenskej v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o knižniciach“). Podrobnosti o zriaďovaní, zlučovaní, zrušovaní, činnosti a prevádzke školských knižníc upravuje smernica Ministerstva školstva Slovenskej republiky č. 8/2006

o činnosti školských knižníc (ďalej len „smernica o činnosti školských knižníc“). Evidenciu knižničných dokumentov upravuje vyhláška Ministerstva kultúry Slovenskej republiky č. 421/2003 Z. z., ktorou sa ustanovujú podrobnosti o spôsobe vedenia odbornej evidencie, vyradovaní a revízii knižničného fondu v knižniciach (ďalej len „Ministerstvo kultúry SR“). Zlučovanie školských knižníc a obecných knižníc upravuje usmernenie Ministerstva kultúry SR č. MK-1790/2004 k zlučovaniu školských a obecných knižníc. Odporúčania na činnosť školských knižníc obsahuje metodický materiál Model školskej knižnice, ktorý bol schválený Ministerstvom školstva Slovenskej republiky roku 2004.

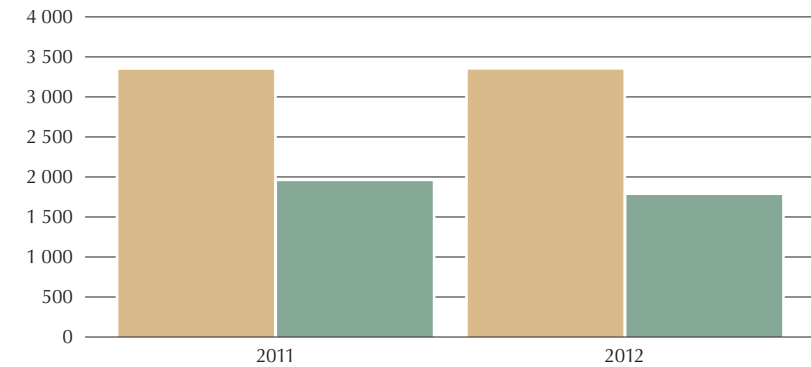
2. Analýza stavu školských knižníc za rok 2012

Základným východiskovým materiálom na spracovanie analýzy stavu školských knižníc bol výber štatistických údajov, ktoré uviedli školské knižnice vo Výkaze o školskej a akademickej knižnici za rok 2012 Škol (MŠVVŠ SR) 10-01 (ďalej len „výkaz“) a ktoré spracoval Ústav informácií a prognóz školstva v Bratislave v spolupráci so Školským výpočtovým strediskom v Banskej Bystrici. Zber štatistických údajov a ich schválenie vykonali odbory školstva príslušných obvodných úradov v sídle kraja. Doplnujúcim materiálom analýzy boli právne normy, metodické odporúčania, interné správy a odborné konzultácie metodického centra Slovenskej pedagogickej knižnice pre školské knižnice (ďalej len „metodické centrum pre školské knižnice“), informácie z webového portálu InfotLib, príspevky z printových a elektronických médií, telefonické prieskumy vo vybraných školských knižniciach, vyžiadané písomné informácie zo školských knižníc, ako aj vyžiadané informácie z regionálnych knižníc, ktoré poskytujú metodickú pomoc školským knižniciam.

2.1 Počet škôl a školských knižníc

Podľa celkového sumáru štatistického zisťovania bolo k 31. decembru 2012 evidovaných 1 812 školských knižníc, ktoré boli zriadené v súlade so zákonom o knižniciach a ktoré boli súčasťou 1 812 základných a stredných škôl (tab. 1). Po druhýkrát sa uskutočnil adresný zber štátnych štatistických údajov o školských knižniciach, a to na základe webového registra, ktorý bol vytvorený z identifikačných údajov o školských knižniciach, systematicky vedených metodickým centrom pre školské knižnice v Adresári školských knižníc v Slovenskej republike. Do webového registra mali prístup len tie základné a stredné školy, ktoré boli od roku 2000 do roku 2012 zároveň zaevidované v Zozname knižníc Slovenskej republiky, vedenom Ministerstvom kultúry Slovenskej republiky. V súčasnosti existuje zhoda medzi evidovanými knižnicami v uvedenom zozname a v Adresári školských knižníc v Slovenskej republike. Roku 2012 bolo zrušených 161 školských knižníc. Zriaďovatelia školských knižníc ako dôvod zrušenia školskej knižnice najčastejšie uvádzali nevyhovujúce priestory na školskú knižnicu, nedostatok finančných prostriedkov na nákup knižničného fondu a personálne problémy s obsadením funkcie školského knihovníka. V sledovanom období bolo zriadených 23 nových školských knižníc. V porovnaní s rokom 2011 klesol počet školských knižníc integrovaných s verejnou knižnicou o 28, a to z dôvodu odstránenia nepresností v štatistickom vykazovaní. V predchádzajúcom roku niektoré školské knižnice nesprávne vyhodnotili

Graf 1: Počet škôl a školských knižníc

Legenda: ■ počet škôl, ■ počet škôl so školskými knižnicami.

spoluprácu s verejnými knižnicami ako integráciu s verejnou knižnicou. Ani pri adresnom zbere štátnych štatistických údajov a napriek školeniu zástupcov Ústavu informácií a prognóz školstva a štatistikov z odborov školstva príslušných obvodných úradov v sídle kraja sa nepodarilo predísť chybám pri štátnom štatistickom zisťovaní. Napríklad v priebehu zberu na základe kontroly 800 schválených výkazov štatistikmi z odborov školstva príslušných obvodných úradov v sídle kraja metodické centrum pre školské knižnice zistilo, že väčšina školských knižníc vo svojich výkazoch buď nevyplnila povinné štatistické údaje, ako napr. počet odbornej literatúry a počet krásnej literatúry, alebo uviedla nesprávne štatistické údaje, a to najmä nesprávny počet odbornej literatúry a krásnej literatúry (do tohto počtu zarátali aj audiovizuálne a elektronické dokumenty a iné špeciálne dokumenty), nesprávny počet potenciálnych používateľov (počet pedagogických zamestnancov a nepedagogických zamestnancov školy často prevyšoval po-

čet samotných žiakov danej školy), nevedené žiadne výpožičky učiteľov alebo žiakov (pričom školské knižnice uviedli vysoký počet registrovaných učiteľov a žiakov), nesprávne vykázané priestory pre používateľov školskej knižnice (uvádzali len „voľnú“ plochu medzi regálmi) a nesprávne vykazovanie odborných kurzov, porád a seminárov (vykázali aj odborné kurzy a porady učiteľov, ktoré nesúviseli s činnosťou školskej knižnice, a tematické semináre pre učiteľov alebo žiakov). Na väčšinu týchto chýb mohli školské knižnice upozorniť štatistickí z odborov školstva príslušných obvodných úradov v sídle kraja pri kontrole a schvaľovaní daných výkazov. Metodické centrum pre školské knižnice dodatočne požiadalo niektorých štatistikov z odborov školstva príslušných obvodných úradov v sídle kraja o „odomknutie“ schváleného výkazu a následne boli konkrétne školské knižnice požiadané o opravu chybných údajov. Z celkového počtu 3 321 základných a stredných škôl evidovaných v sieti škôl

Tab. 1: Počet škôl a školských knižníc

Ukazovateľ	2011	2012	Nárast/pokles (%)
Počet škôl	3 350	3 321	-0,87
Počet škôl so školskými knižnicami	1 945	1 812	-6,84
- z toho integrovanými s verejnou knižnicou	80	57	-28,75

Tab. 2: Počet škôl a školských knižníc v školskom roku 2012/2013

Ukazovateľ	Počet základných a stredných škôl	Počet školských knižníc	%
Obvodný úrad Bratislava	307	156	50,81
Obvodný úrad Trenčín	280	190	67,86
Obvodný úrad Trnava	348	224	64,37
Obvodný úrad Nitra	440	205	46,59
Obvodný úrad Žilina	411	238	57,90
Obvodný úrad Banská Bystrica	429	192	44,76
Obvodný úrad Prešov	628	360	57,32
Obvodný úrad Košice	478	247	51,67
Slovenská republika spolu	3 321	1 812	54,56

Tab. 3: Knižničný fond

Ukazovateľ	2011	2012	Nárast/pokles (%)
Knižničné jednotky spolu	7 075 292	6 456 457	-8,75
- v tom			
knihy a zviazané periodiká	6 842 038	6 354 495	-7,13
audiovizuálne a elektronické dokumenty	136 726	68 085	-50,21
iné špeciálne dokumenty	96 528	33 877	-64,91
Počet titulov dochádzajúcich periodík	18 011	11 990	-33,43
Ročný prírastok knižničných jednotiek	123 272	125 023	+1,42
Úbytky knižničných jednotiek	105 587	117 106	+10,91
Knižničné jednotky spracované automatizovane celkovo	1 067 700	1 462 875	+37,01

a školských zariadení Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky (ďalej len „MŠVVaŠ SR“) nemalo v školskom roku 2012/2013 zriadenú školskú knižnicu **1 509 škôl**. Uvedené školy využívali na informačné a dokumentové zabezpečenie výchovno-vzdelávacieho procesu kabinetné zbierky kníh, prípadne si zapožičali informačné zdroje z verejných knižníc. V tab. 2 je zobrazený počet škôl a školských knižníc v školskom roku 2012/2013 na základe údajov obvodných úradov v sídle kraja.

2.2 Knižničný fond

K 31. decembru 2012 školské knižnice evidovali **6 456 457 knižničných jednotiek** (tab. 3). Po prepočítaní uvedeného počtu knižničných jednotiek na počet školských knižníc pripadlo na **jednu školskú knižnicu** približne **3 563 knižničných jednotiek**, čo je o 75 knižničných jednotiek menej ako roku 2011.

Počet knižničných jednotiek po prepočítaní na **jedného registrovaného používateľa** predstavoval približne **21 zväzkov** a na **jedného registrovaného používateľa z radov žiakov** približne **24 zväzkov**. Uvedený údaj možno pokladať za pozitívny, keďže *Model školskej knižnice* odporúča, aby na 1 registrovaného používateľa z radov žiakov pripadalo desať zväzkov. Oproti roku 2011 sa znížil počet audiovizuálnych a elektronických dokumentov až o 49 % a počet iných špeciálnych dokumentov o 35 %. Dá sa predpokladať, že tieto dokumenty boli vyradené buď z dôvodu opotrebovania, alebo nesprávneho vykazovania v predchádzajúcom štatistickom období, resp. boli rozdelené do kabinetných zbierok z dôvodu zrušenia 161 školských knižníc.

Počet **titulov dochádzajúcich periodík** po prepočítaní na **jednu školskú knižnicu** predstavoval približne **sedem titulov**. V porovnaní s rokom 2011 to je úbytok približne o dva tituly. Školské knižnice dopĺňali knižničné fondy nákupom, formou daru, výmenou, bezodplatným prevodom a náhradou za stratený dokument.

Ročný prírastok po prepočítaní na **jedného registrovaného používateľa** bol **0,41 zväzku**. Oproti roku 2011 sa nepatrne zvýšil, konkrétne o 0,03 zväzku. Uvedený ročný prírastok predstavuje približne 14 % z optimálneho ročného prírastku. *Model školskej knižnice* odporúča školským knižniciam, aby každý rok zakúpili tri zväzky na jedného registrovaného používateľa. Na základe aktuálneho ročného prírastku by sa knižničné fondy školských knižníc obnovili za 52 rokov. Počet knižničných jednotiek **spracovaných automatizovane** tvoril približne 23 % z celkového počtu evidovaných knižničných jednotiek, čo je oproti roku 2011 **nárast približne o 8 %**.

Na základe súmáru uvedených štatistických údajov, ktorý vypracovalo Školské výpočtové stredisko v Banskej Bystrici,

bolo zistené, že z celkového počtu **385 školských knižníc**, ktoré si v rokoch 2006 – 2011 v rámci rozvojového projektu MŠVVaŠ SR *Elektronizácia a revitalizácia školských knižníc* zakúpili automatizovaný knižnično-informačný systém, malo k **31. decembru 2012 spracovaný celý knižničný fond automatizovaným spôsobom už 220**.

2.3 Počet používateľov

Na základe štatistických informácií uvedených v tab. 4 môžeme konštatovať, že počet **registrovaných používateľov** tvoril **57,26 % z celkového počtu potenciálnych používateľov**. V porovnaní s rokom 2011 je to **nárast o približne 1,05 %**. Percento **registrovaných používateľov z radov žiakov** bolo o niečo vyššie – 57,34 %, čo je oproti predchádzajúcemu roku **nárast o 1,61 %**. **Najväčší percentuálny podiel** registrovaných používateľov

-spoločenských podujatí, **oveľa vyšší**. Dokazujú to fakty, ktoré boli zistené na základe riadeného rozhovoru so školskými knihovníkmi a vyžadaných písomných informácií z vybraných školských knižníc. Školskí knihovníci potvrdili, že často nesprávne nezaregistrovali za používateľov žiakov a učiteľov, ktorí využívali len prezenčné výpožičky knižničných dokumentov počas vyučovacích hodín realizovaných priamo v priestoroch školských knižníc alebo využívali prístup na internet, multimedálne zariadenie, možnosť kopírovať informačné dokumenty. V týchto prípadoch bolo potrebné, aby školskí knihovníci zaregistrovali uvedených žiakov a učiteľov, prípadne im len obnovili registráciu v danom roku.

2.4 Výpožičky

Na základe tabuľkového spracovania štatistických informácií o počte poskytnutých

Na základe spracovaných súhrnných výkazov uvedených druhov škôl Ústavom informácií a prognóz školstva bolo zistené, že **väčší počet výpožičiek na jedného registrovaného žiaka** v porovnaní s celkovým počtom registrovaných používateľov bol dosiahnutý v **školských knižniciach základných škôl (2,88 výpožičky)**. O niečo **menší počet výpožičiek na jedného registrovaného žiaka**, ako je uvedený priemer, vykázali **školské knižnice stredných škôl (2,48 výpožičky)**. Najmenší počet výpožičiek na jedného registrovaného žiaka vykázali školské knižnice **špeciálnych škôl (1,63 výpožičky)**.

V skutočnosti by bol **počet vykázaných výpožičiek oveľa vyšší**, keby školskí knihovníci systematicky evidovali najmä:

- prezenčné výpožičky žiakov a učiteľov počas vyučovacích hodín v školských knižniciach,
- prezenčné výpožičky učiteľov len na jednu vyučovaciu hodinu v triede,
- absenčné výpožičky učiteľov v pravidelných mesačných intervaloch,
- absenčné výpožičky a prezenčné výpožičky periodík.

Pri riadenom rozhovore so školskými knihovníkmi bolo zistené, že niektorí školskí knihovníci požičali učiteľom veľké množstvo kníh, pričom výpožičky nielen **nepredložovali** v mesačných intervaloch, ale ich vôbec **ani nevykazovali** ako výpožičky v danom kalendárnom roku. Na základe súmáru štatistických údajov, ktorý vypracovalo Školské výpočtové stredisko v Banskej Bystrici, boli zistené tieto **negatíva**:

- 28 školských knižníc poskytuje výpožičky len odbornej literatúry,
- 26 školských knižníc poskytuje výpožičky len krásnej literatúry.

Školské knižnice, ktoré do svojho knižničného fondu nezaradili buď krásnu literatúru, alebo odbornú literatúru a ponechali uvedenú literatúru bez zaevidovania v kabinetných zbierkach, poskytovali knižnično-informačné služby v rozpore s § 10 ods. 2 písm. b) zákona o knižniciach. V tomto právnom predpise vo vzťahu k úlohám školskej knižnice je uvedené: „... poskytuje knižnično-informačné služby najmä žiakom, učiteľom a iným zamestnancom školy.“ V dôsledku tejto skutočnosti školské knižnice nielen neposkytovali úplné informačné a dokumentové zabezpečenie výchovno-vzdelávacieho procesu, ale sa aj ochudobnili o registrovaných používateľov a výpožičky. Školské knižnice poskytli v rámci medziknižničnej výpožičnej služby iným knižniciam v rámci Slovenskej republiky

126 knižničných jednotiek a z iných knižníc v rámci Slovenskej republiky si vypožičali **416 knižničných jednotiek**.

Po prepočítaní študijných a čitateľských miest na počet školských knižníc pripadlo na **jednu školskú knižnicu** približne **deväť študijných a čitateľských miest**. Celková plocha školských knižníc sa oproti roku 2011 zmenila minimálne, je menšia o 1 943 m². Po prepočítaní celkovej plochy školských knižníc v m² na počet školských knižníc sa zistilo, že celková plocha **jednej školskej knižnice je len 40,08 m²**. Na základe tohto zistenia musíme konštatovať, že školské knižnice naďalej nie sú umiestnené v optimálnych priestoroch. Podľa odporúčania *Modelu školskej knižnice* by mala plocha na poskytovanie knižnično-informačných služieb zabrať 93 m² pre používateľov školskej knižnice v škole s počtom do 249 žiakov, 186 m² v škole s počtom od 250 do 499 žiakov a 279 m² v škole s počtom žiakov nad 500.

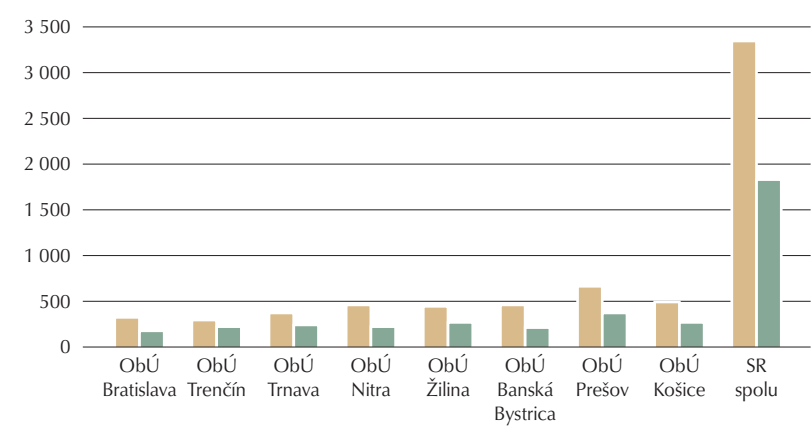
Na základe prepočtu celkového počtu prevádzkových hodín pre používateľov za týždeň na počet školských knižníc bolo zistené, že počet prevádzkových hodín sa oproti roku 2011 **zvýšil o 1 hodinu a 30 minút**. V sledovanom období **jedna školská knižnica** poskytovala knižnično-informačné služby v priemere **5 hodín a 38 minút**. Je potrebné poznamenať, že do prevádzkových hodín už mnohé školské knižnice započítali časový priestor na pravidelné vyučovacie hodiny v školskej knižnici.

V porovnaní s odporúčaním *Modelu školskej knižnice* **prevádzkové hodiny** v sledovanom období predstavovali **23 % z optimálneho počtu výpožičných hodín**. Podľa neho by školská knižnica mala byť otvorená päť hodín denne a minimálne dvakrát do týždňa aj v popoludňajších hodinách, a to do 16. hodiny. V integrovaných knižniciach by sa mali knižnično-informačné služby poskytovať takisto najmenej dvakrát do týždňa, a to až do 18. hodiny. Na druhej strane treba uviesť, že **74 školských knižníc poskytovalo svoje knižnično-informačné služby aj nad rámec odporúčania**. Namiesto odporúčaných 25 výpožičných hodín boli otvorené 26 – 40 hodín týždenne.

2.5 Podujatia pre používateľov

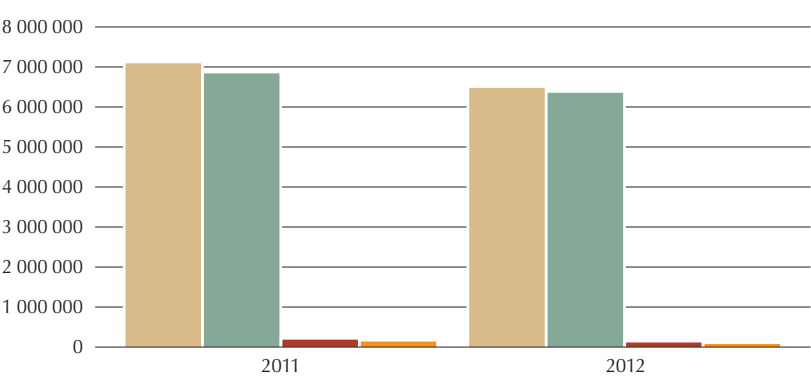
Školské knižnice realizovali pre svojich používateľov popri poskytovaní knižnično-informačných služieb aj **vzdelávacie a kultúrno-spoločenské podujatia** (tab. 6). Po prepočítaní počtu vzdelávacích a kultúrno-spoločenských podujatí na počet školských knižníc sa zistilo, že **každá školská knižnica** zorganizovala približne **13**

Graf 2: Počet škôl a školských knižníc v školskom roku 2012/2013

Legenda: ■ počet základných a stredných škôl, ■ počet školských knižníc.

Graf 3: Knižničný fond

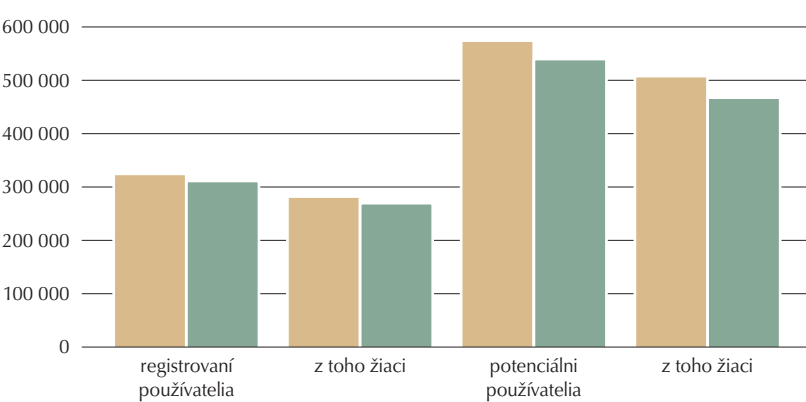

Legenda: ■ knižničné jednotky spolu, ■ knihy a zviazané periodiká, ■ audiovizuálne a elektronické dokumenty, ■ iné špeciálne dokumenty.

z radov žiakov mali **školské knižnice v základných školách (62,74 %)**. O niečo menej mali **školské knižnice v špeciálnych školách (52,89 %)** a najmenej **školské knižnice v stredných školách (47,71 %)**. Tieto štatistické informácie boli získané na základe spracovaných súhrnných výkazov uvedených druhov škôl Ústavom informácií a prognóz školstva. *V skutočnosti bol počet žiakov*, ktorí využívali knižnično-informačné služby, technické zariadenie školskej knižnice alebo sa zúčastňovali vzdelávacích a kultúrno-

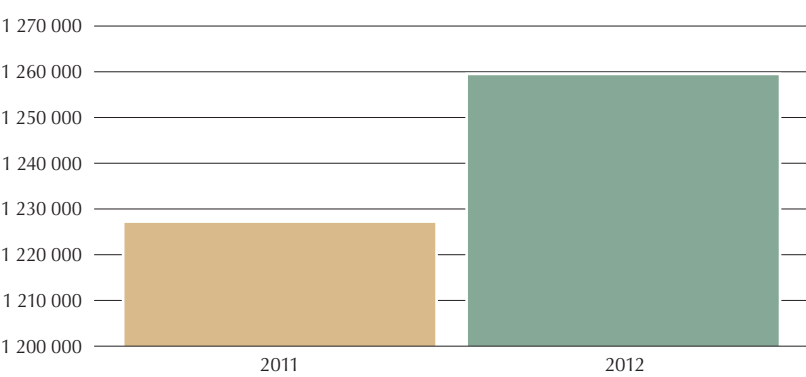
výpožičiek (tab. 5) a po prepočítaní celkového počtu výpožičiek na **jedného registrovaného používateľa**, ktorý bol **4,10 výpožičky**, možno konštatovať, že tento výsledok sa oproti roku 2011 zmenil len nepatrne (**zvýšenie o 0,27 výpožičky**). Po prepočítaní výpožičiek odbornej literatúry a krásnej literatúry na počet registrovaných používateľov z radov žiakov pripadlo na **jedného žiaka 2,74 výpožičky**. Podobný výsledok bol dosiahnutý aj v predchádzajúcom roku, konkrétne 2,66 výpožičky.

Graf 4: Používatelia školských knižníc

Legenda: ■ 2011, ■ 2012.

Graf 5: Výpožičky spolu

podujatí, čo predstavuje v porovnaní s rokom 2011 **nárast o tri podujatia**. Školské knižnice organizovali rôzne akcie s cieľom poskytnúť žiakom príležitosť, aby predviedli svoje vedomosti, schopnosti a informačné zručnosti pred kolektívom, posilnili svoje vôľové vlastnosti, kultivovali svoje estetické cítenie, zošľachťovali svoje etické hodnoty, rozvíjali kritické myslenie, zlepšili svoje jazykové zručnosti, besedy so spisovateľmi, a posilnili svoje sebavedomie. Napríklad **na podporu rozvoja čitateľskej gramotnosti** školské knižnice realizovali hodiny hlasného čítania, čitateľské dielne, čitateľské maratóny, tvorivé písanie, literárne, recitačné a spevacké súťaže, vedomostné kvízy, besedy so spisovateľmi, s ilustrátormi alebo inými celoslovensky a regionálne významnými osobnosťami, žiacke besedy o prečítaných knihách, prezentácie knižničných noviniek, literárne pásma o spisovateľoch formou powerpointovej prezentácie alebo literárneho medailóniku, dramatizácie rozprávok, rozprávkové dopoludnia alebo popoludnia, rozhlasové relácie, literárne karnevaly, literárne vychádzky. Priestory školských knižníc, ich knižničné fondy, informačné a komunikačné technológie využívali aj redakčné tímy **školských časopisov**. Súčasťou obsahu časopisov boli napríklad informácie zo života školských knižníc, informácie o realizovaných aktivitách, knižných novinkách, výroky slávnych osobností a ukážky vlastnej tvorby žiakov. Školskí knihovníci vykonávali len dohľad v oblasti jazykového a koncepčného poradenstva. Ako príklad môžeme uviesť školský časopis **Zvoní**, ktorý pravidelne vydáva Základná škola, Farská lúka, Filákov. V školskom časopise boli pravidelne uverejňované informácie o podujatiach realizovaných školskou knižnicou. Ich cieľom bolo hľadať nové formy práce s knihou, ktoré by oslovili žiakov a zároveň by ich pritiahli k čítaniu kníh. Súčasťou školského časopisu sú stále rubriky, v ktorých žiaci uverejňujú ukážky vlastnej tvorby, napr. básne, bájky, rozprávky, poviedky. Využívanie priestorov školských knižníc na podporu rozvoja čitateľskej gramotnosti potvrdzuje aj **Správa o stave a úrovni výchovy a vzdelávania v školách a školských zariadeniach v Slovenskej republike v školskom roku 2011/2012**, ktorú vypracovala Štátna školská inšpekcia a ktorá je sprístupnená na jej webovom sídle. V časti 1.2.5 *Rozvíjanie čitateľskej gramotnosti* sa uvádza: „Školské knižnice, ktoré sa významnou mierou tiež podieľali na podporovaní čitateľskej gramotnosti... v závislosti od finančných prostriedkov priebežne dopĺňali knižničný fond, najčastejšie detskou literatúrou, encyklopédiami a odbornou literatúrou. Na podporu rozvíjania čitateľskej gramotnosti mali naplánované konkrétne **činnosti a aktivity** (83 %) a na ich realizáciu využívali najmä priestory knižníc v čase vyučovania i mimo neho, **multimediálne programy, internet**.“ Uvedené zistenia boli získané v **základných školách** počas 159 komplexných inšpekcií, v rámci ktorých sa školskí inšpektori na hospitáciách zamerali aj na rozvíjanie čitateľskej gramotnosti. Podobné pozitívne zistenia deklarovali aj školskí inšpektori, ktorí sledovali rozvoj čitateľskej gramotnosti pri 46 komplexných inšpekciách na **gymnáziách** a v **stredných odborných školách**. V časti správy *Rozvíjanie čitateľskej gramotnosti na gymnáziu a v strednej odbornej škole* je uvedené: „Školské knižnice sú považované za významný faktor ovplyvňujúci čitateľské zručnosti. Zväčša boli v školách zriadené (75,9 %)... V tejto súvislosti riaditelia kládli dôraz na dopĺňanie knižničného fondu s preferovaním odbornej literatúry. V nemalej miere (58,5 %) plánovali aktivity na podporu rozvíjania čitateľskej gramotnosti. Vo vyučovacom čase vyhradili najväčší priestor rôznym formám vlastnej

tvorby žiakov, stimulovali túto činnosť *diskusiami k prečítaným textom*. V čase mimo vyučovania zvolili ponuku krúžkov vhodného obsahového zamerania, zaradili tvorivé aktivity, *súťaže, besedy o knihách*.“ Pri realizácii rôznych foriem a metód kolektívnej práce so svojimi používateľmi sa školské knižnice inšpirovali aj celoslovenskými a medzinárodnými projektmi určenými na podporu čítania.

Príklady vzdelávacích a kultúrno-spoločenských podujatí v sledovanom období:

- **Dvanásť školských knižníc** sa zapojilo do celoslovenskej súťaže **Deň ľudovej rozprávky**, ktorej hlavným organizátorom bola Slovenská národná knižnica.

- V mesiaci marci sa **mnoho školských knižníc** zapojilo do **13. ročníka Týždňa slovenských knižníc**, ktorý sa uskutočnil na tému *Knižnice pre všetkých*. Cieľom podujatia bolo pozitívne zviditeľniť knižnice ako kultúrne a vzdelávacie inštitúcie prostredníctvom najrozmanitejších aktivít a podujatí.
- **Osemnásť školských knižníc** z celkového počtu 62 prihlásených sa zúčastnilo medzinárodného podujatia **Noc s Andersenom**, ktorého koordinačným centrom na Slovensku je Spolok slovenských knihovníkov. Cieľom podujatia je podpora čítania prostredníctvom čítania rozprávok, súťaží, hier a rôznych iných akcií.

- **Množstvo školských knižníc** sa zapojilo do **5. ročníka celoslovenského projektu Čítajme si**, ktorý sa konal v knižniciach a školách po celom Slovensku. Podujatie zorganizovala Linka detskej istoty pri Slovenskom výbore UNICEF v spolupráci so Slovenskou asociáciou knižníc, Spolkom slovenských knihovníkov a s vydavateľstvom Slovart. Cieľom projektu bolo spojiť slovenské deti pri čítaní.
- **54 528 žiakov zo 489 škôl** (396 základných a 93 stredných) sa zapojilo v októbri, Medzinárodnom mesiaci školských knižníc, do celoslovenského projektu **Záložka do knihy spája slovenské školy**. Projekt zorganizovala Slovenská pedagogická

Tab. 4: Používatelia školských knižníc

Ukazovateľ	2011	2012	Nárast/pokles (%)
Registrovaní používatelia	320 588	307 288	-4,15
- z toho žiaci	279 421	267 260	-4,35
Potenciálni používatelia	570 378	536 656	-5,92
- z toho žiaci	501 415	466 065	-7,05

Tab. 5: Výpožičky v školských knižniciach

Ukazovateľ	2011	2012	Nárast/pokles (%)
Výpožičky spolu	1 226 318	1 259 539	+2,71
literatúra	pre učiteľov	294 933	+0,35
	odborná	92 404	+4,83
	krásna	171 018	-7,70
	pre žiakov	559 867	-0,14
Medziknižničná výpožičná služba iným knižniciam	44	126	+186,36
Medziknižničná výpožičná služba z iných knižníc	253	416	+64,43
Počet študijných a čitateľských miest	14 582	15 450	+5,95
Celková plocha knižníc v m ²	74 569	72 626	-2,61
- z toho priestory pre používateľov v m ²	61 360	60 290	-1,74
Počet prevádzkových hodín pre používateľov za týždeň	9 508	9 757	+2,62

knižnica prostredníctvom svojho metodického centra pre školské knižnice. Cieľom bolo **nadviazanie kontaktov medzi základnými školami a strednými školami v rôznych regiónoch Slovenska a podpora čítania prostredníctvom výmeny záložiek**. Žiaci vyrábali záložky rôznych tvarov a motívov počas vyučovacích hodín, v školskom klube detí, v rámci krúžkovej činnosti alebo doma. Výrobu záložiek často dopĺňali čitateľské kvízy alebo žiacke besedy o prečítaných knihách. Niekoľko škôl si na základe vzájomnej dohody vymenilo záložky a darčkové predmety pri osobnej návšteve zástupcov partnerských škôl. Výmena záložiek prispela k nadviazaniu nových priateľských kontaktov medzi partnerskými školami, ukázala im ďalšie možnosti spolupráce, podporila prácu s informáciami, rozvoj kreativity, fantázie, manuálnej zručnosti žiakov, posilnila ich etické hodnoty, zábavnou formou ich pritiahla ku knihám, podporila ich vzťah k čítaniu a v mnohých prípadoch posilnila aj ich vzťah ku školskej knižnici.

- **318 školských knižníc** v základných a stredných školách s celkovým počtom **63 009 účastníkov** z radov žiakov, pedagogických zamestnancov, nepedagogických zamestnancov, rodičov a starých rodičov žiakov a ostatných členov miestnych samospráv sa 22. októbra 2012 zapojilo do **8. ročníka Súťaže o najzaujímavejšie podujatie školskej knižnice k Medzinárodnému dňu školských knižníc** na tému *Školské knižnice: Kľúč k minulosti, prítomnosti a budúcnosti*. Súťaž zorganizovala Slovenská pedagogická knižnica prostredníctvom svojho metodického centra pre školské knižnice. Záštitu nad podujatím prevzal minister školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky Dušan Čaplovič. Cieľom súťaže bolo zábavnými formami práce s knihou podporiť u žiakov dobrý a trvalý vzťah ku knihe, k školskej knižnici, čítaniu a poznávaniu nového. Víťazné knižnice boli ocenené sumou 6 000 €, ktoré použili na nákup kníh podľa vlastného výberu do svojich knižničných fondov. Finančné prostriedky do súťaže venovala sekcia regionálneho školstva MŠVVaŠ SR. Prvá stredná škola mimo poradia víťazov získala **Zvláštnu cenu časopisov Fífik a Quark** vo forme knižnej odmeny vydavateľstva Perfekt v sume **200 €**. Jadro súťažných podujatí tvorili napríklad dramatizácie a spoločné čítania rozprávok, čitateľské maratóny, literárne pásma o sv. Cyrilovi a Metodovi, Veľkej Morave, Jurajovi Jánošíkovi, Antonovi Bernolákovi formou powerpointovej prezentácie, vedomostné kvízy z oblasti literatúry, krátke prednášky o vzniku papiera, písma a vynáleze knižtlače, školské rozhlasové relácie, projektové vyučovacie dni, tvorivé dielne, v ktorých najčastejšie mladší žiaci napríklad ilustrovali vypočuté literárne príbehy, kreslili komiksy, písali básne, vyrábali záložky, hádali literárne hádanky. Niektoré školské knižnice zorganizovali besedy so slovenskými spisovateľmi alebo s osobnosťami zo svojich regiónov.

Pretrvávajúcim pozitívom je, že školské knižnice **požívali** na svoje vzdelávacie a kultúrno-spoločenské podujatia nielen členov svojich školských komunít, ale aj rodičov žiakov, zástupcov zriaďovateľov škôl (najčastejšie starostov obcí), zástupcov dedinských farností, obecných a mestských poslancov a iných členov miestnych komunít. Na **propagáciu** podujatí využívali najčastejšie nástenky, plagáty, samostatné pozvánky rodičom žiakov, predstaviteľom miestnych komu-

nít a zriaďovateľom škôl, školské časopi- sy, webové sídla škôl alebo obcí, školské rozhlas, školské televízne štúdiá, prípad- ne obecné rozhlas, regionálne alebo celoslovenské printové a elektronické médiá.

Pri príprave svojich podujatí spolupraco- vali aj s obecnými, regionálnymi a kraj- skými knižnicami. Niektoré podujatia realizovali napr. v priestoroch verejných knižníc alebo si na ne vypožičali infor- mačné zdroje z týchto knižníc. Školské knižnice zas často zabezpečovali účastní- kov z radov žiakov na podujatia verejných knižníc.

Za vzor vynikajúcej spolupráce regio- nálnych knižníc so základnými a stred- nými školami môžeme pokladať **Krajskú knižnicu Karola Kmeťka v Nitre**, ktorá zorganizovala veľké množstvo podujatí vo forme prednášok, besied, hovore- ných bibliografií, literárno-hudobných alebo audiovizuálnych pásiem, kvízov a exkurzií s cieľom podporiť výchovno- vzdelávaciu činnosť žiakov základných a stredných škôl. Okrem týchto podujatí knižnica zorganizovala pre žiakov 2. – 4. ročníkov nitrianskych základných škôl 12. ročník súťaže **Čítajte s nami**.

Školské knižnice v sledovanom období zorganizovali **11 780 akcií informačnej výchovy**. Po ich prepočítaní na počet školských knižníc pripadlo na jednu školskú knižnicu približne **sedem akcií informačnej výchovy**, čo predstavuje v porovnaní s rokom 2011 nárast o dve akcie.

2.6 Informačné technológie

Proces elektronizácie a internetizácie školských knižníc je číselne vyjadrený v tab. 7. Oproti roku 2011 všetky **sledo- vané ukazovatele zaznamenali nárast**, a to aj napriek tomu, že v sledovanom období sa nerealizoval rozvojový pro- jekt MŠVVaŠ SR *Elektronizácia a revita- lizácia školských knižníc*. To znamená, že školské knižnice zakúpili počítačové stanice a automatizované knižnično-in- formačné systémy už z vlastných finanč- ných prostriedkov základných alebo stredných škôl.

Počet počítačových staníc v školských knižniciach sa zvýšil o **146** a počet pri- pojení na školský internet o **149**. Počet prístupných počítačových staníc pre používateľov školských knižníc sa zvýšil o **109** a počet pripojení pre používateľov na školský internet o **102**. Mierne sa zvý- šil aj počet počítačových staníc pripoje- ných na školský intranet, a to o **72**.

Na základe uvedených štatistických in- formácií možno konštatovať, že **proces elektronizácie a internetizácie plynule napreduje** aj vďaka pozitívnemu prínosu vyššie uvedeného rozvojového projektu MŠVVaŠ SR, ktorý bol realizovaný v ro- koch 2006 – 2009 a roku 2011 (584 pod- porených školských knižníc v základných a stredných školách celkovou sumou 1 849 277,30 €).

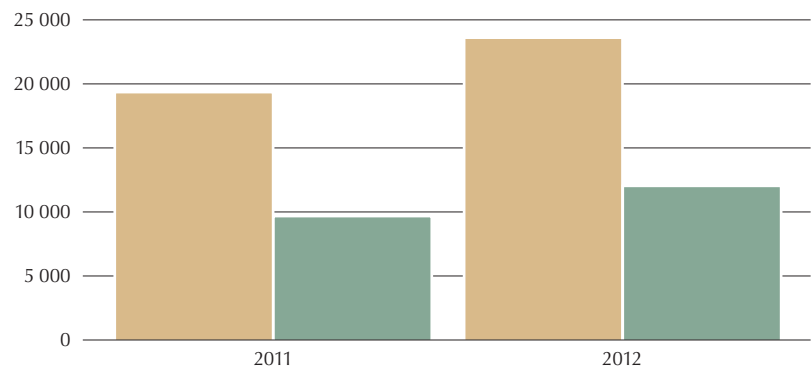
Dôkazom sú údaje, ktoré boli získané po prepočítaní počtu školských knižníc na celkový počet počítačových staníc, na počet pripojení na školský internet a na školský intranet **pred realizáciou rozvojového projektu** (rok 2005) a **po piatich rokoch realizácie rozvojových projektov** (rok 2012).

Roku 2005 pripadalo na jednu počítačo- vú stanicu 7,95 školských knižníc, roku 2012 bolo toto číslo už len **0,82**. Roku 2005 pripadalo na jednu počítačovú stanicu s pripojením na školský internet 12,78 školských knižníc, roku 2012 už len **0,88**. Roku 2005 pripadalo na jednu po- čítačovú stanicu s pripojením na školský intranet 56,52 školských knižníc, roku 2012 už len **3,93**.

Na druhej strane je potrebné konštatovať, že skutočný stav ešte stále nezodpovedá odporúčaniam *Modelu školskej knižnice*, podľa ktorého by mala mať každá školská knižnica jeden počítač pre školského kni- hovníka a 5 počítačov pre používateľov školskej knižnice v škole s počtom žiakov

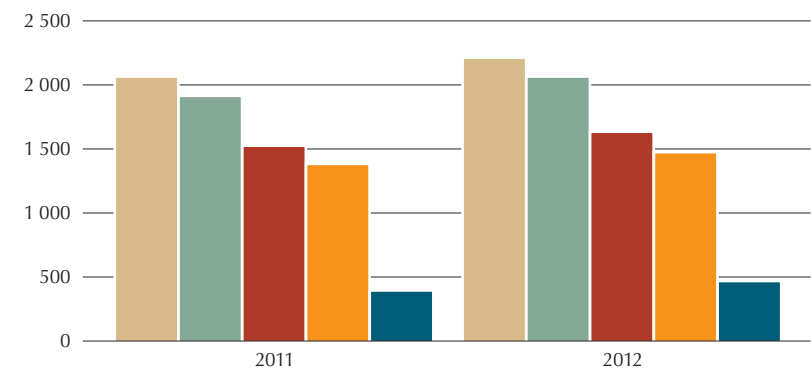

Graf 6: Podujatia pre používateľov školských knižníc

Legenda: ■ vzdelávacie a kultúrno-spoločenské podujatia pre používateľov, ■ z toho akcie informačnej výchovy.

Graf 7: Počet počítačových staníc v školských knižniciach

Legenda: ■ počet počítačových staníc v školských knižniciach, ■ s pripojením na internet, ■ prístupných používateľom, ■ prístupných používateľom s pripojením na internet, ■ s pripojením na intranet.

do 500 a až 15 počítačov pre používa- teľov školskej knižnice v škole s počtom žiakov nad 500.

Za sledované obdobie **447 školských knižníc** v štátnom štatistickom zisťovaní uviedlo, že **vlastnia automatizovaný kniž- nično-informačný systém**. Z tohto počtu si až **385 školských knižníc** zadovážilo

automatizovaný knižnično-informačný systém z finančných prostriedkov uve- deného rozvojového projektu MŠVVaŠ SR a **62 školských knižníc** si ho zakúpilo z rozpočtu svojej základnej alebo stred- nej školy. Išlo najmä o tieto automatizova- né knižnično-informačné systémy: Clavius (272 školských knižníc), Knižnično-infor-

mačný systém pre malé a stredné kniž- nice (72 školských knižníc), Proflib Štart (54 školských knižníc), Evidencia kníh (4 školské knižnice), Dawinci a Advanced Rapid Library (po 2 školské knižnice). Oproti roku 2011 narástol počet **auto- matizovaných knižnično-informačných systémov** o 72.

Údaje o počte automatizovaných kniž- nično-informačných systémov boli zís- kané na základe vyžiadanej evidencie distribútorov jednotlivých automatizova- ných knižnično-informačných systémov a na základe dotazníkového výskumu metodického centra pre školské knižni- ce, ktorý bol realizovaný roku 2010 pod názvom *Rozvojový projekt Ministerstva školstva Slovenskej republiky Elektronizá- cia a revitalizácia školských knižníc 2006 – 2009*.

On-line katalóg umiestnený na internete malo **127 školských knižníc**. Oproti roku 2011 je to pokles o tri on-line katalógy. V skutočnosti by malo on-line katalóg vlastniť až 242 školských knižníc. Tento údaj bol získaný na základe spomínané- ho dotazníkového prieskumu.

Z uvedenej skutočnosti vyplýva, že až 115 školských knižníc buď neuviedlo on- line katalóg do prevádzky pre technické problémy pri inštalácii modulov on-line katalógov, alebo nezabezpečilo pripoje- nie školskej knižnice na školský internet, prípadne nevenovalo dostatočnú pozor- nosť vyplňovaniu požadovaného štatis- tického údaja.

V sledovanom období **118 školských knižníc** uviedlo, že má webové sídlo knižnice. Oproti roku 2011 je to **nárast o 46** webových sídiel školských knižníc. Keďže pre školské knižnice platí, že ich webové sídla sú súčasťou webových sí- diel materských inštitúcií (základných

a stredných škôl), v rámci ktorých majú umiestnený link *Školská knižnica* alebo *Knižnica*, prevažná väčšina školských knižníc tak mala tento fakt vykzáť.

V skutočnosti **poskytovali základné in- formácie** o svojej činnosti, profile svoj- ho knižničného fondu, škále poskytova- ných knižnično-informačných služieb, o výpožičných hodinách, prípadne reali- zovaných akciách na **webových sídlach svojich materských inštitúcií**.

Dá sa predpokladať, že mnohé školské knižnice nepostupovali v súlade s *Meto- dickým pokynom na vyplňovanie štátne- ho štatistického výkazu o školskej a aka- demickej knižnici Škol (MŠVVŠ SR) 10-01 určeného na automatizované spracova- nie*, v ktorom bolo uvedené podrobné metodické vysvetlenie k žiadanému šta- tistickému údaju.

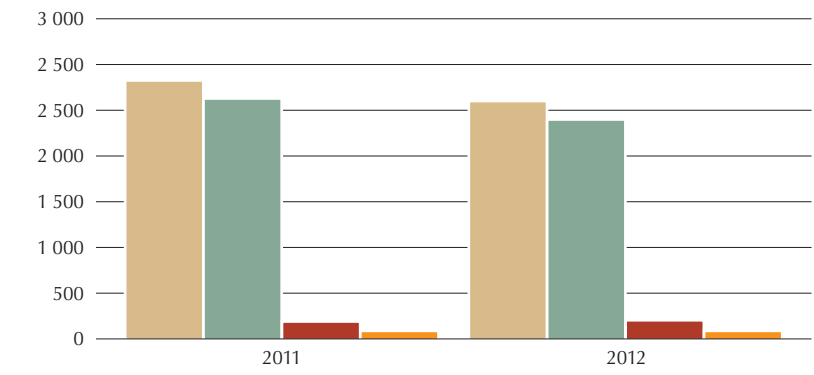
2.7 Personálne zabezpečenie

V tab. 8 je uvedený počet zamestnan- cov-školských knihovníkov a stupeň ich vzdelania. Z celkového počtu zamest- nancov školských knižníc bolo **91,51 % školských knihovníkov** bez knihovnícke- ho vzdelania, **6,49 %** malo **základné kni- hovnícke vzdelanie** (napr. knihovnícky kurz) a 2 % odborné knihovnícke vzde- lanie. Podobné výsledky boli získané aj roku 2011.

Funkciu školského knihovníka vykonávali prevažne učitelia slovenského jazyka a li- teratúry, ktorí nemali špeciálne upravený pracovný úväzok. Prácu v školskej kniž- nici vykonávali popri vyučovaní ako ak- tivitu súvisiacu s výchovno-vzdelávacou činnosťou učiteľa. Ich pracovný týždeň sa skladal z priamej vyučovacej činnosti (23 hodín) a z ďalších činností (15,5 hodi- ny), ktoré venovali príprave na vyučova- nie, pracovným poradám, rodičovským združeniam, individuálnym konzultáciám s rodičmi, dozorom, vedeniu kabinetov či práci v záujmových útvaroch. Funkciu školského knihovníka teda vykonávali ako mimoškolskú aktivitu.

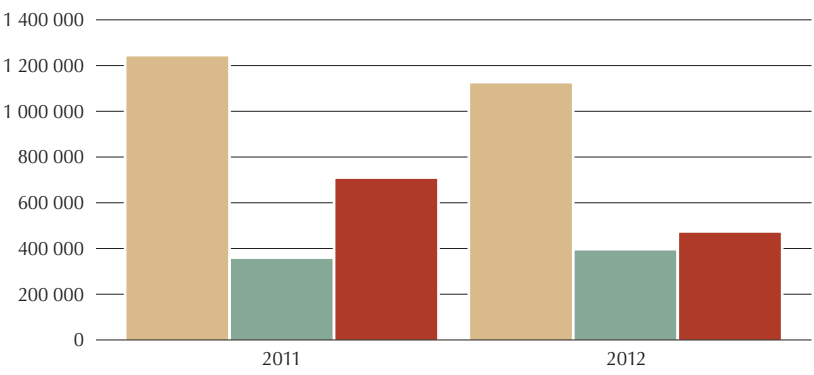
Na základe riadeného telefonického rozhovoru so školskými knihovníkmi i s riaditeľmi základných a stredných škôl možno povedať, že mnohí školskí knihovníci vykonávali túto funkciu radi. Menšia časť ju vykonávala len ako po- vinnosť uloženú riaditeľom školy, pri- čom spoločným argumentom všetkých oslovených školských knihovníkov bolo na jednej strane **slabé, resp. žiad- ne finančné ohodnotenie** (roku 2012 až 1 597 školských knižníc nevyčlenilo žiadne mzdové prostriedky na školských

Graf 8: Personálne zabezpečenie školských knižníc

Legenda: počet zamestnancov školskej knižnice (fyzické osoby), bez knihovníckeho vzdelania, so základným knihovníckym vzdelaním (kvalifikačný kurz), s odborným knihovníckym vzdelaním (VŠ, SOŠ).

Graf 9: Hospodárenie školských knižníc

Legenda: finančné náklady na činnosť školských knižníc, mzdové náklady, nákup knižničného fondu.

knihovníkov) a na druhej strane ich **plné vyťaženie povinnosťami zameranými na výchovno-vzdelávaciu činnosť**. Z uvedených dôvodov preto väčšina školských knihovníkov bez knihovníckeho vzdelania neprejavila ani záujem o odbornú prípravu na vykonávanie knižničných činností v rámci akreditovaného vzdelávacieho programu MŠVVaŠ SR. Ďalšiemu vzdelávaniu školských knihovníkov sa venovalo Metodicko-pedagogické centrum. V rámci **aktualizačného vzdelávania** (akreditovaný vzdelávací program *Práca v školskej knižnici*) si zvýšilo stupeň odborného knihovníckeho vzdelania v jeho regionálnom pracovisku v Banskej Bystrici **36 školských knihovníkov**

o činnosti školskej knižnice za rok 2011, základov elektronizácie školskej knižnice, realizácie informačnej výchovy a čitateľskej gramotnosti. Školské knižnice využívali pri výkone knižničných činností sporadicky aj poradenské služby regionálnych knižníc.

Počet zamestnancov školských knižníc prepočítaný na plnú zamestnanosť sa oproti roku 2011, keď bol stav 76,4 zamestnanca, **zvýšil o 217,6**.

2.8 Hospodárenie školských knižníc

Zriaďovatelia školských knižníc zabezpečovali prevádzku a činnosť školských knižníc v súlade s § 12 ods. 2 písm. d)

níkov, finančných nákladov na nákup knižničného fondu na počet školských knižníc, ďalej na počet registrovaných používateľov a na počet potenciálnych používateľov.

Celkové finančné náklady na činnosť jednej školskej knižnice predstavovali **612,40 €**. Oproti roku 2011 je to **úbytok o 21,31 €**.

Mzdové náklady na jedného školského knihovníka predstavovali **174,81 €**. Oproti roku 2011 je to **nárast o 32,04 €**.

Finančné náklady na nákup knižničného fondu do jednej školskej knižnice predstavovali **257,17 €**. Oproti roku je to **úbytok o 100 €**.

Finančné náklady na nákup knižničného fondu na jedného registrovaného používateľa z radov žiakov predstavovali **1,74 €**. Oproti roku 2011 je to **úbytok o 0,42 €**.

Finančné náklady na nákup knižničného fondu na jedného potenciálneho používateľa z radov žiakov predstavovali **0,99 €**. Oproti roku 2011 je to **úbytok o 0,23 €**.

Na základe faktu, že z celkového počtu 1 812 školských knižníc až **780 nezískalo žiadne finančné prostriedky na svoju činnosť**, 1 597 nevykázalo žiadne mzdové náklady na školských knihovníkov a 854 nezískalo žiadne finančné prostriedky na nákup knižničného fondu, sa dá predpokladať, že len minimum zriaďovateľov školských knižníc vo svojich rozpočtoch na školské knižnice vyčlenilo na jedného žiaka 1,70 – 3,30 €, ktoré odporúča *Model školskej knižnice*.

Ukazuje sa, že **zlá ekonomická situácia v spoločnosti sa dotkla aj školských knižníc**, ktoré už v rokoch 2009 – 2010 vykazovali miernu zhodu medzi odporúčaným objemom finančných prostriedkov podľa *Modelu školskej knižnice* na nákup knižničného fondu pre žiakov základných a stredných škôl a reálnym objemom finančných prostriedkov.

Metodické centrum Slovenskej pedagogickej knižnice pre školské knižnice zastupuje len jeden zamestnanec, a to ústredná metodička pre školské knižnice.

Ukazovateľ	2011	2012	Nárast/pokles (%)
Počet zamestnancov školskej knižnice (fyzické osoby)	2 394	2 202	-8,02
- z toho			
bez knihovníckeho vzdelania	2 217	2 015	-9,11
so základným knihovníckym vzdelaním (kvalifikačný kurz)	132	143	+8,33
s odborným knihovníckym vzdelaním (VŠ, SOŠ)	45	44	-2,22
Počet zamestnancov (prepočítaný stav na plnú zamestnanosť)	76,4	294,0	+284,81

Tab. 8: Personálne zabezpečenie školských knižníc

Tab. 9: Hospodárenie školských knižníc

Ukazovateľ	2011	2012	Nárast/pokles (%)
Finančné náklady na činnosť školských knižníc	1 232 572	1 109 675	-9,98
- z toho			
mzdové náklady	341 780	384 919	+12,62
nákup knižničného fondu	694 691	465 997	-32,92

kov a v regionálnom pracovisku v Prešove **17 školských knihovníkov**. Školskí knihovníci využívali **odborné poradenstvo metodického centra pre školské knižnice**. Odborné konzultácie poskytnuté elektronickou poštou (v počte 3 333 písomne evidovaných konzultácií), telefonickou formou (v počte 203 písomne evidovaných konzultácií) alebo osobnou návštevou v školských knižniciach alebo návštevou školských knihovníkov v Slovenskej pedagogickej knižnici (v počte štyri písomne evidované konzultácie) boli zamerané najmä na otázky zriadenia školskej knižnice, zrušenia školskej knižnice, zlúčenia školskej knižnice a obecnej knižnice, vypracovania vnútorných právnych dokumentov potrebných na činnosť a prevádzku školskej knižnice, vyplnenia formulára o zriadení školskej knižnice pre potreby Ministerstva kultúry Slovenskej republiky, vedenia prírastkového zoznamu a zoznamu úbytkov, postupu pri revízií knižničného fondu a vyraďovaní knižničných jednotiek, vyplňania štatistických údajov

zákona č. 183/2000 Z. z. o knižniciach, o doplnení zákona Slovenskej národnej rady č. 27/1987 Zb. o štátnej pamiatkovej starostlivosti a o zmene a doplnení zákona č. 68/1997 Z. z. o Matici slovenskej v znení neskorších predpisov. Celkový objem finančných prostriedkov na činnosť školských knižníc (tab. 9) oproti roku 2011 **klesol o 122 897 €**, čo predstavuje úbytok o približne 10%. Mzdové náklady na školských knihovníkov však, paradoxne, oproti roku 2011 **narástli – o 43 139 €**, čo je percentuálne približne 13%. Finančné náklady na nákup knižničného fondu oproti predchádzajúcemu obdobiu **klesli o 228 694 €**, čo predstavuje úbytok o približne 33%. Pri porovnaní štatistických informácií s odporúčaniami *Modelu školskej knižnice* sa ukázalo, že finančné prostriedky na činnosť školských knižníc sú stále nízke. Dôkazom sú výsledky získané **po prepočítaní celkových finančných nákladov na počet školských knižníc, mzdových nákladov na počet školských knihov-**

3. Opatrenia, ktoré sa uskutočnili s cieľom skvalitniť úroveň zabezpečenia činnosti a prevádzky školských knižníc v základných a stredných školách

- Zapracovanie odporúčania zriaďovateľom školských knižníc zabezpečovať vhodné podmienky na činnosť a prevádzku školských knižníc v súlade s ustanoveniami § 12 a 13 zákona o knižniciach a článku 5 smernice o činnosti školských knižníc prostredníctvom pedagogicko-organizačných pokynov
Zodpovední: sekcia regionálneho školstva MŠVVaŠ SR, Slovenská pedagogická knižnica
Termín: január – máj 2013

- Spolupráca s MŠVVaŠ SR, s Ústavom informácií a prognóz školstva, so Školským výpočtovým strediskom v Banskej Bystrici, s odborními školstva príslušných obvodných úradov v sídle kraja a s metodickým centrom pre školské knižnice pri zbere dát a spracovaní údajov o školských knižniciach v rámci štátneho štatistického výkazu o školskej a akademicko-kej knižnici *Škol (MŠVVŠ SR) 10-01* za rok 2012
Zodpovední: útvar štatistiky MŠVVaŠ SR, Ústav informácií a prognóz školstva, Školské výpočtové stredisko v Banskej Bystrici, odbory školstva príslušných obvodných úradov v sídle kraja, Slovenská pedagogická knižnica
Termín: január – február 2013

- Zorganizovanie odborného seminára zameraného na elektronizáciu školských knižníc
Zodpovedná: Slovenská pedagogická knižnica
Termín: marec 2013
- Zorganizovanie 7. medzinárodnej konferencie *Školské knižnice ako informačné a kultúrne centrá škôl*
Zodpovedná: Slovenská pedagogická knižnica
Termín: máj 2013

4. Návrh opatrení na skvalitnenie úrovne zabezpečenia činnosti a prevádzky školských knižníc v základných školách a stredných školách

- Realizovať rozvojový projekt MŠVVaŠ SR *Elektronizácia a revitalizácia školských knižníc*
Zodpovední: MŠVVaŠ SR, Slovenská pedagogická knižnica
Termín: 2. – 3. štvrťrok 2013
- Propagovať ponuku aktualizačného vzdelávania školských knihovníkov formou akreditovaného vzdelávacieho programu *Práca v školskej knižnici*
Zodpovedné: Metodicko-pedagogické centrum
Termín: priebežne

- Vydať v elektronickej forme zborník zo 7. medzinárodnej konferencie *Školské knižnice ako informačné a kultúrne centrá škôl*
Zodpovedná: Slovenská pedagogická knižnica
Termín: 2. polrok 2013
- V úzkej spolupráci s MŠVVaŠ SR, s Ústavom informácií a prognóz školstva, so Školským výpočtovým strediskom v Banskej Bystrici, s odborními školstva príslušných obvodných úradov v sídle kraja a s metodickým centrom pre školské knižnice zvýšiť relevantnosť zisťovaných štatistických údajov v rámci *Programu štátnych štatistických zisťovaní na roky 2012 až 2014*
Zodpovední: útvar štatistiky MŠVVaŠ SR, Ústav informácií a prognóz školstva, Školské výpočtové stredisko v Banskej Bystrici, odbory školstva príslušných obvodných úradov v sídle kraja, Slovenská pedagogická knižnica
Termín: september – december 2013

- Pripraviť a realizovať 4. ročník československého projektu *Záložka do knih spája školy*
Zodpovedná: Slovenská pedagogická knižnica
Termín: september – november 2013

- Pripraviť a realizovať 9. ročník súťaže *Najzaujímavejšie podujatie školskej knižnice k Medzinárodnému dňu školských knižníc*
Zodpovedná: Slovenská pedagogická knižnica
Termín: september – november 2013

- Využívať viac zdroje financovania činnosti a prevádzky školských knižníc s cieľom zvýšiť efektívnosť knižničných činností, kvalitu a rozsah poskytovania knižnično-informačných služieb, rozvíjať čitateľskú gramotnosť a realizovať informačnú výchovu žiakov základných a stredných škôl
Zodpovední: zriaďovatelia základných a stredných škôl, zriaďovatelia školských knižníc, školskí knihovníci
Termín: priebežne

5. Záver

Na základe vybraných štatistických ukazovateľov za rok 2012 možno konštatovať, že školské knižnice si uvedomili, že informácie sú veľmi dôležité pre rozvoj žiaka i celej školskej komunity a že informačné technológie zvyhodňujú tých, ktorí k nim majú prístup a môžu ich využívať. Ich prioritou sa stala najmä podpora vzdelávacieho procesu, rozvoj informačnej výchovy a čitateľskej gramotnosti, podpora čitateľských návykov a organizovanie kreatívnych vzdelávacích a kultúrno-spoločenských podujatí v rámci vyučovacieho procesu i mimo neho.

Plnenie stanovených cieľov sa prejavilo v skvalitnení a rozšírení poskytovania knižnično-informačných služieb všetkým členom školských komunit (nárast počtu automatizovane spracovaných knižničných jednotiek, nárast počtu používateľov z radov žiakov, zvýšenie počtu prevádzkových hodín školskej knižnice, nárast počtu počítačov, pripojení na školský internet, nárast počtu automatizovaných knižnično-informačných systémov) a v podpore rozvoja čitateľskej gramotnosti a informačných schopností, zručností a návykov žiakov (nárast počtu vzdelávacích a kultúrno-spoločenských podujatí, nárast počtu akcií informačnej výchovy). Okrem uvedených pozitívnych zistení analýza prináša aj negatívne fakty, ktoré buď odzrkadľujú slabé stránky školských knižníc, alebo sú výsledkom nepresností pri zbere štátnych štatistických údajov. Ako príklad slabých stránok školských knižníc môžeme uviesť nevyčlenenie finančných prostriedkov na činnosť a prevádzku školských knižníc z rozpočtov základných a stredných škôl, nedocenenie pozície školského knihovníka a jeho nízke alebo žiadne finančné ohodnotenie, nezrovnalosti vo vykazovaných štatistických údajoch v porovnaní s reálnym stavom v školských knižniciach.

Zvlášť je potrebné zdôrazniť, že možnosti školských knižníc boli negatívne ovplyvnené aj výrazným poklesom finančných prostriedkov na ich činnosť a prevádzku. Ukázalo sa, že len na základe precízneho vyplňovania výkazov školskými knihovníkmi, kontrolou týchto výkazov štatistikmi z odborov školstva príslušných obvodných úradov v sídle kraja a vzájomnou spolupracou so štatistickým oddelením MŠVVaŠ SR, s Ústavom informácií a prognóz školstva, so Školským výpočtovým strediskom a s metodickým centrom pre školské knižnice sa v budúcnosti môžu získať relevantné štatistické údaje o školských knižniciach.

Informatívny materiál pre Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky vypracovala Mgr. Rozália CENIGOVÁ, ústredná metodička pre školské knižnice Slovenskej pedagogickej knižnice (máj 2013)
Ilustračné foto stock.xchng

Od nadšenia k vyhorenosti učiteľa...

PSYCHIKA A MOTIVÁCIA

„Som veľmi unavená, nevyspatá, navyše ma chytá migréna, je mi nanič. Môj vnútorný tlak je taký, že by som nemala ísť do školy, ale už som to prekonala. No nutká ma, aby som dala deťom napísať slohovú prácu a ja by som si za stolom v pokoji trochu odpočinula... A ešte v sedmičke sa ma Igor minule opýtal, že na čo mu budú v živote morfémy... Išlo ma uchytiť, je drzý, a nie je sám...”

Je to výpoveď učiteľky-slovenčínárky, ktorá učí už osemnásť rokov a jej skóre vyhorenosti je vysoké. Problém vyhorenosti (*burn-out effect*) sa v posledných desiatich rokoch stal v našej pedagogike často pertraktovanou témou najmä v záverečných prácach rozličného typu (atestačné, magisterské, dizertačné práce).

Pod slovom vyhorenosť sa myslí vyhasnutie, vyhorenie psychickej energie, motivácie človeka. Nie je to len únava a vyčerpanie, ale aj strata záujmu o prácu, deti, školu, strata ideálov, chuti zdokonaľovať sa. Výskumy ukazujú, že najmä učitelia zapálení, tvoriví a snaživí stratia pod vplyvom dlhoročnej záťaže a rozličných stresov záujem o svoju prácu. Opakom vyhorenia je motivácia do práce, záujem, nadšenie. Vyhorenie je demotivácia. „Nič sa mi nechce... Nič nemá zmysel... Všetko je nanič...” sú typické vety vyhoreného človeka. Vyhorenosť nestotožňujeme s lenivosťou. Pre vyhoreného učiteľa je typické, že pred vyhorením sa snažil, bol angažovaný, motivovaný, plný energie, ale pod

vplyvom rozličných činiteľov vyhorel... Zatiaľ čo lenivý človek nikdy nebol usilovný, nerobil nikdy nič navyše, nesnažil sa viac, ako bolo nevyhnutné, pracoval skôr z nevyhnutnosti ako potreby.

Od nadšenia k vyhoreniu

Vyhorenie má túto postupnosť:

- **Nadšenie.** Elán, entuziazmus, výrazne inšpirujúce zaujatie pre určitú vec až vášň, zanieťenie pre niečo či pre niekoho. Nadšený človek je pre niečo intenzívne zanieťený, zapálený až vášnivo horiaci, silne motivovaný, vykazuje výrazne zvýšenú emocionálnu a zaujatie pre určitý cieľ. Nadšený učiteľ má vysoké ideály, chodí s chuťou do práce, teší sa realizácii svojich predstáv, verí sebe, žiakom, vzdeláva sa, inšpiruje iných, priťahuje ich k práci na projektoch. Snaží sa byť k žiakom na vyučovaní ľudský, chce vzbudiť ich vnútorný záujem o učenie sa, snaží sa vytvoriť v triede pozitívnu klímu.

- **Stagnácia.** Predstavy sa nedarí uskutočňovať, aktivity ubúda, ubúda náročnosť k sebe, žiakom, postupne sa stráca záujem o pedagogickú literatúru, sebazdokonaľovanie, prevláda stereotyp, učiteľ uplatňuje rutinné vyučovacie postupy, o výsledky žiakov sa nezaujíma. Niekedy, ale čím ďalej, tým zriedkavejšie, ho ešte chytí zápal do práce (pozitívna deviacia), ale po ďalšom sklamaní a neuznaní upadá do stavu stagnácie a frustrácie.
- **Frustrácia.** Učiteľ vníma žiakov, školu, svojich kolegov, vedenie školy a rodičov negatívne. Je sklamaný, často reaguje podráždene, nadáva, s ničím nie je spokojný, na vyučovanie používa donucovacie prostriedky, k žiakom je autoritatívny. Nie sú uspokojené, podľa jeho mienky, jeho potreby istoty, spolupatričnosti a priateľstva ani potreby uznania a ocenenia a sebarealizácie.
- **Apatia.** Medzi učiteľom a žiakmi vládne nepriateľstvo, učiteľ robí len to najnevyhnutnejšie, vyhýba sa od-

borným rozhovorom, neprejavuje žiadnu iniciatívu, robí rutinne, je zo školy a žiakov „otrávený“ a znechutený. Svojím apatickým postojom dokáže „nakaziť“ aj snažiacich sa kolegov. Je ľahostajný k žiakom, škole, necitlivý k problémom a výzvam, má oslabené záujmy a znížené afektívne reakcie na problémy.

- **Vyhorenie.** *Burn-out* syndróm (syndróm vyhorenia) sa prejavuje po rokoch terénnej, emočne vyčerpávajúcej práce stratou profesionálneho záujmu alebo osobného zaujatia a týka sa najmä pomáhajúcich profesií. Je spojený so stratou činnosti a poslania, s pocitom sklamaní a horkosti. Človek stratí záujem o prácu, nastupuje každodenný stereotyp, rutina, snaha prežiť a nemať problémy. Vyhorený učiteľ prežíva a pociťuje znechutenie, odpor k žiakom, škole, práci. Tieto postoje prenáša aj na svojich kolegov v práci, demotivuje učiteľské zbory, žiaci tiež rýchle vycítia, že takýto učiteľ nemá rád ani ich, ani učivo, ktoré učí, ani školu. Je podráždený, nervózny, niekedy nepriateľský a agresívny k iným, lebo si uvedomuje svoju frustráciu a neschopnosť realizovať svoje bývalé predstavy. Môže závidieť tým, ktorí žijú v nadšení, a môže znehodnocovať, devalvovať a neuznávať prácu nadšencov. Veľmi negatívne je, keď je vyhorený riaditeľ školy.

Jedným z tragických paradoxov vyhorenia je, že ním trpia najmä ľudia, ktorí sú najoddanejší, najvernejší, najzodpovednejší, vysoko motivovaní, výborne vzdelaní, najnadšenejší, najnadanejší a najenergieknejší. Je to najmä preto, že títo ľudia sú perfekcionista a idealisti.

Vyhorenie je vnímané ako dlhodobý proces. Má viacero fáz:

- 1. fáza: človek nič nestíha, je stále v časovej núdzi, jeho práca začína strácať systém,
- 2. fáza: objavujú sa uňho bežné príznaky neurózy sprevádzané pocitom, že stále musí niečo robiť, mnohé veci nedokončí, hromadia sa mu nesplnené úlohy – výsledkom je chaos,
- 3. fáza: pociť, že „musí“, sa stráca, nahrádza ho vzdor, že „nemusí nič“; kolegovia ho obťažujú už len svojou prítomnosťou, zmizli aj zvyšky záujmu, nadšenia, zostala len únava a sklamanie.

Uvádza sa aj tento štvorfázový model postupnosti vyhorenia:

- 1. fáza – idealistické nadšenie a preťažovanie,
- 2. fáza – emocionálne a fyzické vyčerpanie,
- 3. fáza – dehumanizácia druhých ľudí ako obrana pred vyhorením,
- 4. fáza – terminálne štádium: stávanie sa proti všetkým a proti všet-

kému a vznik syndrómu vyhorenia v celej jeho pestrosti.

Syndróm vyhorenia nie je teda statický jav, ale proces – dej, ktorý má začiatok, priebeh a výsledok.

Výskyt a prejavy vyhorenia

Výskumy hovoria, že napríklad v Nemecku je 15 – 20% vyhorených učiteľov. Údaje na Slovensku hovoria o vyššom výskyte vyhorených učiteľov: 20 – 28%, keď sumarizujeme výsledky rozličných výskumov. Rozdielnosť výsledkov meraní závisí od meracieho nástroja (dotazníka), od toho, s kým, s akými normami porovnávame vyhorenie, aké oblasti vyhorenia sledujeme. Najčastejšie sa na zisťovanie vyhorenia používa dotazník C. Henniga a G. Kellera (*Antistresový program pro učitele*. Portál, 1996, str. 19 – 20). Najnižšie hodnoty vyhorenosti majú vysokoškolskí študenti (výskum na pedagogických fakultách). Najmenej vyhorené sú učiteľky materských škôl a prvého stupňa základných škôl. Najviac vyhorení sú učitelia na druhom stupni základnej školy, na odborných učilištiach, na stredných odborných školách najmä učitelia všeobecnovzdelávacích predmetov, a na štvorročných gymnáziách. Viac vyhorených učiteľov je v školách, kde je veľa problémových žiakov; vyhorenejší sú starší (vekom aj služobne) pedagógovia. Vyšší počet vyhorených učiteľov na Slovensku oproti Nemecku možno pričítať tomu, že u nás stúpa počet žiakov s problémami správania a tiež je vysoký priemerný vek učiteľov. Menej vyhorení sú tvoriví učitelia, ako ukázal výskum M. Zelinovej. Tvorivosť je jedným z najlepších liekov proti vyhoreniu. Skôr vyhoria učitelia vysoko ambiciózní, ktorí si kladú vysoké ciele, dávajú si veľa úloh, ktorí pracujú nad svoje schopnosti, možnosti, kompetencie. Častejšie a viac sú vyhorené ženy-učiteľky, najmä pre intenzívnejšie emocionálne prežívanie stresov a náročných situácií v škole. Vyhorením sú ohrození ľudia so slabým sebapoznáním, s nízkym sebavedomím, s malou toleranciou záťaže a nedostatočnou sebadôverou. Ohrození sú aj ľudia, ktorí nevedia odpočívať, nemajú ujasnené svoje životné hodnoty a perspektívy, nie sú schopní spolicítiť a primerane komunikovať s druhými, nemajú vybudovaný systém odolnosti voči záťaži, konfliktom a stresom, nemajú kvalitne sformovaný systém sebariadenia, sebakontroly – autoregulácie.

Prejavy vyhorenia

Najčastejšie sa uvádzajú prejavy vyhorenia, ktoré vypracovali C. Hennig a G. Keller a ktoré sú významné aj u pedagogických pracovníkov. Ide o tieto štyri oblasti a konkretizáciu prejavov vyhorenia v nich:

Kognitívna oblasť

Negatívny obraz o vlastných schopnostiach – negatívny postoj k žiakom a ich rodičom – negatívne hodnotenie pôsobenia školy – strata záujmu o profesionálne, odborné témy – únik do fantázie a „koničkov“ – ťažkosti pri koncentrácii, sústredžovaní pozornosti – neochota zúčastňovať sa odborných školení, tréningov – neochota ďalej študovať.

Citová (emocionálna) oblasť

Sklúčenosť, smútok, depresie – pocit bezmocnosti a bezvýznamnosti – sebaľútosť – podráždenosť – nervozita, impulzívne citové reakcie – pocity nedostatku uznania. U učiteľov strata radosti, humoru, uvoľnenosti, pokoja v škole, na vyučovaní, v zborovni. Vyhorení učitelia neradi chodia ráno do školy, netešia sa z práce s deťmi – do školy chodia s nechufou, neradi prijímajú akékoľvek zmeny, inovácie práce.

Telesná (fyzická) oblasť

Rýchla unaviteľnosť – zvýšená náchylnosť na choroby – vegetatívne ťažkosti (búšenie srdca, ťažkosti s dýchaním, so zažívaním) – bolesti hlavy – svalové napätie – poruchy spánku – zvýšený krvný tlak – u učiteľov časté užívanie rozličných liekov, najmä analgetík, liekov proti bolesti hlavy, ale aj kávy a psychicky stimulujúcich látok.

Sociálna oblasť

Nedostatočná príprava na vyučovanie – zníženie výchovnej angažovanosti – strata snahy pomáhať problémovým žiakom – obmedzenie kontaktov so žiakmi a s rodičmi – obmedzenie kontaktov s kolegami – pribúdanie konfliktov v súkromnej oblasti – neochota zúčastňovať sa spoločných školských akcií – neochota absolvovať sociálno-psychologické výcviky, poradenstvo.

Prejavy vyhorenia podľa Stocka (2010):

A) **Vyčerpanie.** Osoba postihnutá vyhorením sa cíti emocionálne a fyzicky vyčerpaná. Medzi príznakmi fyzického vyčerpania môžeme spomenúť nedostatok energie, slabosť, chronickú únavu, svalové napätie, bolesti chrbta, náchylnosť na infekčné ochorenia, poruchy spánku či poruchy pamäti a sústredenia. Čo sa týka emocionálnych prejavov vyčerpania, ide o sklúčenosť, bezmoc-

ne dochádza. Zníženie produktivity je teda tretím príznakom vyhorenia. Postihnutý potrebuje na bežné úkony oveľa viac času i energie. Postupne sa predlžuje i čas nutný na regeneráciu organizmu. Prejavy poklesu výkonnosti môžeme zhrnúť takto: nespokojnosť s vlastným výkonom, nižšia produktivita, vyššia spotreba času a energie, strata nadšenia, nerozhodnosť, strata motivácie, pocit zlyhania.

Vyhorenie na sociálnej úrovni zahŕňa negatívne hodnotenie sociálneho okolia, nedostatok ľudskosti a emócií v interakciách, nevnímanie osobnej identity, vyhýbanie sa spolupracovníkom, zanedbávanie sociálnych kontaktov, meškание do práce, predlžovanie prestávok, snaha o skracovanie pracovného času a najmä zníženie kvality práce. Príznaky syndrómu vyhorenia sú podobné príznakom chronického stresu: poruchy spánku, poruchy príjmu potravy, bolesti hlavy, bolesti chrbtice, problémy so zažívaním, psychické príznaky, depresia, striedanie nálad, strata záujmu, únava až patologická vyčerpanosť, pocit nedostatku energie, nespokojnosť. Sociálne indikátory sa vymedzujú takto: obmedzovanie sociálnych kontaktov, necitlivý prístup k žiakom, rodičom, spolupracovníkom, neochota. Vo vzťahu k sebe samému sa objavujú prílišné nároky, neschopnosť odpočívať, prežívať pozitívne emócie, nespokojnosť

„Človek potrebuje pevný a nosný súbor osobného presvedčenia a hlbokej duchovnej zakorenenosti, aby bol šťastný, aby mu bolo dobre a zvládal životné úlohy na úrovni. Nie sú to ani tak vedomosti, znalosti, ako poznanie skutočnosti a presvedčenie o správnosti toho, čomu veríme, čo je dôležité.“

Thomas E. Gaddis

nosť, beznádej, stratu sebaovládania, pocity strachu a úzkosti, apatiu, stratu odvahy a pocit osamelosti.

B) **Odcudzenie.** Človek trpiaci vyhorením má k svojej práci a svojmu okoliu odosobnený, ba až ľahostajný postoj. Zvláštnym prejavom odcudzenia však je, že človek prehliada svoje okolie. Tento postoj môže prerásť až do pohŕdavého, sarkastického a agresívneho správania. Človek postihnutý vyhorením má nechúť stretávať sa tak s kolegami, ako i s rodičmi žiakov. Pracovné nasadenie sa znižuje na minimum. Prejavy by sme mohli zhrnúť takto: negatív-

so sebou, sebaironizácia, sebaponižovanie, sebaobviňovanie.

Príčiny vyhorenia

Príčiny vyhorenia môžu byť v osobnosti alebo mimo nej, v spoločnosti. Zvyčajne ide o interakciu vnútorných a vonkajších faktorov. Človek náchylný na vyhorenie alebo už vyhorený človek vníma svet okolo seba, ale aj sám seba inak ako človek, ktorý nie je vyhorený, ktorý sa díva na svet optimisticky, žije v nadšení a nádeji, pracuje so záujmom, s nasadením psychickej energie. Nedá sa jednoducho určiť, komu vyhorenie hrozí. Napriek tomu J. Křivohlavý (2012) zhr-

- u človeka, ktorý neúspech prežíva ako osobnú porážku,
- u človeka, ktorý viac dáva, ako prijíma (merané v psychologických jednotkách),
- u človeka, ktorý nie je schopný znížovať požiadavky, ktoré kladie sám na seba,
- u človeka s nadmerným nahromadením ťažkých životných podmienok, atď.

Mnohí naši súčasní učitelia by ako príčinu svojho vyhorenia a straty nadšenia uviedli asi platové podmienky, časté zmeny v školstve a byrokráciu. Všeobecne možno povedať, že príčinami vyhorenia učiteľov sú stresy a frustrácie, napr. sociálne a finančné nedocenenie práce učiteľa vládou, štátom, spoločnosťou. C. Hennig a G. Keller (v. c. d., str. 9 – 10) uvádzajú tieto inštitucionálne a spoločenské príčiny vyhorenia:

- konfrontácia s novou generáciou žiakov, ich vzdelávanie a výchova je stále náročnejšia a ťažšia a predstavuje pre učiteľa neustálu záťaž a výzvu,
- kritickí a proti škole naladení rodičia, ktorí sa čím ďalej, tým viac snažia presunúť výchovu a zodpovednosť za ňu na školu,
- napätia a konflikty v učiteľskom zbore, *mobbing* – autori uvádzajú, že až 80% učiteľov sa sťažuje na stresujúce faktory v oblasti medziludských vzťahov,
- stúpajúci vekový priemer učiteľov, čo vedie k zníženej odolnosti voči stresom a flexibilitie k novotám,
- negatívny obraz učiteľského povolania v očiach verejnosti; nedostatočné docenenie tohto povolania zo strany štátu,
- škola ako inštitúcia je preťažovaná nesplnitelnými požiadavkami spoločnosti, napr. by sa tu mala robiť prevencia protispoločenských javov, riešenie drogových závislostí, ale aj riešiť environmentalistika, zdravotná, dopravná, podnikateľská, finančná výchova, výchova k tolerancii, multikulturalite, demokracii, rodovej rovnosti a pod.,
- úsporné finančné opatrenia vedú k zvyšovaniu počtov žiakov v triedach, zlučovaniu škôl, zvyšovaniu počtu vyučovacích hodín, k zlému materiálnemu vybaveniu škôl, je málo moderných pomôcok, obmedzujú sa vzdelávacie aktivity učiteľov; niektorí učitelia odchádzajú do lepšie platených povolání, na druhej strane je nedostatok učiteľov cudzích jazykov, informatikov.

K tomuto zoznamu príčin vyhorenia učiteľov, zoznamu stresujúcich faktorov by sme mohli dodať ďalšie:

Tab. 1: Charakteristika prokreatívneho a antikreatívneho prostredia

Prokreatívne prostredie (klíma)	Antikreatívne prostredie (klíma)
oceňuje sa myslenie, tvorenie, hľadanie, experimentovanie, alternatívy	oceňujú sa formálne znaky práce, plán, úlohy, disciplína, poriadok, účasť
umožňuje sa voľnosť myslenia, sústredenie sa na zlepšovanie	neprijímajú sa nové myšlienky, pracuje sa formálne
podporuje sa sebavedomie učiteľov	panuje nedostatok sebadôvery, váhavosť
stimuluje sa originalita, nové myšlienky, prístupy, inovácie	oceňuje sa skôr rigidita, nemennosť, stálosť, tradícia
podporuje a vyžaduje sa iniciatíva, aktivita	aktivita a iniciatíva sa požaduje „zhora“ na nátlak, inak vládne konformita a podriadenosť
zdôrazňuje sa srdečnosť k iným, spolupráca, kritika	panuje uzavretosť, strach, slabá spolupráca, chýba otvorená kritika
vyžaduje sa účasť všetkých na rozhodovaní a tvorbe budúcnosti	vedúci rozhoduje sám, orientácia je skôr na minulosť a prítomnosť
vyžaduje sa, aby sa všetci zúčastňovali na hodnotení práce, ľudí, vzťahov	hodnotí len vedúci, a to autoritatívne
podporuje sa pozitívna orientácia na prácu, optimizmus, viera vo vlastné sily	orientácia na sebarealizáciu mimo práce, vládne pesimizmus, vyčkávanie, nedôvera

ny postoj k sebe samému, negatívny postoj k životu, negatívny vzťah k práci, negatívny vzťah k ostatným, strata schopnosti nadviazať a udržať spoločenské vzťahy, strata sebaúcty, pocit vlastnej nedostatočnosti, pocit menejcennosti.

C) **Pokles výkonnosti.** Dá sa povedať, že jediniec stratil dôveru vo vlastné schopnosti a z profesijného hľadiska sa považuje za neschopného. Ide síce len o jeho subjektívne hodnotenie, avšak k určitému oslabeniu výkonu skutoč-

nul, u akých ľudí sa objavujú príznaky vyhorenia najčastejšie:

- u človeka, ktorý bol spočiatku veľmi nadšený tým, čo robil, prežíval, tvoril, riadil, no časom uňho toto vnútorné zanieietenie ochablo,
- u človeka, ktorý na seba neustále kladie príliš vysoké nároky – v štúdiu, v práci, v tvorbe, športe, organizovaní a podobne,
- u človeka, ktorý pracuje nad úroveň svojej kapacity, kompetencie, schopností a zručností,

- celosvetová hospodárska a morálna kríza, obavy a strach učiteľov o svoje miesto, chudoba a stúpajúci počet žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia,
- nevyriešené problémy okolo kurikulárnej transformácie, najmä skutočnosť vysokej informačnej záťaže pre žiakov (rodičov) aj učiteľov, množstvo neusporiadanej a neprepojenej učebnej látky, časté merania, testovania žiakov, tlak na zlepšenie prospechu, výsledkov v testoch.

Okrem špecifických príčin vyhorenia učiteľov pôsobia na každého pedagogického pracovníka ďalšie stresory, a to vonkajšie a vnútorné.

Vonkajšie stresory:

- fyzické prostredie – hluk, prudké svetlo, horúčava, uzavretý priestor, veľa žiakov v triede,
- sociálna interakcia – hrubosť, povýšenosť, agresivita zo strany druhých, neochota spolupracovať,
- organizačné – pravidlá, predpisy, zákazy, obmedzenia, termíny, byrokracia, časté zmeny predpisov, zákonov,
- významné životné udalosti – smrť príbuzného, strata zamestnania, povýšenie v zamestnaní, narodenie dieťaťa,
- každodenné ťažkosti – dochádzanie do zamestnania, pokazené veci.

Vnútorné stresory:

- súčasti životného štýlu – kofeín, nedostatok spánku, nabitý program, zhon,
- negatívny postoj – pesimistické myslenie, sebakritika, nadmerné analyzovanie,
- psychický postoj – nerealistické očakávania, zveličovanie, strnulé myslenie,
- stresujúce osobnostné črty – neurotické reakcie, perfekcionizmus, workoholizmus, negatívne závislosti.

Stresory, ktoré vedú k vyhoreniu učiteľa, nepôsobia izolovane. Spájajú sa do rozličných zoskupení, podliehajú časovému posilňovaniu alebo zoslabovaniu. Vedenia škôl, školskí psychológovia by mali sledovať dynamiku zmien motivácie – nadšenia a vyhorenia – u učiteľov školy a prijímať, realizovať účinné opatrenia.

Čo robiť proti vyhoreniu

Sú možné dve základné stratégie boja proti vyhoreniu. Prvou je bojovať proti stresom, negatívnym vplyvom. Druhou stratégiou je budovať odolnosť voči stresom a osvojovať si produktívne stratégie riešenia stresov. Najmä druhá oblasť – budovanie odolnosti osobnosti, jej autoregulačných mechanizmov, sa dostáva v súčasnej psychológii do popredia. Vychádza pomerne veľa publikácií, ktoré radia, ako zvládať stres, ako bojovať proti záťaži a vyhoreniu. Takými sú knihy J. Křivohlavého, C. Henniga a G. Kellera, M. Bratskej a ďalších autorov. Z našich skúseností môžeme uviesť, že účinným prostriedkom na boj proti vyhorenosti je neustále kladenie si úloh, nových cieľov. Podobnú stratégiu môže voliť aj riaditeľ školy – motivujúcim spôsobom predkladať výzvy učiteľom, aby riešili problémy,

Prokreatívne prostredie (klíma)	Antikreatívne prostredie (klíma)
oceňuje sa myslenie, tvorenie, hľadanie, experimentovanie, alternatívy	oceňujú sa formálne znaky práce, plán, úlohy, disciplína, poriadok, účasť
umožňuje sa voľnosť myslenia, sústredenie sa na zlepšovanie	neprijímajú sa nové myšlienky, pracuje sa formálne
podporuje sa sebavedomie učiteľov	panuje nedostatok sebadôvery, váhavosť
stimuluje sa originalita, nové myšlienky, prístupy, inovácie	oceňuje sa skôr rigidita, nemennosť, stálosť, tradícia
podporuje a vyžaduje sa iniciatíva, aktivita	aktivita a iniciatíva sa požaduje „zhora“ na nátlak, inak vládne konformita a podriadenosť
zdôrazňuje sa srdečnosť k iným, spolupráca, kritika	panuje uzavretosť, strach, slabá spolupráca, chýba otvorená kritika
vyžaduje sa účasť všetkých na rozhodovaní a tvorbe budúcnosti	vedúci rozhoduje sám, orientácia je skôr na minulosť a prítomnosť
vyžaduje sa, aby sa všetci zúčastňovali na hodnotení práce, ľudí, vzťahov	hodnotí len vedúci, a to autoritatívne
podporuje sa pozitívna orientácia na prácu, optimizmus, viera vo vlastné sily	orientácia na sebarealizáciu mimo práce, vládne pesimizmus, vyčkávanie, nedôvera

projekty a zdokonaľovali svoju edukačnú prácu.

V praxi sa používajú rozličné modely, stratégie reagovania na stresové situácie a riešenie vyhorenosti. Napr. model R. S. Lazarusa hovorí o týchto možných riešeniach:

1. **Stratégia apatie.** Učiteľ, ktorý prežíva stresy v škole, stavia sa k nim apaticky, upadá do pocitov bezmocnosti, depresie a beznádeje. Nerobí nič – trpí.

(pokračovanie na strane 32)

Od nadšenia k vyhorenosti...

(dokončenie zo strany 31)

2. **Stratégia vyhnutia sa.** Učiteľ odchádza do iného zamestnania, uteká pred stresmi v škole alebo sa snaží vyhýbať konfliktným kolegom, ľuďom, žiakom, rodičom, situáciám, užíva alkohol, berie drogy, aby sa vyhol myšlienkam na stres.
3. **Stratégia útoku.** Učiteľ bojuje proti zlu, nespravodlivosti, neuznaniu, snaží sa o nové pravidlá, kritizuje, sťažuje sa, súdi, píše do novin... snaží sa „zabiť“ stresora – zlo.
4. **Stratégie autoregulácie (posilňovanie vlastných zdrojov sily).** Ide o výcvik sebariadenia v tom, ako prijímať, vnímať stresy, akú váhu im pripisovať, ako ich riešiť, učiť sa z ich riešenia, budovať svoju odolnosť a schopnosti tvorivého riešenia problémov.

M. E. P. Seligman svoju stratégiu boja proti vyhoreniu postavil na myšlienke sociálnej opory – podpory, na sociálnom učení a tvorení aliancií, t. j. spojencov v boji proti príčinám vyhorenia. Je to významná stratégia proti vyhoreniu učiteľov. Pokiaľ sa v učiteľskom zbore nájdu spojenci proti stresom a spoločne hľadajú riešenia, podporujú sa v nádeji a posilňujú úspechmi, pôsobi to významne proti vyhoreniu.

C. B. Wortman pri strese odporúča v prvom rade dobre zvažovať, premýšľať o dôležitosti ohrozených hodnôt, o dôsledkoch (konzekventné analýzy), možnostiach a na základe toho zvoliť:

- a) buď boj, keď človek zistí, že má šancu prekonať stres, alebo
- b) rezignáciu, pasivitu, vyhnutie sa, pokiaľ človek zväží, že jeho šance sú minimálne alebo žiadne.

Najviac vyhorených ľudí je v skupine pomáhajúcich profesií. Ľudia pracujúci v pomáhajúcich profesiách, ktorí sú rezistentní voči vyhoreniu, sa správajú takto:

- dbajú na svoje zdravie a zaujímajú sa o prácu, ktorú vykonávajú, necítia sa obťažovaní svojimi klientmi, žiakmi a našli „svoj“ štýl komunikácie,
- vnímajú sa ako rozvíjajúci sa profesionáli, ktorí sa učia zvládať počiatočnú záťaž a problémy v profesijnej sfére (stretávanie sa s bezdomovcami, s drogovými závislými, s problémovými žiakmi),
- problémy a bremená svojej práce prežívajú ako niečo, čo má zmysel, dokážu sa distancovať od nárokov pomoci i v bezvýhodiskových situáciách,
- dosiahli rovnováhu medzi prácou a súkromným životom, i keď voľný čas trávia napríklad s kolegami z práce,
- dosiahli vysoký stupeň sebarealizácie vo svojej práci a túto autonómiu ďalej upevňujú a rozširujú, pričom rozvíjajú nadpriemernú aktivitu a vedome usilujú o zmeny,
- vnímajú sa ako iniciatívni a majú pocit, že sami môžu zmeniť svoju pracovnú situáciu, k podnetom z okolia pristupujú skôr skepticky,
- pripadajú si dostatočne či aspoň primerane podporovaní svojimi nadriadenými a kolegami, s ktorými sú skôr v priateľských vzťahoch,
- vnímajú svoje povolanie ako intelektuálnu výzvu, vďaka ktorej môžu profesijne i osobnostne rásť, a radi sa učia niečomu novému.

Obranou proti vyhoreniu je i viera v zmysel poslania učiteľského povolania, vedomie potrebnosti i toho, že je vždy možný ďalší rozvoj. Posilnením motivácie, nadšenia pre prácu učiteľa je jeho úspešný žiak, produktívny, etický človek.

Najnovšia stratégia prevencie vyhorenia je založená na teórii autoregulácie – sebariadenia, kde okrem sebakontroly, odolnosti je na vrchole budovania svojho JA sebatvorba. V tomto prípade taká tvorba vlastného JA, aby bol človek odolný a schopný kreatívne riešiť stresové situácie. Pritom posilňuje svoje presvedčenie a nádej, že neustále, aj za ťažkých podmienok, sa opláti

kázali situáciu zväziť a robiť dôležité rozhodnutia s rozvahou.

- **Schopnosť neprestávať si veriť.** Tento pilier slúži na to, aby nám poskytol silný zdroj sebaistoty a sebadôvery v naše prednosti a schopnosti.
- **Schopnosť nechať motiváciu pracovať za nás.** Zmyslom tohto piliera je zaistiť, aby naša túžba a odhodlanie uspieť vychádzali z pozitívnych

ťažkô. Najideálnejšie je dať sa preraďovať na iné oddelenie, byť poverený inými úlohami či odísť z práce. Veľakrát však nastáva problém, či si postihnutý človek dokáže nájsť adekvátnu náhradu za stratené zamestnanie, a je tu takisto hrozba zhoršenia stavu a frustrácie zo straty zamestnania a z obavy o ďalšiu existenciu.

- **Nájsť si čas na odpočinok a relaxáciu.** Zvoliť si pokojné miesto, kde je možné venovať sa rekreačnej činnosti, športu, vziať si so sebou kni-

- **Nájsť nový životný zmysel a víziu.** Uistiť sa, že nás nový životný zmysel podporuje a motivuje. Musí byť hodnotný a musí nás povzbudzovať do činnosti.

Jedným z najúčinnějších prostriedkov proti vyhoreniu učiteľov je budovanie pozitívneho kolektívu pedagógov v škole. Hovoríme o *prokreatívnom prostredí*, o klíme podporujúcej tvorivosť, oproti klíme a prostrediu, ktoré bráni tvorivosti. Antikreatívne prostredie v škole silne podporuje vznik vyhorenosti u učiteľov. Na druhej strane dobrá, priateľská a tvorivá pracovná klíma dokáže „vtiahnuť“ do práce a úsilia aj učiteľov, ktorí majú tendenciu vyhoriieť. Pokúste sa porovnať, aká je klíma, sociálne prostredie vo vašom pedagogickom zbore, so zoznamom, ktorý uvádzame v tab. 1. Aj v tomto prípade vedenie školy v spolupráci so školským psychológom by mohlo opakovane zisťovať, merať klímu v škole medzi pedagógmi, ale aj medzi žiakmi.

C. Hennig a G. Keller prezentujú desať praktických rád, čo robiť proti vyhoreniu:

1. Znížte príliš vysoké ideály. Keď máte príliš vysoké ideály, vzniká väčšie riziko frustrácie. Akceptujte skutočnosť, že človek je tvor s chybami a nedostatkami.
2. Neprepadnite myšlienkam, že musíte všetko brať na seba, všetko vyriešiť a každému pomáhať (syndróm pomocníka). Nedá sa to zvládnuť.
3. Naučte sa povedať „nie“. Buďte seba-presadzujúci, asertívni. Nedovoľte, aby vás iní preťažovali, manipulovali s vami.
4. Stanovte si priority. Nemusíte byť všade a vždy. Neplytvajte energiou na rozličné aktivity. Sústreďte sa na podstatné činnosti. Dobrý plán ušetrí polovicu práce. Vážte si svoj čas. Robte prestávky na načerpanie energie.
5. Vyjadrujte otvorene svoje pocity, city, prežívanie. Ak sa vás čokoľvek dotkne alebo vás nahnevá, dajte to najavo. Urobte to tak, aby ste necitlivo nezasiahli druhú osobu, buďte empatický, ale neduste to v sebe, ničť vás to. Vyslovená bolesť – polovičná bolesť.
6. Hľadajte emocionálnu a vecnú podporu. Nájdite si dôverníka, priateľa, svoju „vrbu“, ktorej môžete otvorene hovoriť o svojich problémoch. Pohovorte si aj s kolegami, požiadajte o radu a pomoc známych. Nie je to vaše poníženie – je to vaša veľkosť.
7. Vyhýbajte sa negatívnemu mysleniu. Keď sa začnete ľutovať a nariekať nad sebou, aký ste chudák a smoliar, je to začiatok konca. Tešte sa z toho, čo ste dokázali, čo ešte dokázate a čo viete. Kto sa profesionálne vyvíja, zdokonaľuje, ten nevyhorí.
8. V kritických situáciách a konfliktoch zachovávajte rozvahu. Ovládajte sa, opakujte si, že sa musíte ovládať. Predchádzajte problémom v práci, problémom so žiakmi, s vyučovaním, riaditeľom, kolegami a rodičmi. Poučte sa z každého konfliktu a krízy. Analyzujte svoje správanie a navrhujte riešenia. Je to tvorivá práca na sebe.
9. Dopĺňajte psychickú a fyzickú energiu. Vaša práca nie je pupkom sveta. Každý je nahraditeľný. Dobre relaxujte. Žite zdravo, zdravo jedzte, cvičte, športujte, dobre spíte.
10. Buďte tvoriví, otvorení svetu, novým skúsenostiam, tešte sa z vymýšľania a hravosti. Neustále sa ďalej vzdelávajte, čítajte – dodá vám to sebadôveru, že ste múdrejší, že ste pokročili ďalej.

Miron ZELINA
(projekt KEGA 005 DTI-4/2013)
Ilustračné foto stock.xchng

pracovať, tvoriť. Myšlienkové (kognitívne) presvedčenie o zmysle a význame života tvorí v osobnosti emocionálnu a motivačnú energiu na nadšenie, záujem a vytrvalosť (P. R. Pintrich a kol.; V. Frankl; D. Greenberger a iní).

Psychická odolnosť stojí na štyroch pilieroch, o ktoré sa opiera výkonnosťná úroveň:

- **Schopnosť nestrácať hlavu.** Tento pilier sa týka stresu, ktorý môže byť dôsledkom tlaku, a toho, ako ovplyvňovať množstvo a povahu stresu, ktorému sme vystavení, aby sme do-

a konštruktívnych pohnútok, ktoré nám zaistia optimálnu motiváciu a umožnia spamätať sa z nezdarov.

- **Schopnosť sústrediť sa na veci, na ktorých záleží.** Tento pilier má usmerňovať našu pozornosť tak, aby nás veľké množstvo nárokov, ktorým denne čelíme, neodvádzať od hlavných priorít.

Vyhorenie je možné prekonať pomocou týchto piatich krokov:

- **Oddeliť sa od zdroja vyhorenia.** Na prvý pohľad ide o jednoduchý krok. Pre väčšinu ľudí je však veľmi

hu. Netrápiť sa riešením problémov iných. Nehovoriť o svojich problémoch a nepremýšľať nad nimi, nebrať si so sebou svoju prácu a najmä nekontaktovať ľudí zo zamestnania v čase odpočinku, relaxácie.

- **Znovu budovať svoju sebadôveru.** Sebadôvera sa buduje prostredníctvom častého a úspešného splnenia krátkodobých cieľov, ktoré postupom času narastajú čo do zložitosti aj dĺžky. Uskutočňovať sebaodmeňovanie.
- **Pravidelne cvičiť.** Jedným z dôvodov fyzickej vyčerpanosti je nedostatok pravidelného cvičenia.